T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL KALKINMA HAMLESİ

T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
SON DURUM
2025

Adıyaman-Batman-Diyarbakır-Gaziantep-Kilis-Mardin-Siirt-Şanlıurfa-Şırnak

GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ

2025 GAP SON DURUM

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR ---------- **III**

GRAFİKLER ---------- **V**

ŞEKİLLER ---------- **VI**

KISALTMALAR ---------- **VII**

1.GİRİŞ ---------- **2**

1.1.GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİNİN TARİHÇESİ ... 3
1.2.GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİNİN GELİŞME AŞAMALARI ... 5
1.2.1.GAP MASTER PLANI (1989) ... *5*
1.2.2.SÜRDÜRÜLEBİLİR İNSANİ GELİŞME ... *6*
1.2.3.GAP BÖLGE KALKINMA PLANI (2002-2010) ... *7*
1.2.4.GAP EYLEM PLANI (2008-2012) ... *8*
1.2.5.GAP EYLEM PLANI (2014-2018) ... *8*
1.2.6.GAP BÖLGE KALKINMA PROGRAMI (2021-2023) ... *10*
1.2.7.GAP EYLEM PLANI (2024-2028) ... *10*

2.GAP EYLEM PLANLARI ---------- **14**

2.1.GAP EYLEM PLANLARI FİNANSMANI ... 14
2.1.1.2008-2019 DÖNEMİ EYLEM PLANLARI FİNANSMANI ... *14*
2.1.2.2024-2028 GAP EYLEM PLANI BÜTÇESİ ... *15*
2.2.GAP SULAMALAR ... 16
2.2.1.GAP EYLEM PLANINDA YER ALAN SULAMALAR ... *16*
2.2.2.TAMAMLANAN ANA KANALLAR ... *18*
2.2.3.SULAMAYA AÇILAN ALANLAR ... *19*
2.3.GAP ENERJİ ... 23

3.BÖLGEYE GENEL BAKIŞ ---------- **26**

3.1.BÖLGE'NİN İDARİ YAPISI ... 26
3.2.BÖLGE'NİN COĞRAFİ YAPISI ... 27
3.3.BÖLGE'NİN DEPREM RİSKİ ... 28
3.4.SOSYOEKONOMİK GELİŞMİŞLİK (SEGE) ... 29

4.SOSYO-KÜLTÜREL YAPI ---------- **34**

4.1.NÜFUS ... 35
4.2.GÖÇ ... 39
4.3.DOĞURGANLIK HIZI ... 41
4.4.BEBEK ÖLÜM HIZI ... 43
4.5.EĞİTİM ... 45
4.5.1.ÖRGÜN EĞİTİM ... *47*
4.5.1.1.Okul Öncesi Eğitim ... 47
4.5.1.2.İlköğretim ... 48
4.5.1.3.Ortaöğretim ... 50
4.5.1.4.Yükseköğretim ... 51
4.6.SAĞLIK ... 53
4.7.KÜLTÜR ... 54

5.EKONOMİK YAPI ---------- 63

5.1.TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER 63
5.1.1.ÜRETİM 63
5.1.2.İŞGÜCÜ, İSTİHDAM, İŞSİZLİK 65
5.1.3.GELİR DAĞILIMI VE YOKSULLUK 66
5.2.FİNANSMAN 67
5.2.1.KAMU YATIRIM TAHSİSLERİ 67
5.2.2.HİBELER 69
5.2.3.YATIRIM TEŞVİKLERİ 71
5.3.TARIM 72
5.3.1.TARIM ALANLARI 72
5.3.2.BİTKİSEL ÜRETİM 73
5.3.2.1.Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler 74
5.3.2.2.Sebzeler 75
5.3.2.3.Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri 75
5.4.HAYVANCILIK 76
5.5.SANAYİ 78
5.5.1.ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ (OSB) 78
5.5.2.KÜÇÜK SANAYİ SİTELERİ (KSS) 80
5.6.TİCARET 81
5.6.1.İHRACAT 82
5.6.2. İTHALAT 84
5.7.TURİZM 86
5.7.1.KONAKLAMA HİZMETLERİ 86

6.ALTYAPI ---------- 90

6.1.ULAŞTIRMA 90
6.1.1.KARAYOLLARI 90
6.1.2.HAVAYOLLARI 92
6.1.3.DEMİRYOLLARI 95
6.2.HABERLEŞME VE İNTERNET 96
6.3.SU VE KANALİZASYON 97
6.3.1.İÇME VE KULLANMA SUYU 98
6.3.2.ATIK SU 100
6.4.KATI ATIK YÖNETİMİ 102
6.5.ENERJİ 104

7.ÖNEMLİ GELİŞMELER ----------109

8.SONUÇ----------115

TABLOLAR

Tablo 1: GAP Eylem Planları Harcaması (bin TL) 14
Tablo 2: GAP Eylem Planı 2024-2028 Özet Bütçesi 15
Tablo 3: GAP Eylem Planı'nda Yer Alan Fırat ve Dicle Havzası Sulamaları 16
Tablo 4: DSİ Tarafından Tamamlanan Ana Kanallar (metre) (2025) 18
Tablo 5: DSİ Tarafından GAP Bölgesi'nde Sulamaya Açılan Alanlar (ha) (2025) 19
Tablo 6: 2025 Yılı İçerisinde Sulamaya Açılan Alanlar (ha) 21
Tablo 7: Yıllar İtibarıyla Sulamaya Açılan Alanlar (ha) 22
Tablo 8: GAP Eylem Planına Göre Sulama Projelerinin İl Bazında Durumu (ha) (2025) 22
Tablo 9: GAP Enerji Projelerinde Fiziki Gerçekleşme Durumu 23
Tablo 10: Enerji Üretiminde GAP - Türkiye Karşılaştırması (milyar kWh) 24
Tablo 11: GAP Bölgesi İlçe, Köy, Mahalle, Belediye Sayıları (adet) (2025) 26
Tablo 12: GAP İlleri SEGE Sıralamaları 29
Tablo 13: Adıyaman İlçeleri SEGE Sıralamaları (2022) 29
Tablo 14: Batman İlçeleri SEGE Sıralamaları (2022) 30
Tablo 15: Diyarbakır İlçeleri SEGE Sıralamaları (2022) 30
Tablo 16: Gaziantep İlçeleri SEGE Sıralamaları (2022) 30
Tablo 17: Kilis İlçeleri SEGE Sıralamaları (2022) 31
Tablo 18: Mardin İlçeleri SEGE Sıralamaları (2022) 31
Tablo 19: Siirt İlçeleri SEGE Sıralamaları (2022) 31
Tablo 20: Şanlıurfa İlçeleri SEGE Sıralamaları (2022) 32
Tablo 21: Şırnak İlçeleri SEGE Sıralamaları (2022) 32
Tablo 22: GAP Bölgesi Nüfusunun İllere ve Yıllara Göre Dağılımı 35
Tablo 23: GAP Bölgesi İlleri Göç İstatistikleri (2025) 40
Tablo 24: GAP Bölgesi İlleri Yıllara Göre Net Göç Hızı (binde) 40
Tablo 25: GAP Bölgesi İlleri Yıllara Göre Doğurganlık Hızı (çocuk sayısı) 42
Tablo 26: GAP Bölgesi İlleri Yıllara Göre Bebek Ölüm Hızı (binde) 44
Tablo 27: Okuma Yazma Bilen ve Bilmeyenlerin Toplam Nüfus İçindeki Payı (6 yaş ve üzeri) (Yüzde) (2025) 45
Tablo 28: Yıllara Göre Yüksekokul veya Fakülte Mezunu Oranı (15 yaş ve üzeri) (%) 46
Tablo 29: Okul Öncesi Eğitimde Okullaşma Oranları (net) 47
Tablo 30: Okul Öncesi Eğitimde Okul ve Derslik Sayısı (adet) 48
Tablo 31: İlköğretimde Okullaşma Oranları (net) 48
Tablo 32: İlköğretimde Okul ve Derslik Sayısı (adet) 49
Tablo 33: Ortaöğretimde Okullaşma Oranları (net) 50
Tablo 34: Ortaöğretimde Okul ve Derslik Sayısı (adet) 50
Tablo 35: GAP Bölgesi İlleri Yıllara Göre Ortaöğretimde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı (adet) 51
Tablo 36: Yıllara Göre GAP Bölgesi'nde Bulunan Üniversite Sayıları (adet) 52
Tablo 37: GAP Bölge Üniversiteleri'nde Okuyan Öğrenci Sayıları (kişi) 52
Tablo 38: GAP Bölgesi Akademisyen Sayısı (kişi) 52
Tablo 39: GAP Bölgesi Hastane ve Yatak Sayıları (adet) 53
Tablo 40: GAP Bölgesi'nde Hekim Sayısı İstatistikleri 54
Tablo 41: UNESCO Miras Listesindeki Alanlar 56
Tablo 42: GAP Bölgesi Sit Alanları (adet) (2025) 56
Tablo 43: GAP Bölgesi Ören Yeri Sayıları (adet) 58
Tablo 44: GAP Bölgesi Müze ve Müze Ziyaretçi Sayıları 58
Tablo 45: GAP Bölgesi Halk Kütüphane Sayıları 59
Tablo 46: Sinema İstatistikleri 60
Tablo 47: Tiyatro İstatistikleri 61
Tablo 48: Sektörlere Göre Bölgesel Paylar (NACE Rev2) (2024) 64

Tablo 49: İşgücü Göstergeleri (15+ yaş) (%) ____ *65*
Tablo 50: Cinsiyete Göre İşgücü Göstergeleri (15+yaş) (%) ____ *65*
Tablo 51: İktisadi Faaliyetlere Göre İstihdam Oranı (15+yaş) (%) ____ *65*
Tablo 52: Hane Halkı Kullanılabilir Yıllık Gelirin %20'lik Gruplar Halinde Dağılımı (2025) ____ *66*
Tablo 53: GAP'a Yapılan Kamu Yatırım Tahsisleri (1990-2025) (bin TL) ____ *67*
Tablo 54: GAP İdaresi Tarafından Sağlanan Hibeler ____ *69*
Tablo 55: GAP Bölgesi Yatırım Teşvikleri ____ *71*
Tablo 56: GAP Bölgesi'nde Tarım Alanları (da) (2025) ____ *72*
Tablo 57: GAP Bölgesi'nde Öne Çıkan Bitkisel Ürünler (ton) (2025) ____ *73*
Tablo 58: GAP Bölgesi'nde Seçilmiş Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretim Miktarları (ton) ____ *74*
Tablo 59: GAP Bölgesi'nde Seçilmiş Sebzelerin Üretim Miktarları (ton) ____ *75*
Tablo 60: GAP Bölgesi'nde Seçilmiş Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkilerinin Üretin Miktarları (ton) ____ *76*
Tablo 61: GAP Bölgesi Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayıları (adet) ____ *76*
Tablo 62: GAP Bölgesi'nde Kümes Hayvancılığı ____ *77*
Tablo 63: GAP Bölgesi'nde Arıcılık ____ *77*
Tablo 64: GAP Bölgesi'nde Tamamlanan OSB'ler (2025) ____ *78*
Tablo 65: GAP Bölgesi'nde Yapımı Devam Eden OSB'ler (2025) ____ *79*
Tablo 66: GAP Bölgesi'nde Bulunan KSS'ler (2025) ____ *80*
Tablo 67: GAP Bölgesi İlleri Yıllara Göre İhracat (dolar) ____ *83*
Tablo 68: Sektörlere Göre İhracat (dolar) (2025) ____ *84*
Tablo 69: GAP Bölgesi İlleri Yıllara Göre İthalat (dolar) ____ *85*
Tablo 70: Sektörlere Göre İthalat (dolar) (2025) ____ *85*
Tablo 71: Bakanlık Belgeli Tesis Konaklama İstatistikleri (2025) ____ *86*
Tablo 72: GAP Bölgesi Yıllara Göre Bakanlık Belgeli Konaklama İstatistikleri ____ *87*
Tablo 73: GAP Bölgesi Bakanlık Belgeli Yeme-İçme Tesisleri (2025) ____ *88*
Tablo 74: Bölgelere Göre Bakanlık Belgeli Yeme-İçme Tesisleri (2025 ____ *88*
Tablo 75: GAP Bölgesi Karayolu Uzunlukları (km) ____ *90*
Tablo 76: GAP Bölgesi Havalimanları Özellikleri ____ *92*
Tablo 77: GAP Bölgesi Demiryolu ile Taşınan Yolcu Sayısı ve Yük Miktarı ____ *95*
Tablo 78: GAP Bölgesi Haberleşme ve İnternet Altyapısı ____ *96*
Tablo 79: İçme ve Kullanma Suyu / Belediye İstatistikleri ____ *98*
Tablo 80: İçme ve Kullanma Suyu / Belediye Nüfusu İstatistikleri ____ *98*
Tablo 81: Atık su / Belediye İstatistikleri ____ *100*
Tablo 82: Atık su / Belediye Nüfusu İstatistikleri ____ *100*
Tablo 83: Belediye Katı Atık İstatistikleri ____ *102*
Tablo 84: Katı Atık Bertaraf Yöntemine Göre Atık Miktarı ____ *103*
Tablo 85: GAP Bölgesi Elektrik Üretimi, Kurulu Güç, Faturalanan Tüketim İstatistikleri (2025) ____ *104*
Tablo 86: GAP Bölgesi Faturalanan Tüketimin Tüketici Türüne Göre Dağılımı (2025) ____ *105*
Tablo 87: GAP Bölgesi İlleri Faturalanan Tüketimin Tüketici Türüne Göre Dağılımı (2025) ____ *105*
Tablo 88: Dağıtım Gerilim Seviyesindeki Hat Uzunlukları, Trafo Kapasiteleri ve Trafo Sayıları (2025) ____ *107*
Tablo 89: GAP Bölgesi'nde Önemli Gelişmeler ____ *112*

GRAFİKLER

Grafik 1: DSİ Tarafından Sulamaya Açılan Alanlar (%) (2025) 21
Grafik 2: GAP Bölgesi Arazi Kullanımı (ha) (2018) 27
Grafik 3: GAP İllerinin Bölge Nüfusu İçindeki Payı (2025) 35
Grafik 4: GAP Bölgesi Yıllık Nüfus Artış Hızı (Binde) (2025) 36
Grafik 5: GAP Bölgesi Yıllara Göre Nüfus Artış Hızı (binde) 36
Grafik 6: GAP Bölgesi Nüfus Yoğunluğu (kişi/km^2)(2025) 37
Grafik 7: GAP Bölgesi Yıllara Göre Nüfus Yoğunluğu (kişi/km^2) 37
Grafik 8: GAP Bölgesi Nüfus Yapısı (2025) 38
Grafik 9: Bölgelere Göre Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (kişi) (2025) 38
Grafik 10: GAP Bölgesi Yıllara Göre Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (kişi) 38
Grafik 11: GAP Bölgesi Yıllara Net Göç 39
Grafik 12: Bölgelere Göre Doğurganlık Hızı (çocuk sayısı) (2025) 41
Grafik 13: Yıllara Göre Doğurganlık Hızı (çocuk sayısı) 42
Grafik 14: Bölgelere Göre Bebek Ölüm Hızı (binde) (2025) 43
Grafik 15: Yıllara Göre Bebek Ölüm Hızı (binde) 44
Grafik 16: Cinsiyete Göre Okuma Yazma Bilmeyen Nüfusun Dağılımı (6 yaş ve üzeri) (2025) 45
Grafik 17: Yıllara Göre Okuma Yazma Bilen Oranı (6 yaş ve üzeri) (%) 46
Grafik 18: GAP Bölgesi İlleri Yıllara Göre İlköğretimde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı (adet) 49
Grafik 19: Yıllara Göre Yüz Bin Kişi Başına Düşen Yatak Sayısı (adet) 54
Grafik 20: GAP Bölgesi'nde Bulunan Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıkları (adet) (2025) 57
Grafik 21: GAP Bölgesi Yıllara Göre Halk Kütüphane Sayısı 59
Grafik 22: GAP Bölgesi Yıllara Göre Sinema Salonu Sayısı 60
Grafik 23: GAP Bölgesi Yıllara Göre Tiyatro Salonu Sayısı 61
Grafik 24: Bölgelerin GSKD İçindeki Payı (%) (2024) 63
Grafik 25: GAP Bölgesi Yıllara Göre GSKD (bin TL) 63
Grafik 26: GAP Bölgesi Yıllara Göre Kişi Başı GSYH (ABD Doları) 64
Grafik 27: Bölgelere Göre Yoksulluk Oranı (Yoksulluk riski:%60) (2025) 66
Grafik 28: Bölgelere Göre Tarım Alanları (da) (2025) 72
Grafik 29: GAP Bölgesi Türlerine Göre Bitkisel Üretim (ton) (2025) 73
Grafik 30: Bölgelerin İhracat İçindeki Payı (%) (2024) 82
Grafik 31: Bölgelerin İthalat İçindeki Payı (%) (2024) 84
Grafik 32: Bölgelere Göre Bakanlık Belgeli Tesis Sayıları (2025) 87
Grafik 33: Bölgelere Göre Bakanlık Belgeli Tesislerin Yatak Kapasiteleri (2025) 87
Grafik 34: GAP Bölgesi Yıllara Göre İl ve Devlet Yolu Uzunluğu (km) 91
Grafik 35: GAP Bölgesi Otoyol ve Bölünmüş Yol Uzunlukları (km) 91
Grafik 36: Bin Kişi Başına Düşen Otomobil Sayısı (adet) (2024) 91
Grafik 37: GAP Bölgesi Havalimanlarına İniş-Kalkış Yapan Toplam Uçak Sayısı 93
Grafik 38: GAP Bölgesi Havalimanları Toplam Yolcu Sayısı 93
Grafik 39: GAP Bölgesi Havalimanları Toplam Yük Miktarı (ton) 93
Grafik 40: GAP Bölgesi İlleri Havalimanları Toplam Yolcu Sayısı (2024) 94
Grafik 41: GAP Bölgesi İlleri Havalimanları Toplam Yük Miktarı (ton) (2024) 94
Grafik 42: GAP Bölgesi Demiryolu (km) 95
Grafik 43: İçme ve Kullanma Suyu Arıtma Tesisi Kapasitesi (bin m^3/yıl) ve Sayısı 99
Grafik 44: Kişi Başı Çekilen Günlük Su Miktarı (litre/kişi – gün) 99
Grafik 45: Atık su Arıtma Tesisi Kapasitesi (bin m^3/yıl) ve Atık su Arıtma Tesisi Sayısı 101
Grafik 46: Belediyelerde Deşarj Edilen Kişi Başı Günlük Atık su Miktarı (litre/kişi-gün) 101
Grafik 47: Kişi Başı Ortalama Belediye Atık Miktarı (kg/kişi-gün) 103
Grafik 48: İllere Göre Dağıtım Gerilim Seviyesindeki Trafo Kapasiteleri ve Trafo Sayıları (2025) 107

ŞEKİLLER

Şekil 1: GAP Bölgesi İlleri – İBBS Sınıflandırması (2025) _____ *26*
Şekil 2: Türkiye Deprem Tehlike Haritası _____ *28*
Şekil 3: GAP Bölgesi'nin En Çok Göç Verdiği Düzey 1 Bölgeleri (2025) _____ *39*
Şekil 4: Bölgelere Göre Doğurganlık Hızı (çocuk sayısı) (2025) _____ *41*
Şekil 5: Bölgelere Göre Bebek Ölüm Hızı (binde) (2025) _____ *43*
Şekil 6: GAP Bölgesi İlleri Sanayi Siteleri Sayılarının Dağılımı (2025) _____ *78*
Şekil 7: GAP Bölgesi Hudut Kapıları (2025) _____ *82*

KISALTMALAR

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
DSİ	Devlet Su İşleri
GSKD	Gayrisafi Katma Değer
GSYH	Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla
İBBS	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
KSS	Küçük Sanayi Siteleri
OSB	Organize Sanayi Bölgeleri
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı

1 GİRİŞ

1.GİRİŞ

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin sahip olduğu kaynakları değerlendirerek bu yörede yaşayan insanlarımızın gelir düzeyini ve yaşam kalitesini yükseltmeyi, bölgeler arası farklılıkları gidermeyi ve ulusal düzeyde ekonomik gelişme ve sosyal istikrar hedeflerine katkıda bulunmayı amaçlayan, aynı zamanda ülkemizi uluslararası alanda markalaştıran son derece önemli ve kapsamlı bir projedir.

GAP, başlangıçta Bölge'nin su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesine dayanan bir program olarak ele alınmış; Fırat-Dicle Havzası'nda sulama ve hidroelektrik enerji üretimine yönelik 13 proje paketinin toplamı olarak planlanmıştır. Bu projelerle 22 baraj, 19 hidroelektrik santrali ve yaklaşık 1,7 milyon hektar alanda sulama şebekesi yapımı öngörülmüştür. 2002 yılında hazırlanan GAP Bölge Kalkınma Planı ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünün (DSİ) GAP Programı'nda ise yaklaşık 1,8 milyon ha alanın sulanması hedeflenmiştir. GAP, 1989 yılında Master Plan'ın hazırlanması ile tarım, sanayi, ulaştırma, eğitim, sağlık, kırsal ve kentsel altyapı yatırımlarını da içine alan entegre bir bölgesel kalkınma projesine dönüşmüştür. GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı 1989 yılında kurulmuş ve bölgesel kalkınmanın planlanması, çeşitli sektörlerde farklı kuruluşlar tarafından yürütülmekte olan GAP yatırımlarının yönlendirilmesi, izlenmesi ve kuruluşlar arası koordinasyonun sağlanması ile görevlendirilmiştir. 1990'larda dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak Güneydoğu Anadolu Projesi uygulamalarında da sürdürülebilir kalkınma felsefesi benimsenmiş ve bu çerçevede insani gelişme, katılımcılık, eşitlik ve adalet ilkeleri temel alınmıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde, GAP Master Planı'nın yapımından sonra Bölge'de ve Türkiye'de plan kapsamındaki varsayımlara uymayan önemli gelişmelerin meydana geldiği ve özellikle kamu kesiminin finansal sorunları nedeniyle plan hedeflerinden önemli ölçüde sapma olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, dünyada yeni kalkınma anlayışı ve kavramları ön plana çıkmış ve bölge kalkınmasına farklı bir yaklaşım getirecek yeni bir plan hazırlanması ihtiyacı doğmuştur. Bu çerçevede GAP İdaresi, GAP Bölge Kalkınma Planı'nı hazırlamıştır. GAP bugün, su kaynakları geliştirme programının yanı sıra tüm sektörlerdeki yatırımları da içine alan, sürdürülebilir insani kalkınmaya dayalı entegre bir bölgesel kalkınma projesi olarak uygulanmaktadır. 2008 yılında GAP Bölgesi'ndeki gelişmeler ve GAP kapsamındaki yatırımlar gözden geçirilerek GAP Eylem Planı (2008-2012) hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. GAP Eylem Planı uygulamaları ile Bölge'de kamu yatırımları büyük ölçüde tamamlanmış, ekonomik ve sosyal alanda önemli merhaleler kat edilmiştir. Eylem Planı kapsamında devam eden yatırımları tamamlamak, GAP'ı sürdürülebilir kılmak ve bölgenin rekabet gücünü artıracak projeleri uygulamaya koymak üzere 2014-2018 dönemini kapsayan GAP Eylem Planı da tamamlanmıştır. GAP İdaresi odaklanma ilkesini esas alan GAP Bölge Kalkınma Programı hazırlanmış ve uygulanmıştır. 2024-2028 yıllarını kapsayan ve çok sektörlü çalışılan GAP Eylem Planı uygulamaya konulmuştur ve hâlihazırda yürütülmektedir.

GAP'ın temel hedefleri, Güneydoğu Anadolu Bölgesi halkının gelir düzeyi ve hayat standardını yükselterek bu bölge ile diğer bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını ortadan kaldırmak; kırsal alandaki verimliliği ve istihdam imkânlarını artırarak sosyal istikrar, ekonomik büyüme gibi milli kalkınma hedeflerine katkıda bulunmaktır.

1.1.GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİNİN TARİHÇESİ

Türkiye'nin sahip olduğu su kaynaklarından yararlanılması fikri Atatürk döneminde ortaya konulmuş ve ilk adımlar atılmıştır. 1935 yılında Atatürk'ün emriyle Elektrik İşleri Etüt İdaresi (EİEİ) kurulmuştur. EİEİ, ülkenin sahip olduğu su kaynaklarından elektrik enerjisi üretilmesi için "Keban Projesi" ile ilgili keşif etütlerine başlamış ve Fırat Nehri'nde incelemeler yapmak üzere Palu, Pertek, Keban Boğazı, Kömürhan, Karakaya ile Kemaliye'de birer rasat istasyonu kurmuştur. 1938 yılında Keban Boğazı'nda jeolojik ve topoğrafik etütler yapılmış; 1950-1960 yılları arasında Fırat ve Dicle üzerinde sondaj çalışmalarına ağırlık verilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı ve savaş sonrası ekonomik güçlükler çalışmaları uzun süre aksatmış, daha sonra yeni ihtiyaçların ortaya çıkması üzerine 1954 yılında Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu dönemde Türkiye'de havza çalışmaları yapılması fikri oluşmuş ve ülke 26 havzaya ayrılarak etüt ve planlama faaliyetlerine başlanmıştır. Çalışmaların verimli olabilmesi için yerel organizasyonlara gidilmesi benimsenmiştir. 1961 yılında Diyarbakır'da kurulan DSİ Fırat Planlama Amirliğince Fırat Havzası'nda su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesiyle ilgili ilk çalışmalar yürütülmüş, 1964 yılında Fırat Havzası'nın sulama ve enerji potansiyelini belirleyen "Fırat Havzası İstikşaf Raporu" geliştirilmiştir.

1968 yılında Aşağı Fırat Havzası'nda önerilen depolama tesisleri ve hidroelektrik santraller fizibilite aşamasında, sulama tesisleri de master plan aşamasında bir yerli-yabancı firmalar grubuna ihale edilmiş ve bu çalışmalar 1970 yılında tamamlanmıştır. Diğer yandan Dicle Havzası için de aynı paralelde çalışmalar DSİ Diyarbakır Bölge Müdürlüğünce sürdürülmüştür. Böylece, Aşağı Fırat Havzası ile Dicle Havzası'ndan ne şekilde faydalanılacağı açıklık kazanmış ve 1977 yılında bu iki havza için düşünülen projelerin birleştirilerek "Güneydoğu Anadolu Projesi" olarak adlandırılması benimsenmiştir.

Bölge'deki sosyoekonomik koşulların topyekûn iyileştirilmesi düşüncesi ve su kaynaklarının geliştirilmesi ile sulamaların sağlayacağı değişimin bu geniş çerçevede ele alınması rasyoneli, bir bölgesel kalkınma projesi olarak ve entegre bir yaklaşımla projeyi ele almak gereğini ortaya çıkarmıştır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin entegre bölgesel planlama çerçevesinde ele alınması, yürütülmekte olan faaliyetlerin koordinasyonunun sağlanması ve yönlendirilmesi görevi 1986 yılında Devlet Planlama Teşkilatına verilmiştir.

DPT 1988 yılında, GAP'ı entegre ve çok sektörlü bir sosyoekonomik kalkınma projesi olarak ele almak amacı ile GAP Master Plan çalışmasını başlatmıştır. 1989 yılında tamamlanan bu çalışma kapsamında, proje için muhtemel yönetim sistemleri ve alternatifleri de ele alınmıştır.

Bölge'de yürütülecek uygulamaların geniş kapsamı ve çok boyutlu niteliği doğrultusunda, planlama, projelendirme, uygulama ve izleme-değerlendirme fonksiyonlarının bütüncül bir yaklaşımla yürütülmesi ve bölgesel kalkınmanın hızlandırılması amacıyla, 6 Kasım 1989 tarihli ve 20334 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 388 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı kurulmuştur.

Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamına giren yörelerin süratle kalkındırılması ve yatırımların gerçekleştirilmesi için plan, altyapı, ruhsat, konut, sanayi, maden, tarım, enerji, ulaştırma ve diğer hizmetleri yapmak veya yaptırmak; yöre halkının eğitim düzeyini yükseltmek için gerekli

tedbirleri almak veya aldırmak; kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyonu sağlamak amaçlanmıştır. Başbakanlığa bağlı hükmi şahsiyeti haiz ve on beş yıl süreli olarak kurulan Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı, Güneydoğu Anadolu Projesi Yüksek Kurulu ile Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı'ndan (GAP İdaresi Başkanlığı) oluşmuştur.

GAP İdaresi Başkanlığı, GAP Yüksek Kurulu'nun sekretarya hizmetlerini yürütmekle de görevlendirilmiştir. Teşkilatın en yüksek karar organı olan ve GAP İdaresi tarafından hazırlanan her türlü plan, proje ve programları inceleyerek karara bağlayan GAP Yüksek Kurulu, Başbakan başkanlığında GAP'tan sorumlu Devlet Bakanı, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Devlet Bakanı ile Bayındırlık ve İskân Bakanı'ndan oluşmuştur. 2002/56 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile Tarım ve Köy İşleri Bakanı da 2 Aralık 2002 tarihinden itibaren GAP Yüksek Kurulu'nun üyesi olmuştur. Gerektiğinde GAP Yüksek Kurulu'na, konuları ile ilgili olarak diğer Bakanlar da davet edilmiştir.

GAP İdaresi Başkanlığı Merkez ve Bölge olmak üzere teşkilatlanmıştır. Kuruluş Kararnamesi olan 388 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve eki kadro cetvellerinde öngörüldüğü gibi; GAP İdaresi Başkanlığı bir Başkan ve iki Başkan Yardımcısı kadrosuyla yönetilmektedir. Bölge Müdürlüğü Teşkilatı ise Şanlıurfa ilinde konuşlandırılmıştır.

1997 yılından sonra 388 sayılı KHK'de yer alan bazı maddeler değiştirilmiş, bazı maddeler çıkarılmış veya eklenmiştir.

- 388 sayılı KHK'nin 9'uncu maddesi, 11 Aralık 1997 tarih ve 4314 sayılı Kanun ile değiştirilerek İdare'nin gelirleri yeniden belirlenmiştir.
- GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı'nın görev süresi 11 Kasım 2004 tarih ve 25640 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5254 sayılı Kanun ile 3 yıl uzatılmıştır.
- 1 Haziran 2007 tarih ve 25539 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5670 sayılı Kanun ile İdare'nin süresi 5 yıl uzatılarak 388 sayılı KHK'de aşağıdaki değişiklikler yapılmıştır:

KHK'nin 1'inci maddesinde yer alan "hükmi şahsiyeti haiz ve 18 yıl" ibaresi "tüzel kişiliğe sahip ve 23 yıl" şeklinde değiştirilmiş ve aynı maddeye "Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı'nın görev süresini uzatmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir"

"GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, GAP ile ilgili her konuda bilgi toplamada, planların hazırlanmasında ve uygulamanın izlenmesinde, bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, kamu iktisadi teşebbüsleri ve kamu kurumu niteliğindeki kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları ile yakın iş birliği içinde bulunur" ibaresi eklenmiştir.

18 Haziran 2008 tarih ve 26910 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2008/11 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile uygulamaya konulan GAP Eylem Planı'nın izlenmesi, değerlendirilmesi ve koordinasyonundan sorumlu kuruluş olarak da GAP Bölge Kalkınma İdaresi belirlenmiştir. Ayrıca oluşturulan "GAP Eylem Planı İzleme ve Yönlendirme Komitesi" nin başkanlığı ve sekretarya hizmetleri de GAP İdaresi'ne verilmiştir.

15 Ocak 2009 tarih ve 27111 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2008/14535 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı'nın Ankara'da bulunan merkezi 2 Mart 2009 tarihinde Şanlıurfa'ya taşınmıştır.

Kuruluşundan bu yana Başbakanlığa bağlı olarak çalışan GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 3046 sayılı Kanuna 3.6.2011 tarih ve 643 sayılı KHK ile eklenen 19/A maddesi uyarınca hazırlanan ve 8 Temmuz 2011 tarih ve 27988 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı makamı onayına istinaden Kalkınma Bakanlığına bağlanmıştır. Aynı dönemde bölgesel gelişme alanında görevli kurum ve kuruluşlar arasında iş birliği ve koordinasyonu sağlamak üzere merkezi düzeyde temel karar ve istişare organları olarak Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu ve Bölgesel Gelişme Komitesi kurulmuştur. Kurumlara ilişkin mevzuat değişiklikleri (649 sayılı KHK'nin 56. Maddesi) ile GAP Yüksek Kurulu da kaldırılmıştır.

GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı'nın görev süresi 3 Ağustos 2012 tarih ve 28373 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2012/3354 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 5 yıl daha uzatılmıştır.

8 Haziran 2016 tarih ve 29736 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2016/8870 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı'nın görev süresi 31.12.2019 tarihine kadar uzatılarak, İdare'nin görev süresi 30 yıl olmuştur.

04 Temmuz 2018 tarihli ve 703 sayılı KHK ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bağlanmıştır.

04 Ağustos 2023 tarih ve 32269 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7471 sayılı Cumhurbaşkanı kararı ile İdarenin görev süresi 31.12.2028 tarihine kadar uzatılmıştır.

1.2.GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİNİN GELİŞME AŞAMALARI

Güneydoğu Anadolu Projesi sulama yatırımları ile başlasa da daha sonra entegre bir proje yaklaşımı benimsenmiştir. Güneydoğu Anadolu'da çok geniş alanların sulamaya açılmasıyla başlayacak olan büyük değişim Bölge'nin sosyal ve ekonomik bütün sektörlerini etkileyecektir. İlk aşamada Bölge ekonomisinin sanayi, ticaret, ulaştırma gibi tarım dışı sektörlerinin tarımsal üretimdeki artıştan doğrudan etkilenmesiyle başlayacak olan değişim, ikinci aşamada tarım dışı sektörlerin birbirinden etkilenmeleriyle de birçok boyut kazanacaktır. Tarımda sulamayla başlayıp sanayi ve giderek diğer hizmetlere yayılacak olan bu zincirleme reaksiyon bir yandan çeşitli alanlarda geniş yatırım ve gelişme olanakları yaratırken diğer yandan da sosyal ve fiziki altyapıda önemli ihtiyaçlar doğuracaktır.

Yatırımlarda etkinliğin ve sosyoekonomik kalkınmanın sağlanması, birbirlerini tamamlayıcı nitelikteki yatırımların zaman ve mekân itibarıyla koordineli bir şekilde ele alınmasını gerektirmektedir. Bu amaçla hazırlanan GAP Master Planı Nisan 1989'da tamamlanmıştır.

1.2.1.GAP MASTER PLANI (1989)

Bölge kalkınmasının çerçevesini çizen GAP Master Planı, özellikle su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesini mali ve teknik kapasiteleri de dikkate alarak bir takvime bağlamıştır. Bu değişimin ekonomik ve sosyal sektörlerde uyaracağı gelişmeyi, yaratacağı istihdamı, bunun

getireceği nüfus büyüklüğü ile bu nüfusun kentler ve kır itibarıyla muhtemel dağılımını saptamıştır. Eğitim ve sağlık hizmetleriyle konut ve kentsel altyapı ihtiyaçlarını makro düzeyde belirlemiş ve yıllara göre finans ihtiyacını ortaya koymuştur. GAP Master Planı, çeşitli kamu kuruluşlarının kalkınma çabalarının bütünleştirilmesi ve eş güdümlendirilmesini kolaylaştıran ve Bölge gelişmesinin alması gereken seyir ve alt ölçeklerde üretilecek plan, program ve projeler için de bir rehber niteliği taşımaktadır.

GAP Master Planı'nda plan dönemi başlangıcı olarak kabul edilen 1985 yılında, GAP'ta kişi başına düşen Gayrisafi Bölgesel Hasıla'nın (GSBH), Türkiye kişi başına düşen Gayrisafi Yurtiçi Hasılası'nın (GSYİH) yüzde 47'si düzeyinde olduğu tahmin edilmiştir. GAP Master Planı'nda maksimum gelişme senaryosuna göre, GSBH'nin yılda yüzde 7,7 oranında artması öngörülmektedir.

Master Plan Hedefleri

- 1,7 milyon hektar alanın sulanması (GAP Bölge Kalkınma Planı'nda sulanacak alan 1,8 milyon ha olarak hedeflenmiştir),
- Yılda 27 milyar kilovatsaat hidroelektrik enerji üretiminin sağlanması,
- Kişi başına gelirin yüzde 209 oranında artması,
- GSBH'de yüzde 445 artış sağlanması.

1.2.2.SÜRDÜRÜLEBİLİR İNSANİ GELİŞME

GAP, insanı merkez alan bir bölgesel kalkınma projesidir. Tüm kamu kaynaklı yatırımlar eşit, adil, erişilebilir, sürdürülebilir bir kalkınmanın aracıdır. Asıl hedef insan mutluluğudur. Sürdürülebilir insani gelişme; doğal ve beşeri kaynakların optimum kullanımı yoluyla, gelecek kuşakların olanakları tüketilmeden, halkın tercih ve potansiyelinin eksiksiz bir biçimde hayata geçirilebileceği bir ortamın yaratılmasını ifade etmektedir. Bu çerçevede; toplum, ekonomi, kültür, kalkınmada adalet, kadın-erkek eşitliği, eğitim, sağlık, fiziksel planlama, tarım ve çevre alanlarına ilişkin hususlar bütüncül bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Söz konusu alanların değerlendirilmesinde insan odaklı yaklaşım esas alınmakta; bireylerin ihtiyaçları, refahı ve yaşam kalitesinin artırılması temel öncelik olarak kabul edilmektedir.

GAP, Bölge'nin doğal kaynaklarının akılcı kullanımı ve yönetimi, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve ulusal kaynakların rasyonel tahsisi ile Bölge'de sürdürülebilir insani gelişmeyi gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Proje bölgesi ile Türkiye'nin daha gelişmiş bölgeleri arasındaki farkı ortadan kaldırmayı ve eşitlikçi bir gelişmeye katkıda bulunmayı öngören GAP'ta; sosyal, çevresel, kültürel araştırmalar ve bunlara dayalı uygulamalar da bu anlamda en önemli bileşenlerdir.

Sürdürülebilirlik kavramının uluslararası kalkınma konularının gündemine girmesiyle birlikte her ülke, özel koşullarından hareketle, kendi sürdürülebilir kalkınma ölçütlerini belirlemek durumunda kalmıştır. Türkiye'nin bu alandaki gereksinimlerini belirlemek amacıyla 1995 yılı Mart ayında GAP İdaresi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (BMKP) ile birlikte Şanlıurfa'da bir seminer gerçekleştirmiştir. GAP Bölgesi'nin kalkınma süreciyle ilgili kesimlerin ve temsilcilerin yer aldığı, etkin bir danışma ve katılım sürecinin sağlandığı bu

seminerde gerek seminerin sonuçlarına gerekse GAP Master Planı'nın amaç ve öngörülerine dayanarak, kalkınma süreci için "sürdürülebilirlik" bağlamında aşağıdaki hedefler benimsenmiştir:

1. Bölge'deki ekonomik koşulları mümkün olan en ileri düzeyde geliştirecek şekilde yatırımların artırılması,
2. Sağlık ve eğitim hizmetlerinin ülke düzeyine ulaşacak biçimde geliştirilmesi,
3. Yeni istihdam olanaklarının yaratılması,
4. Kentlerde yaşam kalitesi ile kentsel ve toplumsal altyapının, daha sağlıklı kentsel çevreler yaratılmasına olanak tanıyacak biçimde iyileştirilmesi,
5. Kırsal altyapının sulamada optimal gelişmeye olanak tanıyacak biçimde tamamlanması,
6. Bölge içi ve bölgeler arası ulaşabilirliğin artırılması,
7. Mevcut ve yeni kurulacak sanayilerin altyapı gereksinimlerinin karşılanması,
8. Suyun, toprağın, havanın ve bunlarla ilintili ekosistemlerin öncelikli olarak korunması,
9. Karar alma ve proje uygulanmasında halk katılımının geliştirilmesi.

GAP çerçevesinde sürdürülebilir kalkınmanın temel bileşenleri ise sosyal, tarımsal, fiziksel, mekânsal, çevresel sürdürülebilirlik ile ekonomik geçerlilik olarak ifade edilmiştir. Çevresel ve kültürel sürdürülebilirlik doğal kaynakların sürdürülebilirliğine, çevre ve kültürel mirasın korunmasına bağlıdır. Ekonomik geçerliliği verimli ve etkin projelerin uygulanması, istihdam olanakları, ekonomik gelişme ve özel sektör katılımı ile çok yakından ilgilidir. Sosyal sürdürülebilirlik ise katılımcılık, eşitlik, adillik ve insan kaynaklarının gelişimi ilkelerinin benimsenmesi ile sağlanabilmektedir.

Diğer yandan, sürdürülebilir kalkınma kamu sektörü ile birlikte özel sektör ve halk katılımından oluşan bir tabana dayalıdır. Kamu yatırımları sürdürülebilir kalkınmada gerekli altyapıyı oluşturmak, özel sektör ağırlıklı olarak sanayi yatırımlarını gerçekleştirmek, halk ise planlamadan uygulamaya kadar her alanda gelişmenin içinde olmak durumundadır.

Sürdürülebilir insani gelişme kavramının GAP literatürüne girmesiyle birlikte proje, ağırlıklı bir biçimde çevresel ve insani boyutları da kapsamına almış ve temel hedef olarak da Bölge insanının yaşam kalitesinin yükseltilmesini benimsemiştir. Bu yaklaşım doğrultusunda, ekonomik büyümeyi desteklemeye yönelik fiziksel yatırımlar da dahil olmak üzere tüm proje ve uygulamalar, insani gelişmeye sağladıkları katkı çerçevesinde değerlendirilmektedir.

1.2.3.GAP BÖLGE KALKINMA PLANI (2002-2010)

GAP Master Planı'nın yapımından sonra Bölge'de ve Türkiye'de plan kapsamındaki varsayımlara uymayan önemli gelişmeler (Körfez Savaşı, Irak Ambargosu, terör, ekonomik krizler) meydana gelmiş ve özellikle 1990'ların ikinci yarısından itibaren derinleşen kamu kesiminin finansal sorunları nedeniyle plan hedeflerinden önemli ölçüde sapmış ve GAP'ın 2005 yılında tamamlanmasının mümkün olamayacağı anlaşılmıştır. Diğer yandan dünyada çevre konularına duyarlılık artmış, katılımcılık, kalkınmanın sürdürülebilirliği, cinsiyet dengeli

kalkınma gibi kavramlar ön plana çıkmıştır. Tüm bu nedenlerle, Bölge kalkınmasına farklı bir yaklaşım getirecek yeni bir plan hazırlanması ihtiyacı doğmuştur.

Haziran 1998'de alınan Bakanlar Kurulu kararı ile GAP'taki tüm yatırımların tamamlanması için 2010 hedef yılı olarak belirlenmiş ve GAP'ın tüm sektörel bileşenleriyle birlikte öngörülen tarihte tamamlanması için gerekli koordinasyon ve planlama çalışmalarını yapma görevi GAP İdaresi'ne verilmiştir. Böylece, 1989 yılından farklı olarak, insani gelişmeyi öncelikli hedef kabul eden GAP Bölge Kalkınma Planı (BKP), sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı doğrultusunda ve çeşitli kesimlerden paydaşların etkin katılımıyla hazırlanmıştır. Plan, aynı zamanda uygulanacak projeleri kapsayan eylem planını da içermektedir. Hazırlanan GAP Bölge Kalkınma Planı 6.11.2002 tarihli ve 2002/48 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile ilgili kurum ve kuruluşlara gönderilmiştir.

Plan'ın hazırlanması sürecinde paydaşların talepleri doğrultusunda üç temel amaç belirlenmiştir. Bunlar; "kalkınma altyapılarının geliştirilmesi ve çevrenin korunması", "insan kaynaklarının geliştirilmesi" ve "Bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması" dır. Bölge Kalkınma Planı bu amaçlar çerçevesinde hazırlanmıştır.

Bölge Kalkınma Planı, GAP Master Planı'nda ve daha sonraki çalışmalarda belirlenen yatırımlar ve projelerin tümünün 2010 yılı itibarıyla gerçekleşmesini öngörmekte ve yeni Kalkınma Planı'nın çıkış noktalarını oluşturan insan odaklılık, katılımcılık, sürdürülebilirlik, insani gelişme ve toplumsal gelişme gibi ilkeleri ön plana çıkarmaktadır. Plan, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum, kamu maliyesindeki darboğazlar ve teknolojik kısıtlar göz önüne alınarak gerçekçi öngörülere dayanan bir yaklaşımla hazırlanmıştır.

1.2.4.GAP EYLEM PLANI (2008-2012)

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamındaki ekonomik kalkınma, sosyal gelişme ve başta sulama olmak üzere temel altyapı yatırımlarının hızlandırılması amacıyla 2008-2012 dönemini kapsayan GAP Eylem Planı hazırlanmış ve uygulanmıştır.

GAP Eylem Planı kapsamında;

- Ekonomik Kalkınmanın Gerçekleştirilmesi,
- Sosyal Gelişmenin Sağlanması,
- Altyapının Geliştirilmesi,
- Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi

olmak üzere dört stratejik gelişme ekseni ve bu eksenler altında 73 ana eylem ve 300'ün üzerinde proje hayata geçirilmiştir.

1.2.5.GAP EYLEM PLANI (2014-2018)

GAP Eylem Planı (2014-2018); öncelikle birinci Eylem Planı kapsamında devam eden yatırımları tamamlamak, yapılan yatırımlarla doğan potansiyeli ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimin hızlandırılması yönünde tam olarak kullanmak, Bölge'nin rekabet gücünü artırmak ve GAP'ı daha ileriye taşımak amacıyla hazırlanmıştır. Eylem Planı'nda insanı hedef alan,

yenilikçi, sürdürülebilir, gelir eşitsizliğini giderici, dezavantajlı alanları ve grupları önceleyen ve yaşanabilir mekânlar oluşturan proje ve programlara yer verilmiştir. Bölgesel gelişmeye ivme kazandıracak, eğitimli ve nitelikli insan gücüne dayalı, istihdamı artıran, doğal kaynakları, kültürel mirası ve çevreyi koruyan, teknolojik gelişmeleri ön plana alan, sulama, ulaşım ve sanayi altyapısının tamamlanmasını amaçlayan proje ve programlar planın temel eylemleri arasındadır.

Son yıllarda büyümenin odağına şehirleşmenin taşınması, dünyada şehir ekonomileri ve yaşam tarzının hâkim olmaya başlaması, küresel rekabet ortamına katılmakta bilgiye dayalı ekonomi, finansal ve ihtisaslaşmış hizmetler, nitelikli işgücü, AR-GE ve yenilik kapasitesinin yoğunlaştığı şehirlerin önemli bir rol oynaması gibi gelişmeler yaşanmaktadır. Bu gelişmeler dikkate alınarak GAP EP (2014-2018)'de yaşam kalitesi yüksek yerleşimlerin oluşturulmasına yönelik eylemleri kapsayan "Şehirlerde Yaşanabilirliğin Artırılması" yeni bir eksen olarak yer almıştır.

Ekonomik Kalkınmanın Hızlandırılması

İleri teknolojiye dayalı, altyapı sorunlarını çözmüş, örgütlülüğü ve verimliliği yüksek, uluslararası rekabet gücünü artırmış bir tarım sektörünün oluşturulması, sanayi altyapısının ve girişimcilik ortamının geliştirilmesi, özel sektör yatırımlarının teşvik edilmesi, bölgenin teknolojik altyapısının ve üniversite-sanayi iş birliğinin ilerletilmesi, turizmin canlandırılması ve doğal kaynakların korunmasına yönelik tedbirlerle ekonomik dönüşümün sağlanması amaçlanmaktadır.

Sosyal Gelişmenin Güçlendirilmesi

İnsan odaklı kalkınma anlayışı çerçevesinde, bireylerin kendilerini geliştirebilecekleri, sağlıklı, güvenli ve yüksek standartta yaşam sürebilecekleri sosyal bir ortamın oluşturulması sağlanacaktır. Eğitim, sağlık, sosyal yardım, kültür, sanat ve spor faaliyetleri gibi kamu tarafından sunulan hizmetlere erişimin güçlendirilerek fırsat eşitliğinin sağlanması, istihdam edilebilirliğin artırılması ve sürdürülebilir bir kalkınmanın gerçekleştirilmesi yönünde tedbirler alınacaktır.

Şehirlerde Yaşanalabilirliğin Artırılması

Ülke genelinde ve Bölge'de mevcut coğrafi koşullara, kent-kır ayrımına, tarihi, kültürel ve çevresel değerlere uygun, insan ve toplum ihtiyaçlarına cevap veren, daha geniş ortak kullanım alanlarına sahip, sürdürülebilir, erişilebilir, yaşanabilir mekânların oluşturulması temel amaçtır. GAP Bölgesi'nde yer alan kentsel yerleşimlerin düzenli ve sağlıklı gelişmesi ve kentlileşme olgusunun yaygınlaştırılması için sosyal, ekonomik ve mekânsal alanlarda bir iyileştirmeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Altyapının Geliştirilmesi

Bölge'de kaliteli ve yeterli altyapı hizmetlerinin sağlanması, ekonomik dönüşümün gerçekleştirilmesi ve sosyal gelişmenin hızlandırılmasında temel belirleyici unsurlardandır. Sulama yatırımlarının tamamlanması, ulaştırma ağlarının iyileştirilerek ulaşımın daha konforlu

hale getirilmesi, lojistik merkezlerin kurulması ve Bölge'nin bilgi iletişim teknolojileri altyapısının geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi

Merkezi idarelerin taşra teşkilatları, yerel yönetimler, üniversiteler, STK'ler ve diğer kurum ve kuruluşların ihtiyaç duyulan alanlarda beşeri, mali, idari ve teknik altyapılarının desteklenerek kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

1.2.6.GAP BÖLGE KALKINMA PROGRAMI (2021-2023)

2014-2018 yıllarını kapsayan GAP Eylem Planı uygulama süresi 2018 yılı sonu itibarıyla sona ermiştir. Kaynakların etkin ve verimli değerlendirilmesi amacıyla, tek yıllık veya münferit projelerin uygulanması yerine; belirlenen bir sektör/temada istikrarlı ve sürekli projelerin uygulanmasının daha yerinde ve faydalı olacağı değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, stratejik amaç ve hedeflerle sınırları çizilen çerçevede, sektörel operasyonel programlar (SOP) demetinden oluşan GAP Bölge Kalkınma Programı'nın hazırlığına 2019 yılında başlanmıştır.

2021-2023 dönemini kapsayacak olan GAP Bölge Kalkınma Programı hazırlığında, Eylem Planı'nın (2014-2018) hazırlık ve uygulama tecrübesi yol gösterici olmuştur.

GAP Bölge Kalkınma Programı (2021-2023) hazırlığında öncelikle mevcut veriler üzerinden durum değerlendirmesi yapılmıştır. Bölge'nin sektörler itibarıyla mevcut durumu ortaya konulmuş; seçilmiş göstergeler yerel, bölgesel ve ulusal verilerle karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bu sayede, bölgenin ihtiyaçları, sorunları, gelişme alanları ve potansiyeli sektörler bazında ortaya konulmuştur.

Mevcut durum analizi; amaç, hedef ve sektörel operasyonel programlardan meydana gelen stratejik çerçeve bölümüne altlık teşkil etmiştir. Bölge'nin amaç, hedef ve sektörel operasyonel program (SOP) seti belirlenmiştir. Bu çalışmalar neticesinde GAP Bölge Kalkınma Programı (2021-2023) stratejik çerçevesi ve akabinde stratejik çerçevede yer alan programlara ayrılması öngörülen bütçeler oluşturulmuştur. Bölge kalkınma programının finansmanı, GAP Bölge Kalkınma İdaresinin kurumsal bütçesinden oluşmaktadır.

GAP Bölge Kalkınma Programı (2021-2023), 3 amaç, 9 hedef ve 15 sektörel operasyonel programdan (SOP) oluşmaktadır. Belirlenen amaç, hedef ve sektörel operasyonel programlar aracılığıyla GAP Bölgesi'nin diğer bölgelerle olan gelişmişlik farklarının azaltılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda "Tarımda Rekabet Gücünün Artırılması ve Sürdürülebilir Çevre", "Turizm ve Sanayide Ekonomik Büyüme" ve "Beşeri ve Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi" amaçları 2021-2023 GAP Bölge Kalkınma Programı'nın ana omurgasını oluşturmaktadır.

1.2.7.GAP EYLEM PLANI (2024-2028)

2024-2028 yıllarını kapsayan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Eylem Planı, merkezi kurumlarla iş birliği içinde ve bölgedeki paydaşlarla yapılan istişareler doğrultusunda, yenilikçi ve kapsayıcı bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Bu plan, bölgenin kalkınma önceliklerini temel alarak sürdürülebilir büyüme ve kapsayıcı kalkınmayı esas alan stratejik bir çerçeve sunmaktadır. GAP Eylem Planı, bölge illerindeki kamu yatırımlarının planlama, programlama,

projelendirme, takip ve uygulamasının koordinasyonunu sağlamak amacıyla; bölgeye özgü, bölgesel kalkınmayı önceleyen ve tetikleyici nitelikteki yatırımlardan oluşmakta; ayrıca özel sektör yatırımlarına da yön vermeyi hedeflemektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarının gerçekleştireceği yatırım projeleri sayesinde, GAP Bölgesi'nde üretim, istihdam ve katma değerde önemli artışlar sağlanacak; böylece bölgenin ülke ekonomisine katkısı daha da artırılacaktır.

GAP Eylem Planı A, B ve C olmak üzere üç ana eksende şekillenmektedir. Bunların ilki "A: Bölge'nin Kalkınma Vizyonu Çerçevesinde Yapılacak Yatırımlar ve Öncelikli Dönüşüm Kapsamında Desteklenecek Faaliyetler" olarak belirlenmiştir. "B: Bölgede Takibi Önemli Görülen Büyük Ölçekli Altyapı Yatırımları" ve "C: Bölgede Kalkınmayı Tamamlayıcı Diğer Yatırımlar" diğer iki ekseni oluşturmaktadır.

Plan kapsamında A ekseni çerçevesinde, "***Akıllı tarım ve sulama uygulamalarıyla kaynak kullanımında verimliliği sağlayan, entegre ve sürdürülebilir kalkınma anlayışıyla turizm ve sanayinin geliştiği bir GAP Bölgesi***" vizyonu doğrultusunda beş öncelikli dönüşüm programı belirlenmiştir. Bu programlar; Sulama Programı, Tarımda Hassas Dönüşüm Programı, GAP Entegre 2.0 Programı, Turizm Odaklı Ekonomik Büyüme Programı ve Emek Yoğun Sanayi Sektörlerinde Dönüşüm Programı'dır. Öncelikli dönüşüm programları kapsamında öne çıkan program ve projelere aşağıda yer verilmiştir.

1. **Sulama Programı**
    - Silvan Projesi
    - Kralkızı – Dicle Sulamaları
    - Mardin Sulamaları
    - Hilvan – Siverek Sulamaları
    - Adıyaman Sulamaları
    - Küçük Ölçekli Sulama İşleri

2. **Tarımda Hassas Dönüşüm Programı**
    - Akıllı Tarım Uygulamalarının Yaygınlaştırılması Programı
    - Sulama Pompalarında Verimlilik Programı
    - İyi Pamuk Uygulamaları
    - Hayvancılık Altyapısının Geliştirilmesi Programı
    - Taşlık Arazi Islahı Programı
    - Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Tarımda Kullanımının Yaygınlaştırılması Programı

3. **GAP Entegre 2.0 Programı**
    - GAP Entegre Kırsal Kalkınma Programı
    - Anadoludakiler GAP Bedesten Dijital Platformlar Programı
    - GAP Sosyal Invest Programı

4. **Turizm Odaklı Ekonomik Büyüme Programı**

- Turizm Fiziki Altyapılarının Güçlendirilmesi Programı
- Turizm Çeşitliliğinin Artırılması Programı
- Destinasyonlarda Yeşil Dönüşüm Programı
- Kültürel Mirasın Korunması ve Yaşatılması Programı
- Turizm Sektöründe İnsan Kaynağının Geliştirilmesi ve Hizmet Kalitesinin Artırılması Programı
- GAP Bölgesi Turizm Odaklı Tanıtım ve Markalaşma Projesi

5. Emek Yoğun Sanayi Sektörlerinde Dönüşüm Programı

- Büyük Ölçekli Yatırım
- Yerel Kalkınma Hamlesi Teşvik Programı

2 GAP EYLEM PLANLARI

FINANSMAN - SULAMA -ENERJI

2.GAP EYLEM PLANLARI

Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında toplam 3 adet eylem planı hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Eylem planlarının ilki 2008-2012 dönemini, ikincisi ise 2014-2018 dönemini kapsamaktadır. Günümüzde 2024-2028 dönemini kapsayan eylem planı 7 Mart 2025 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir ve hâlihazırda eylem planı kapsamındaki çalışmalar devam etmektedir.

2.1.GAP EYLEM PLANLARI FİNANSMANI

2.1.1.2008-2019 DÖNEMİ EYLEM PLANLARI FİNANSMANI

Eylem planı uygulamalarının öngörülen sürede tamamlanması amacıyla öncelikle yatırımlara tahsis edilen ödenek miktarında çok önemli bir artış sağlanmış; kamu kaynaklarından Bölge'ye ayrılan pay yüzde 7'den yüzde 14'lere yükselmiştir.

2008-2013 döneminde cari fiyatlarla 18,8 milyar TL kaynak aktarılmış ve bu kaynağın 16,3 milyar TL'si fiili yatırıma dönüşmüş olup program ödeneğine göre gerçekleşme yüzde 86,7 olmuştur. 2014-2019 döneminde cari fiyatlarla 23,8 milyar TL kaynak aktarılmış ve 24,7 milyar TL'si revize ödenekler sonucunda harcanmıştır. Program ödeneğine göre harcama yüzde 99,2 olarak gerçekleşmiştir.

2008-2019 dönemi toplam değerlendirildiğinde; on iki yılda toplam 42,7 milyar TL kaynak ayrılmış ve ayrılan ödeneğin 41 milyar TL'si yatırıma dönüşmüştür. Program ödeneğine göre de gerçekleşme yüzde 92,1'dir.

Tablo 1: GAP Eylem Planları Harcaması (bin TL)

Yıllar	Cari Fiyatlarla			2026 Yılı Fiyatlarıyla			Gerçekleşme (%)	
	Program Ödeneği	Revize Ödenek	Harcama	Program Ödeneği	Revize Ödenek	Harcama	Program Ödeneğine Göre	Revize Ödeneğe Göre
2008	1.898.039	1.898.039	1.588.871	66.856.499	66.856.499	55.966.370	83,7	83,7
2009	2.667.977	2.650.984	2.147.595	93.026.702	92.434.192	74.882.085	80,5	81
2010	3.244.794	3.791.290	3.042.991	112.412.287	131.345.035	105.421.046	93,8	80,3
2011	3.345.784	3.928.000	3.210.864	99.190.536	116.451.159	95.190.640	96	81,7
2012	3.498.157	3.740.291	2.907.754	101.401.039	108.419.775	84.287.034	83,1	77,7
2013	4.189.572	4.004.103	3.413.626	112.461.907	107.483.308	91.632.961	81,5	85,3
2014	3.322.680	3.681.144	3.141.296	81.185.433	89.944.042	76.753.547	94,5	85,3
2015	3.796.280	3.588.741	3.208.501	85.653.032	80.970.462	72.391.351	84,5	89,4
2016	3.862.066	3.577.649	2.953.411	80.765.503	74.817.629	61.763.244	76,5	82,6
2017	4.420.477	4.844.297	4.115.210	78.674.065	86.217.061	73.241.032	93,1	84,9
2018	4.763.562	7.384.013	6.391.102	67.679.396	104.910.052	90.803.042	134,2	86,6
2019	3.644.577	5.290.961	4.917.936	44.388.543	64.440.414	59.897.216	134,9	92,9
2008-2013 Toplamı	**18.844.323**	**20.012.707**	**16.311.701**	**585.348.970**	**622.989.968**	**507.380.136**	**86,7**	**81,4**
2014-2019 Toplamı	**23.809.642**	**28.366.805**	**24.727.456**	**438.345.972**	**501.299.661**	**434.849.433**	**99,2**	**86,8**
2008-2019 Toplamı	**42.653.965**	**48.379.512**	**41.039.157**	**1.023.694.942**	**1.124.289.629**	**942.229.569**	**92,1**	**83,8**

2.1.2.2024-2028 GAP EYLEM PLANI BÜTÇESİ

GAP Eylem Planı kapsamında, üç eksendeki toplam 198 projeye 2024-2028 yılları arasında toplam 496,2 milyar TL ödenek tahsis edilmesi öngörülmektedir.

Tablo 2: GAP Eylem Planı 2024-2028 Özet Bütçesi

(Milyon TL)

KOD	EKSENLER		2024	2025	2026	2027	2028	2024-2028
A	Bölgenin Kalkınma Vizyonu Çerçevesinde Yapılacak Yatırımlar ve Öncelikli Dönüşüm Kapsamında Desteklenecek Faaliyetler	ÖDÖP 1: Sulama Programı	42.584,7	42.721,6	42.954,9	42.954,9	42.955,0	214.171,1
		ÖDÖP 2: Tarımda Hassas Dönüşüm Programı	8.465,8	12.183,9	13.584,5	14.704,8	14.823,8	63.762,8
		ÖDÖP 3: GAP Entegre 2.0 Programı	644,5	850,5	967,6	1.052,9	1.055,6	4.571,1
		ÖDÖP 4: Turizm Odaklı Ekonomik Büyüme Programı	3.334,8	4.179,1	4.196,4	3.806,0	3.798,7	19.315,0
		ÖDÖP 5: Emek Yoğun Sanayi Sektörlerinde Dönüşüm Programı	2.291,0	2.995,0	3.408,0	3.703,0	3.703,0	16.100,0
B	Bölgede Takibi Önemli Görülen Büyük Ölçekli Altyapı Yatırımları		27.363,3	35.529,9	22.160,9	39.008,1	34.265,3	158.327,5
C	Bölgede Kalkınmayı Tamamlayıcı Diğer Yatırımlar		5.820,1	6.747,7	3.994,3	2.430,5	928,9	19.921,4
TOPLAM			**90.504,2**	**105.207,7**	**91.266,6**	**107.660,2**	**101.530,2**	**496.168,9**

Not: Merkezi idare bütçesinden tahsis edilecek gösterge niteliğindeki yatırım ödeneklerini belirtmekte olup diğer kaynaklardan sağlanacak ilave finansman dâhil değildir. Ayrıca projelerin gerçekleşme durumuna göre ve bütçe imkânlarına bağlı olarak ilave kaynak tahsis edilebilecektir.

GAP Eylem Planı 2024-2028 kapsamında;

- Sulama Programı için 41 projeye 214,2 milyar TL, Tarımda Hassas Dönüşüm Programı için 21 projeye 63,8 milyar TL, GAP Entegre 2.0 Programı için 5 projeye 4,6 milyar TL, Turizm Odaklı Ekonomik Büyüme Programı için 24 projeye 19,3 milyar TL, Emek Yoğun Sanayi Sektörlerinde Dönüşüm Programı için 2 projeye 16,1 milyar TL olmak üzere bölgenin kalkınma vizyonu çerçevesinde ÖDÖP'ler kapsamındaki yatırımlar ve desteklenecek faaliyetler için toplam 93 projeye 317,9 milyar TL,
- Bölge'nin kalkınmasında önem teşkil ettiği değerlendirilen,bbb bölgenin kalkınmasını

tetikleyici etkiye sahip, takibi gerekli görülen büyük ölçekli altyapı yatırımlarında 47 projeye 158,3 milyar TL,

- Kalkınmayı tamamlayıcı niteliği haiz, bölgede kapsayıcı kalkınmaya hizmet edeceği değerlendirilen küçük ölçekli yatırımlar için 58 projeye 19,9 milyar TL tahsis edilecektir.

2.2.GAP SULAMALAR

GAP, başlangıçta Bölge'nin su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesine dayanan bir program olarak ele alınmış; Fırat-Dicle Havzası'nda sulama ve hidroelektrik enerji üretimine yönelik 13 proje paketinin toplamı olarak planlanmıştır. Bu projelerle 22 baraj, 19 hidroelektrik santrali ve yaklaşık 1,8 milyon hektar alanda sulama şebekesi yapımı öngörülmüştür. Önceki dönem GAP Eylem Planı ile sulama hedefi 1.057.803 hektar olarak güncellenmiştir. 2014-2018 GAP Eylem Planı hedefi olan 1.057.803 ha alana ilave olarak Adıyaman ve Gaziantep illerini kapsayan 53.552 ha olan Adıyaman-Göksu-Araban projesi de 2024-2028 GAP Eylem Planı'na dâhil edilmiş, ekleme ile birlikte yeni sulama hedefi 1.111.355 hektar olmuştur.

2.2.1.GAP EYLEM PLANINDA YER ALAN SULAMALAR

GAP sulama projeleri kapsamında değerlendirilen, Fırat ve Dicle Havzası özelinde yürütülen projelere Tablo 3'te yer verilmektedir. Fırat Havzasında 734.528, Dicle Havzasında 376.827 olmak üzere toplam 1.111.355 ha alanın sulanması hedeflenmektedir. Fırat Havzasında Aşağı Fırat Projesi 514.769 ha alana sahip en büyük ölçekli projedir. Dicle Havzası'nda ise Batman-Silvan Projesi 202.638 ha alanda planlanmıştır ve havza bazında en büyük ölçekli projedir.

Tablo 3: GAP Eylem Planı'nda Yer Alan Fırat ve Dicle Havzası Sulamaları

FIRAT HAVZASI		
Proje ve Üniteleri	**Alan (ha)**	**Aşaması**
Aşağı Fırat Projesi	**514.769**	
Şanlıurfa-Harran Ovası Sulaması	161.342	İşletme
Adıyaman Göksu Araban Projesi	53.552	Proje
Mardin-Ceylanpınar Cazibe Sulaması	48.870	İşletme
	14.810	İnşaat
	2.318	Proje
Mardin-Ceylanpınar Pom. Sul.	55.715	Proje
	15.566	İşletme
	14.166	İnşaat
Mardin-Ceylanpınar YAS Sul.	57.253	İşletme
Siverek-Hilvan Pompaj Sul.	20.041	Proje
Bozova Pompaj Sulaması	33.508	İşletme
Viranşehir Pompaj Sulaması 1. Kademe	22.012	İşletme
Viranşehir Pompaj Sulaması 2. Kademe ve İkmali	15.616	İşletme
Suruç Yaylak Projesi	**74.617**	

DİCLE HAVZASI		
Proje ve Üniteleri	**Alan (ha)**	**Aşaması**
Dicle-Kralkızı Projesi	**107.011**	
Kralkızı-Dicle Cazibe Sulamaları	40.793	İşletme
	6.698	İnşaat
Kralkızı-Dicle Pompaj Sulaması 1. Kısım (P2-P5)	18.585	İşletme
	4.500	Proje
Kralkızı-Dicle Pompaj Sul. (P3-P4)	26.871	İnşaat
	9.564	İşletme
Batman Projesi	**31.717**	
Batman Sol Sahil Sulaması	13.836	İşletme
Batman Sağ Sahil Cazibe Sulaması	17.529	İşletme
	352	İnşaat
Batman-Silvan Projesi	**202.638**	
Silvan Projesi Cazibe Sulamaları	128.897	Proje
Ambar Barajı Sulaması	3.554	İnşaat
	1.600	İşletme
Ambar Barajı Sulaması İkmali	7.171	Proje

Yaylak Ovası Sulaması	18.322	İşletme
Suruç Ovası Pompaj Sulaması	56.295	İşletme
Adıyaman-Kahta Projesi	**36.806**	
Çamgazi Barajı Sulaması	8.000	İşletme
Gömikan Barajı ve Sulaması	5.000	İşletme
	2.293	İnşaat
Koçali Barajı Sulaması	18.707	Proje
Samsat Pompaj Sulaması	2.806	İşletme
Gaziantep Projesi	**49.839**	
Hancağız Barajı ve Sulaması	6.945	İşletme
Kayacık Barajı Sulaması	12.000	İşletme
Kayacık Sol Sahil Sulaması	8.000	İşletme
Belkıs-Nizip Pompaj Sulaması	10.164	İşletme
Gaziantep P2 Pompaj Sul. 2. Kısım	9.335	Proje
Musabeyli Barajı Sulaması	750	İşletme
	2.645	İnşaat
Münferit Projeler	**58.497**	
Nusaybin Sulaması	8.600	İşletme
Akçakale YAS Sulaması	10.255	İşletme
Ceylanpınar YAS Sulaması	9.000	İşletme
Hacıhıdır Projesi	2.080	İşletme
Dumluca Projesi	1.860	İşletme
Ardıl Barajı Sulaması	2.533	İşletme
Bozova-Merkez Pompaj Sul.	1.098	İşletme
Paşabağ Sulaması	520	İşletme
Çermik-Kale Projesi	13.942	Proje
Buğdayhöyük Pompaj Sulaması	2.770	İşletme
15. Bölge Küçük Su İşleri	900	İşletme
20. Bölge Küçük Su İşleri	4.939	İşletme
Toplam	734.528	

Pamukçay Barajı Sulaması	5.100	İşletme
Kuruçay Barajı Sulaması	5.030	İşletme
Başlar Barajı Sulaması	3.820	İşletme
Bulaklıdere Barajı Sulaması	6.402	Proje
Kıbrıs Barajı Sulaması	3.175	Proje
Karacalar Barajı Sulaması	4.245	Proje
Silvan Projesi Pompaj Sulamaları	33.644	Proje
Münferit Projeler	**35.461**	
Devegeçidi Projesi	10.600	İşletme
Silvan 1. ve 2. Kısım Sulaması	8.790	İşletme
Nerdüş Sulaması	2.740	İşletme
Çınar-Göksu Projesi	4.234	İşletme
Garzan Kozluk Sulaması	3.973	İşletme
Ergani Barajı Sulaması	1.866	İşletme
10. Bölge Küçük Su İşleri	3.258	İşletme
Toplam	376.827	

2.2.2.TAMAMLANAN ANA KANALLAR

DSİ tarafından toplam 1.670.632 metre ana kanal inşaatı öngörülmüş, 2025 yılı sonu itibarıyla toplamda 1.496.265 m ana kanal tamamlanmıştır.

Tablo 4: DSİ Tarafından Tamamlanan Ana Kanallar (metre) (2025)

İşin Adı	Toplam Ana Kanal Uzunluğu	Tamamlanan Ana Kanal Uzunluğu	Kalan Ana Kanal Uzunluğu
Kralkızı-Dicle Pompaj Sulaması 1. Kısım İnşaatı	113.879	113.879	
Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması 1. Kısım İnşaatı	25.692	25.692	
Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması İsale Kanalı İnşaatı	34.305	34.305	
Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması 2. Kısım Ana Kanal İnşaatı	26.980	26.980	
Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması 3. Kısım Ana Kanal İnşaatı	33.825	33.825	
Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması 3. Kısım Ana Kanal İkmal İnşaatı	27.885	27.885	
Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması 4. Kısım Ana Kanal İnşaatı	25.310	25.310	
Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması 4. Kısım Anakanalı 2. Kısım	42.816	42.816	
Kralkızı-Dicle P-3 Pompaj Sulaması İletim Kanalı, Pompa İstasyonu ve Anakanal Yapımı	76.788		76.788
Batman Sol Sahil Sulaması İnşaatı	112.945	112.945	
Batman Sağ Sahil Sulaması İnşaatı	141.335	137.300	4.035
"Silvan Barajı İletim Kanalı 1. Kısım (Babakaya Tüneli)	5.320	723	4.597
Silvan Tüneli İkmali	13.236		13.236
Mardin Ceylanpınar Ana İsale Kanalı	4.173	4.173	
Yukarı Harran Ana Kanalı	86.372	86.372	
Harran Ana Kanalı	122.000	122.000	
Şanlıurfa Ana Kanalı	51.500	51500	
Aşağı Mardin Ana Kanalı 1. Kısım İnşaatı	28.530	28.530	
Aşağı Mardin Ana Kanalı 2. Kısım İnşaatı	42.762	42.762	
Aşağı Mardin Ana Kanalı 3. Kısım İnşaatı	37.308	37.308	
Aşağı Mardin Ana Kanalı 3. Kısım İkmal İnşaatı	25.321	25.321	
Suruç Ovası Pompaj Sulaması Ana İletim Kanalı 1. Kısım İnşaatı	29.150	29.150	
Suruç Ovası Pompaj Sulaması Ana İletim Kanalı 2. Kısım İnşaatı	18.766	18.766	
Suruç Ovası Pompaj Sulaması Ana İletim Kanalı 3. Kısım İnşaatı	1.112	1.112	
Suruç Ovası Pompaj Sulaması Sol Sahil Ana Kanal İnşaatı	46.304	46.304	
Suruç Ovası Pompaj Sulaması Sağ Sahil Ana Kanal İnşaatı	24.603	24.603	
Yaylak Ovası Pompaj Sulaması	83.412	83.412	
Bozova Pompaj Sulaması Günışık Ana Kanal İnşaatı	57.938	57.938	
Bozova Pompaj Sulaması 2. Kısım Ana Kanal İnşaatı	72.543	72.543	
Mardin Depolaması Cazibe Sulaması Ana Kanalı	43.991		43.991
Belkıs-Nizip Pompaj Sulaması	37.839	37.839	
Kayacık Ovası Sulaması	50.125	37.200	12.925
Çamgazi Sulaması	69.260	69.260	
Samsat Pompaj Sulaması 1. Kısım	23.944	23.944	
Gaziantep P2 Pompaj Sulaması 1. Kısım	14.568	14.568	
Hilvan Siverek Gölebakan İletim Kanalı	18.795		18.795
TOPLAM	**1.670.632**	**1.496.265**	**174.367**

Kaynak: DSİ Genel Müdürlüğü (2025).

2.2.3.SULAMAYA AÇILAN ALANLAR

GAP Bölgesi'nde Master Plan'a göre 1,8 milyon ha, 2024-2028 GAP Eylem Planı'na göre ise 1.111.355 ha alanın sulamaya açılması planlanmıştır. GAP Eylem Planı'na göre 2025 yılı sonu itibarıyla Fırat ve Dicle Havzası'nda toplam 678.322 ha alan sulamaya açılmıştır. 90.096 ha alanda halen sulama şebeke inşaatı devam etmekte olup 342.937 ha alan planlama aşamasındadır. GAP Eylem Planı'na göre sulama projelerinin yüzde 61'i işletmededir.

Tablo 5: DSİ Tarafından GAP Bölgesi'nde Sulamaya Açılan Alanlar (ha) (2025)

S/N	İşin Adı	Sulama Alanı	Şebeke İnşaatı Tamamlanan Alan
1	Kralkızı-Dicle P3 Pompaj Sulaması	23.965	6.264
2	Kralkızı-Dicle P4 Pompaj Sulaması	12.470	3.300
3	Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması 2.Kısım Şebeke İkmali	6.838	6.238
4	Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması 3.Kısım Şebeke İkmali	8.879	6.920
5	Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması 3.Kısım Şebeke Yapımı Tamamlama	871	0
6	Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması 4.Kısım Şebeke İkmali	6.000	4.455
7	Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması 4.Kısım Şebeke Yapımı Tamamlama	1.723	0
8	Batman Sağ Sahil Sulaması 2. Kısım	11.881	11.529
9	Ambar Barajı Sulaması İkmali	3.554	0
10	Mardin Ceylanpınar Cazibe Sulaması 1.Kısım Şebeke 2. İkmal	10.602	0
11	Mardin Ceylanpınar Cazibe Sulaması 3. Kısım Şebeke İkmali	7.208	3.000
12	Mardin Depolaması Cazibe Sulaması (Mardin Ceylanpınar Cazibe)	29.732	15.566
13	Gömükan Barajı Sulaması	7.293	5.000
14	Koçali Barajı Sulaması	18.707	0
15	Musabeyli Barajı Sulaması	3.395	750
16	Kralkızı-Dicle Pompaj Sulaması 1. Kısım (P2-P5)	18.585	18.585
17	Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması 1. Kısım İnşaatı	1.336	1.336
18	Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması 2. Kısım Şebeke	8.655	8.655
19	Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması 3. Kısım Şebeke	4.290	4.290
20	Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması 4. Kısım Şebeke	8.899	8.899
21	Batman Sol Sahil Sulaması İnşaatı (Cazibe-P1-P2) [1]	13.836	13.836
22	Batman Sağ Sahil Sulaması İnşaatı [1]	6.000	6.000
23	Ambar Barajı Sulaması	1.600	1.600
24	Kuruçay Barajı Sulaması	5.030	5.030
25	Başlar Barajı Sulaması	3.820	3.820
26	Pamukçay Barajı Sulaması İkmali	5.100	5.100
27	Devegeçidi Sulaması	10.600	10.600
28	Silvan 1. ve 2. Kısım Regülatör Sulaması	8.790	8.790
29	Silopi-Nerdüş Sulaması	2.740	2.740
30	Çınar-Göksu Sulaması	4.234	4.234
31	Garzan-Kozluk Sulaması	3.973	3.973
32	Ergani Barajı Sulaması	1.866	1.866
33	Küçük Su İşleri Toplamı [2]	3.258	3.258
34	Nusaybin Çağçağ Sulaması	8.600	8.600
35	Derik-Dumluca Sulaması	1.860	1.860

36	Şanlıurfa Ovası Sulaması 2. Kısım	35.192	35.192
37	Şanlıurfa Ovası Sulaması 3. Kısım	15.368	15.368
38	Harran Ovası Sulaması 3. Kısım	22.861	22.861
39	Harran Ovası Sulaması 4. Kısım	23.738	23.738
40	Harran Ovası Sulaması 5. Kısım	22.045	22.045
41	Harran Ovası Sulaması 6. Kısım	28.683	28.683
42	Yukarı Harran Sulaması (Mardin Ceylanpınar Cazibe)	13.455	13.455
43	Mardin Ceylanpınar Cazibe Sulaması 1.Kısım Şebeke ve İkmali	15.894	15.894
44	Mardin Ceylanpınar Cazibe Sulaması 2. Kısım Şebeke	19.120	19.120
45	Mardin Ceylanpınar Cazibe Sulaması 2.Kısım Şebeke İkmali	1.731	1.731
46	Mardin Ceylanpınar Cazibe Sulaması 3. Kısım Şebeke	9.125	9.125
47	Viranşehir Pompaj Sulaması 1. Kademe (Mardin Ceylanpınar Pompaj)	22.012	22.012
48	Viranşehir Pompaj Sulaması 2. Kademe (Mardin Ceylanpınar Pompaj)	7.980	7.980
49	Viranşehir Pompaj Sulaması 2. Kademe İkmali (Mardin Ceylanpınar Pompaj)	7.636	7.636
50	Mardin Ceylanpınar YAS Sulamaları (TİGEM Ceylanpınar YAS)	57.253	57.253
51	Bozova Pompaj Sulaması 1. Kısım	8.669	8.669
52	Bozova Pompaj Sulaması 2. Kısım 1. Ünite Şebeke ve İkmali	8.548	8.548
53	Bozova Pompaj Sulaması 3. Kısım Şebeke	16.291	16.291
54	Yaylak Ovası Sulaması	18.322	18.322
55	Suruç Ovası Taşbasan Sağ Sahil Sulaması Şebeke	17.657	17.657
56	Suruç Ovası Taşbasan Sol Sahil 1. Kısım Şebeke	13.112	13.112
57	Suruç Ovası Taşbasan Sol Sahil 2. Kısım Şebeke	20.081	20.081
58	Suruç Ovası TP1 Pompaj Sulaması	5.445	5.445
59	Akçakale YAS Sulaması	10.255	10.255
60	Ceylanpınar YAS Sulaması	9.000	9.000
61	Hacıhıdır Sulaması	2.080	2.080
62	Bozova Merkez Pompaj Sulaması	1.098	1.098
63	Paşabağ Sulaması	520	520
64	Buğdayhöyük Pompaj Sulaması	2.770	2.770
65	Küçük Su İşleri Toplamı [3]	900	900
66	Çamgazi Sulaması İnşaatı	8.000	8.000
67	Samsat Pompaj Sulaması 1. Kısım	2.806	2.806
68	Hancağız Barajı Sulaması	6.945	6.945
69	Kayacık Ovası Sulaması İnşaatı	12.000	12.000
70	Kayacık Sulaması 1. Kısım (Kayacık+Doğanpınar)	8.000	8.000
71	Belkıs-Nizip Pompaj Sulaması İnşaatı	10.164	10.164
72	Ardıl Barajı Sulaması	2.533	2.533
73	Küçük Su İşleri Toplamı [4]	4.939	4.939
74	Kralkızı-Dicle Pompaj Sulaması 1. Kısım İkmali (P2-P5)	4.500	
75	Silvan Cazibe Sulamaları	128.897	
76	Ambar Barajı Sulaması (Kalan)	7.171	
77	Bulaklıdere Barajı Sulaması	6.402	
78	Kıbrıs Barajı Sulaması	3.175	
79	Karacalar Barajı Sulaması	4.245	
80	Silvan Pompaj Sulamaları	33.644	

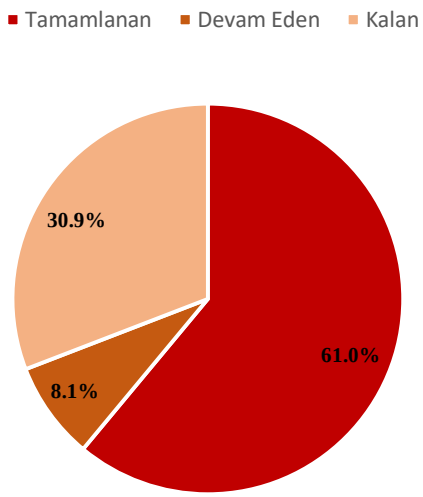
81	Çermik-Kale Barajı Sulaması	13.942	
82	Mardin Ceylanpınar Cazibe Sulaması 2.Kısım Şebeke Tamamlama	2.318	
83	Mardin Depolaması Pompaj Sulaması 1. Kademe	22.079	
84	Mardin Depolaması Pompaj Sulaması 2. Kademe	33.636	
85	Hilvan-Siverek Pompaj Sulaması (1. Kısım)	20.041	
86	Birecik Baraj Gölünden Pompaj Sulaması (Gaziantep P2 Pompaj 2. Kısım)	9.335	
87	Adıyaman Göksu Araban Projesi (baraj + iletim hattı + şebeke)	53.552	
GAP EYLEM PLANI TOPLAMI		**1.111.355**	**678.322**

Kaynak: DSİ Genel Müdürlüğü (2025).

(1) ile gösterilen projeler önceki yıllarda Batman ili kapsamında yer alırken güncel raporda Diyarbakır ili kapsamında değerlendirilmektedir. (2), (3) ve (4) ile gösterilen projeler ise önceki yıllarda sırasıyla 10., 15. ve 20. Bölge Küçük Su İşleri Toplamı olarak değerlendirilirken güncel raporda Diyarbakır ili kapsamında gösterilmektedir.

2024-2028 GAP Eylem Planı'na göre toplam 1.111.355 ha alanının sulamaya açılması hedeflenmiştir. Bugüne kadar 678.322 ha alanda (%61) çalışmalar tamamlanmıştır ve 90.096 ha alanda (%8,1) çalışmalar devam etmektedir. 342.937 (%30,9) ha alanda inşaat çalışmalarına başlanmamıştır.

Grafik 1: DSİ Tarafından Sulamaya Açılan Alanlar (%) (2025)

Kaynak: DSİ Genel Müdürlüğü (2025).

GAP Bölgesi'nde 2025 yılında toplam 3.424 ha alan sulamaya açılmıştır. 2025 yılında sulamaya açılan alanlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 6: 2025 Yılı İçerisinde Sulamaya Açılan Alanlar (ha)

İşin Adı	Sulamaya Açılan Alan
Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması 2.Kısım Şebeke Yapımı İkmali	38
Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması 3.Kısım Şebeke Yapımı İkmali	800
Kralkızı-Dicle Cazibe Sulaması 4.Kısım Şebeke Yapımı İkmali	200
Mardin Ceylanpınar Ovaları Cazibe Sulaması 3.Kısım Şebeke İkmali	1.500
Viranşehir Pompaj Sulaması 2. Kademe İkmali	886
Toplam	**3.424**

Kaynak: DSİ Genel Müdürlüğü (2025).

Yıllar itibarıyla sulamaya açılan alanlar değerlendirildiğinde; 2002 yılında 198.854 ha alan sulamaya açılmışken yapılan çalışmalarla bu rakam 678.322'ye ulaşmıştır.

Tablo 7: Yıllar İtibarıyla Sulamaya Açılan Alanlar (ha)

Yıllar	Toplam Sulama Alanı	Yıl İçinde İşletmeye Açılan Sulama Alanı
2002	198.854	4.758
2003	206.954	8.100
2004	224.604	17.650
2005	245.613	21.009
2006	261.835	16.222
2007	272.697	10.862
2008	287.295	14.598
2009	300.397	13.102
2010	308.535	8.138
2011	370.418	61.883*
2012	377.672	7.254
2013	411.508	33.836
2014	424.710	13.202
2015	474.528	49.818
2016	502.154	27.626
2017	547.333	45.179
2018	558.507	12.569
2019	571.591	13.084
2020	580.666	9.075
2021	611.731	31.065
2022	633.984	22.253
2023	663.919	29.935
2024	674.898	10.979
2025	**678.322**	**3.424**

Kaynak: DSİ Genel Müdürlüğü (2025).

**2011 yılında* DSİ 4.630 ha ve TİGEM 57.253 ha alanı sulamaya açmıştır.

İl bazında GAP Eylem Planı sulamalarına göre; tüm illerde toplam 678.322 ha alanda çalışmalar tamamlanmış olup; Adıyaman, Diyarbakır, Kilis, Mardin ve Şanlıurfa illerinde toplam 90.096 ha alanda çalışmalar devam etmektedir.

Tablo 8: GAP Eylem Planına Göre Sulama Projelerinin İl Bazında Durumu (ha) (2025)

İli	Eylem Planı Hedefi	Tamamlanan	Devam Eden	Kalan
Adıyaman	59.137	15.806	21.000	22.331
Batman	3.973	3.973	-	-
Diyarbakır	389.895	150.444	37.475	201.976
Gaziantep	80.198	39.642		40.556
Kilis	3.395	750	2.645	
Mardin	112.240	38.151	18.374	55.715
Siirt	-	-	-	-
Şanlıurfa	459.777	426.816	10.602	22.359
Şırnak	2.740	2.740	-	-
Toplam	**1.111.355**	**678.322**	**90.096**	**342.937**

Kaynak: DSİ Genel Müdürlüğü (2025).

2.3.GAP ENERJİ

GAP kapsamında yapımı öngörülen 13 adet proje çerçevesinde 22 baraj inşa edilerek toplam 7.461 MW kurulu gücünde 19 hidroelektrik santral ile yılda 27,3 milyar kWh hidroelektrik enerjisi hedeflenmiştir.

GAP kapsamında 2025 yılı itibarıyla 18 baraj ve 14 hidroelektrik santrali tamamlanmış; GAP enerji yatırımlarında yüzde 91,2 oranında fiziki gerçekleşme sağlanmıştır. Bu çerçevede GAP, belli bir süreden beri Türkiye ekonomisine ve Bölge halkının refahına doğrudan katkı sağlamaktadır.

Karakaya, Atatürk, Kralkızı, Dicle, Batman, Birecik, Karkamış, Şanlıurfa, Çağçağ, Erkenek, Sırımtaş, Garzan, Bulam ve Ilısu HES'lerinin işletmeye alınışından 2025 yılı sonuna kadar 560 milyar kilovat-saat elektrik enerjisi üretilmiş olup, üretilen bu enerjinin parasal değeri 33,6 milyar ABD dolarıdır (1kWh = 6 sent).

Tablo 9: GAP Enerji Projelerinde Fiziki Gerçekleşme Durumu

Proje Adı	Kurulu Güç (MW)	Enerji Üretimi (GWh)	Projenin Hangi Safhada Olduğu	İşletmeye Geçiş Yılı
FIRAT HAVZASI	**5.318**	**20.001**		
Karakaya Barajı ve HES	1.800	7.354	İşletme	1987
Atatürk Barajı ve HES	2.400	8.900	İşletme	1993
Karkamış Barajı ve HES	189	652	İşletme	1999
Birecik Barajı ve HES	672	2.516	İşletme	2000
Şanlıurfa HES	51	124	İşletme	2006
Erkenek HES	13	52	İşletme	2010
Sırımtaş Barajı ve HES	27	80	İşletme	2013
Koçali Barajı, HES ve Sulaması	39	136	Kati Proje	
Büyükçay Barajı, HES ve Sulaması	30	84	Master Plan	
Kâhta Barajı ve HES	75	71	Master Plan	
Fatopaşa HES	22	32	Master Plan	
DİCLE HAVZASI	**2.144**	**7.090**		
Dicle Barajı ve HES	110	298	İşletme	1999
Kralkızı Barajı ve HES	94	146	İşletme	1998
Batman Barajı ve HES	198	483	İşletme	2003
Garzan Barajı ve HES	52	158	İşletme	2013
Ilısu Barajı ve HES	1.200	3.833	İşletme	2020
Silvan Barajı ve HES	160	623	İnşa	
Cizre Barajı ve HES	240	1.208	Kati Proje	
Kayser Barajı ve HES	90	341	Kati Proje	
MÜNFERİT PROJELER				
FIRAT HAVZASI	**21,4**	**75**		
Çağçağ HES	14,4	42	İşletme	1968
Bulam HES (4.628)	7	33	İşletme	2010
Toplam	**7.483**	**27.166**		**14 adet**

Kaynak: DSİ Genel Müdürlüğü, 2025

2025 yılında ülke genelinde 57,4 milyar kilovat-saat hidrolik enerjisi üretilirken GAP'ta ise 12,9 milyar kilovat-saat hidrolik enerjisi üretilmiştir. 2025 yılı Türkiye içindeki payı 22,5 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 10: Enerji Üretiminde GAP - Türkiye Karşılaştırması (milyar kWh)

Yıllar	Türkiye	GAP	GAP/Türkiye
1995	35,5	16,1	45,4
1996	40,5	19,3	47,8
1997	39,8	19,4	48,8
1998	42,2	19,8	46,8
1999	34,7	14,8	42,6
2000	30,9	12,6	40,6
2001	24,0	11,5	47,9
2002	33,7	12,4	36,9
2003	35,3	14,9	42,2
2004	46,1	21,4	46,5
2005	39,6	18,7	47,2
2006	44,2	21,5	48,6
2007	35,9	18,5	51,5
2008	33,3	15,9	47,8
2009	36,0	11,7	32,4
2010	51,8	17,9	34,5
2011	52,3	18,4	35,1
2012	57,9	20,4	35,3
2013	59,4	18,8	31,7
2014	40,6	12,6	30,9
2015	67,1	14,6	21,8
2016	67,2	16,5	24,6
2017	58,2	13,9	23,9
2018	59,9	11,3	18,9
2019	88,9	22,8	25,7
2020	78,1	22,4	28,7
2021	55,9	14,4	25,8
2022	66,7	15,0	22,5
2023	63,8	14,2	22,2
2024	74,9	22,0	29,5
2025	57,4	12,9	22,5

Kaynak: TEİAŞ Genel Müdürlüğü,2025, 2025 Yılı üretim değerleri brüt ve geçicidir.

3 BÖLGEYE GENEL BİR BAKIŞ

3.BÖLGEYE GENEL BAKIŞ

3.1.BÖLGE'NİN İDARİ YAPISI

Güneydoğu Anadolu Bölgesi; Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak olmak üzere 9 ilden oluşmaktadır. Bölge'de toplam 82 ilçe, 1.407 köy, 4.541 mahalle ve 122 belediye bulunmaktadır. Bölge'de Diyarbakır, Gaziantep, Mardin ve Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi statüsündedir.

Tablo 11: GAP Bölgesi İlçe, Köy, Mahalle, Belediye Sayıları (adet) (2025)

İl	İlçe Sayısı	Köy Sayısı	Mahalle Sayısı	Belediye Sayısı
Adıyaman	9	454	176	23
Batman	6	294	137	11
Diyarbakır	17		1.057	18
Gaziantep	9		740	10
Kilis	4	140	89	4
Mardin	10		704	11
Siirt	7	282	63	12
Şanlıurfa	13		1.474	14
Şırnak	7	237	101	19
GAP Toplam	**82**	**1.407**	**4.541**	**122**

Kaynak: İçişleri Bakanlığı (2025). Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri

Karşılaştırılabilir sosyoekonomik analizlerin yapılması, Avrupa Birliği (AB) Bölgesel İstatistik Sistemi'ne uygun veri tabanı ve gösterge seti ortaya koyulması, bölgesel politika ve stratejilerin etkin bir şekilde belirlenmesi, bölgesel fonların etkin dağılımının yapılması ve nihai olarak bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılarak ulusal kalkınmanın sağlanması niyetiyle İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırılması (İBBS) oluşturulmuştur.

12 adet bölgeden oluşan Düzey 1 sınıflandırmasından biri GAP Bölgesi'dir ve TRC olarak kodlanmaktadır. 26 adet alt bölgeden oluşan Düzey2 bölgelerinin ise 3 tanesi GAP Bölgesi sınırları içerisindedir. TRC1: Kilis, Gaziantep, Adıyaman; TRC2: Şanlıurfa, Diyarbakır; TRC3: Mardin, Batman, Siirt, Şırnak illerini kapsamaktadır. Bölgede İpekyolu, Karacadağ ve Dicle olmak üzere üç kalkınma ajansı faaliyet göstermektedir.

Şekil 1: GAP Bölgesi İlleri – İBBS Sınıflandırması (2025)

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü (2025).

3.2.BÖLGE'NİN COĞRAFİ YAPISI

Güneydoğu Anadolu Bölgesi, 76.014 km² yüz ölçümü ile Türkiye topraklarının yaklaşık yüzde 9,7'sini oluşturur. Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesi arasında Marmara'dan sonra en küçük yüz ölçümüne sahip olmasına rağmen, verimli tarım arazileri, stratejik konumu ve su kaynakları sayesinde ülke ekonomisi açısından büyük önem taşır. Bölge, doğuda Doğu Anadolu, batıda Akdeniz ve güneyde Suriye ile sınır komşusudur. Bu konum, bölgeyi hem jeopolitik açıdan kritik hem de tarımsal üretim açısından avantajlı hale getirir.

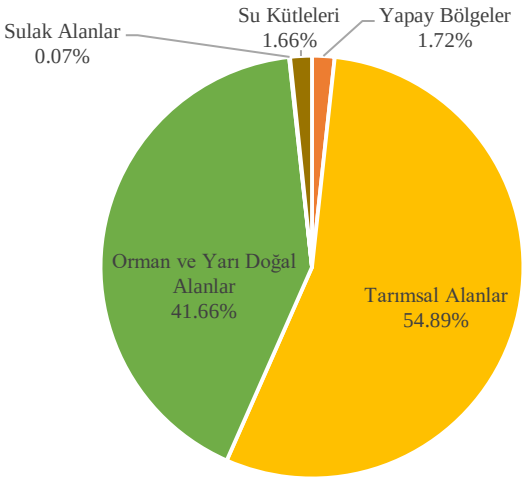
Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Fırat-Dicle Havzası ile Yukarı Mezopotamya ovalarında yer alan 9 ili kapsayan ve bölgenin ekonomik-sosyal yapısını köklü şekilde değiştiren en büyük kalkınma hamlelerinden biridir. Coğrafi olarak bölge platolarla kaplıdır; kuzeydoğuda Güneydoğu Toroslar yükselirken, güneyde Suriye sınırına doğru alçalan düzlükler tarım için son derece verimlidir. Fırat ve Dicle nehirleri sulama ve enerji üretimi açısından kritik rol oynar, bölgenin doğal ve ekonomik yapısını şekillendirir.

İklim karasal özellik gösterir; yazlar sıcak ve kurak, kışlar kısa ve soğuktur. Yıllık yağış Türkiye ortalamasının altında olduğundan sulama faaliyetleri büyük önem taşır. GAP kapsamında yapılan barajlar ve sulama kanalları tarımsal üretimi artırmıştır. Bölge step bitki örtüsüne sahiptir, ormanlık alanlar sınırlıdır. Harran, Bismil ve Gaziantep ovaları pamuk, buğday, mercimek ve fıstık gibi ürünlerin yetiştirildiği önemli tarım alanlarıdır.

Deprem riski Doğu Anadolu'ya göre daha düşük olsa da, bölge birinci ve ikinci derece deprem kuşakları üzerinde yer alır. Özellikle doğu kesimlerde aktif fay hatları bulunur. Stratejik yapılar arasında Atatürk Barajı öne çıkar; hem enerji üretimi hem sulama açısından bölgeye büyük katkı sağlar. Baraj gölü çevresinde oluşan yeni ekosistemler, biyolojik çeşitliliği artırarak bölgenin doğal yapısına olumlu etkiler sunmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi arazi kullanımına göre; Bölge'nin yüzde 54,89'unu tarımsal alanlar, yüzde 41,66'sını orman ve yarı doğal alanlar, yüzde 1,72'sini yapay bölgeler, yüzde 1,66'sını su kütleleri ve yüzde 0,07'sini sulak alanlar oluşturmaktadır.

Grafik 2: GAP Bölgesi Arazi Kullanımı (ha) (2018)

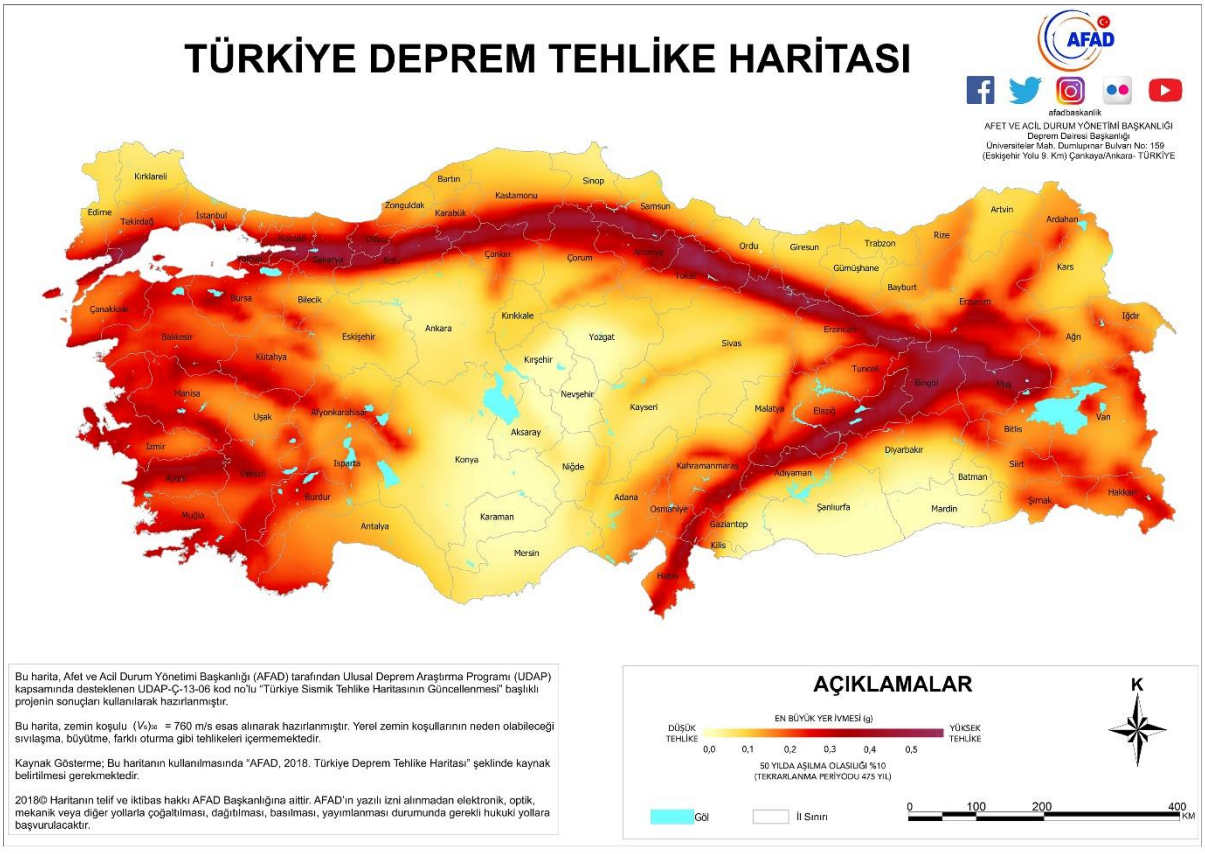
Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı (2018). Corine Projesi

3.3.BÖLGE'NİN DEPREM RİSKİ

AFAD'ın Türkiye Deprem Tehlike Haritası, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) bölgesinin önemli bir sismik tehlike alanı olduğunu göstermektedir. Bölge, Doğu Anadolu Fay Hattı ve ona bağlı fay zonlarının etkisi altında olup, özellikle Adıyaman ve Gaziantep çevresinde tasarım ivme katsayılarının yüksek olduğu görülmektedir. Şanlıurfa'nın kuzey kesimlerinde bu değerler orta düzeyde, güney kesimlerinde ise daha düşük seviyelerdedir. Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak illerinde ise göreceli olarak daha düşük ivme değerleri bulunmakla birlikte, yerel fay hatları nedeniyle belirli alanlarda risk artışı söz konusudur.

AFAD verileri, bölgedeki alüvyonlu zeminlerin deprem dalgalarını büyütme eğiliminde olduğunu ve yapı stokunun büyük kısmının güncel yönetmeliklere uygun olmadığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle, yerel yönetimlerin mikro-bölgeleme çalışmaları yapması, tasarım ivme değerlerine göre yapılaşmayı planlaması ve kentsel dönüşüm projelerini önceliklendirmesi kritik önem taşımaktadır. Ayrıca, afet hazırlığı kapsamında erken uyarı sistemlerinin kurulması, halkın bilinçlendirilmesi ve tahliye planlarının geliştirilmesi, GAP bölgesinde deprem riskinin azaltılması için temel stratejiler olarak öne çıkmaktadır.

Şekil 2: Türkiye Deprem Tehlike Haritası

Kaynak: AFAD (2018).

3.4.SOSYOEKONOMİK GELİŞMİŞLİK (SEGE)

Türkiye geneliyle kıyaslandığında bölge illeri görece az gelişmiş özellik göstermektedir. Bölge, heterojen yapısıyla bölgelerarası olduğu kadar bölge içi gelişmişlik farklarını da barındırmaktadır. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması" demografi, istihdam, eğitim, sağlık, rekabetçi ve yenilikçi kapasite, mali, erişilebilirlik ve yaşam kalitesi başlıklarında 52 değişken ile değerlendirilerek illerin göreceli sıralamaları ve kademeleri belirlenmiştir.

Tablo 12'de Bölge'nin il bazında SEGE sıralamaları ve durumu ortaya konulmuştur. Buna göre ülke genelindeki 81 il içerisinde GAP Bölgesi'nde yer alan iller genel itibarıyla son sıralardadır. Sıralamaya göre son 16'da bölgeden 7 il yer almaktadır. GAP Bölgesi'nde Gaziantep ili üçüncü, Kilis ili beşinci kademede yer alırken diğer 7 il ise en son kademe olan altıncı kademede yer almaktadır. 2017 yılı SEGE verileri ile karşılaştırıldığında 2025 yılında Batman, Diyarbakır, Kilis, Mardin ve Şırnak il sıralamasında gelişme göstermiş ancak Adıyaman ve Şanlıurfa illeri gerilemiştir.

Tablo 12: GAP İlleri SEGE Sıralamaları

İl	İl Sıralaması			
	Kademe -2025	SEGE 2011	SEGE 2017	SEGE 2025
Adıyaman	6	66	66	69
Batman	6	70	72	67
Diyarbakır	6	67	68	66
Gaziantep	3	30	30	30
Kilis	5	63	62	52
Mardin	6	74	74	72
Siirt	6	77	75	76
Şanlıurfa	6	73	73	79
Şırnak	6	78	81	78

Kaynak: İl SEGE-2011, İl SEGE-2017, İl SEGE-2025.

Adıyaman'da 9 adet ilçe bulunmaktadır. İlde en gelişmiş ilçe Merkez ilçe, en gelişmemiş ilçe ise Gerger'dir. En gelişmiş ilçe olan Merkez ilçenin kademesi 2'dir.

Tablo 13: Adıyaman İlçeleri SEGE Sıralamaları (2022)

İlçe Adı	Genel Sıralama	İl İçindeki Sıralama	Kademe
Merkez	215	1	2
Gölbaşı	392	2	3
Besni	586	3	4
Kâhta	642	4	5
Çelikhan	744	5	5
Samsat	861	6	6
Tut	908	7	6
Sincik	955	8	6
Gerger	971	9	6

Kaynak: İlçe SEGE-2022.

Batman'da 6 adet ilçe bulunmaktadır. İlde en gelişmiş ilçe Merkez ilçe, en gelişmemiş ilçe ise Sason'dur. En gelişmiş ilçe olan Merkez ilçenin kademesi 3'tür.

Tablo 14: Batman İlçeleri SEGE Sıralamaları (2022)

İlçe Adı	Genel Sıralama	İl İçindeki Sıralama	Kademe
Merkez	245	1	3
Hasankeyf	781	2	5
Beşiri	831	3	5
Kozluk	878	4	6
Gercüş	901	5	6
Sason	925	6	6

Kaynak: İlçe SEGE-2022.

Diyarbakır'da 17 adet ilçe bulunmaktadır. İlde en gelişmiş ilçeler Kayapınar ve Yenişehir ilçeleri, en gelişmemiş ilçe ise Hazro'dur. En gelişmiş ilçe olan Kayapınar ve Yenişehir ilçelerinin kademesi 2'dir.

Tablo 15: Diyarbakır İlçeleri SEGE Sıralamaları (2022)

İlçe Adı	Genel Sıralama	İl İçindeki Sıralama	Kademe
Kayapınar	150	1	2
Yenişehir	227	2	2
Sur	296	3	3
Bağlar	337	4	3
Ergani	690	5	5
Bismil	796	6	5
Silvan	852	7	5
Çermik	879	8	6
Lice	917	9	6
Çüngüş	930	10	6
Kulp	935	11	6
Dicle	941	12	6
Kocaköy	945	13	6
Eğil	951	14	6
Çınar	962	15	6
Hani	965	16	6
Hazro	970	17	6

Kaynak: İlçe SEGE-2022.

Gaziantep'te 9 adet ilçe bulunmaktadır. İlde en gelişmiş ilçe Şehitkâmil ilçesi, en gelişmemiş ilçe ise Yavuzeli'dir. En gelişmiş ilçe olan Şehitkâmil ilçesinin kademesi 1'dir.

Tablo 16: Gaziantep İlçeleri SEGE Sıralamaları (2022)

İlçe Adı	Genel Sıralama	İl İçindeki Sıralama	Kademe
Şehitkâmil	31	1	1
Şahinbey	151	2	2
Nizip	403	3	3
İslahiye	532	4	4

Oğuzeli	547	5	4
Nurdağı	592	6	4
Araban	805	7	5
Karkamış	859	8	6
Yavuzeli	922	9	6

Kaynak: İlçe SEGE-2022.

Kilis'te 4 adet ilçe bulunmaktadır. İlde en gelişmiş ilçe Merkez ilçesi, en gelişmemiş ilçe ise Musabeyli'dir. En gelişmiş ilçe olan Merkez ilçesinin kademesi 3'tür.

Tablo 17: Kilis İlçeleri SEGE Sıralamaları (2022)

İlçe Adı	Genel Sıralama	İl İçindeki Sıralama	Kademe
Merkez	279	1	3
Elbeyli	856	2	6
Polateli	948	3	6
Musabeyli	959	4	6

Kaynak: İlçe SEGE-2022.

Mardin'de 10 adet ilçe bulunmaktadır. İlde en gelişmiş ilçe Artuklu ilçesi, en gelişmemiş ilçe ise Savur'dur. En gelişmiş ilçe olan Artuklu ilçesinin kademesi 3'tür.

Tablo 18: Mardin İlçeleri SEGE Sıralamaları (2022)

İlçe Adı	Genel Sıralama	İl İçindeki Sıralama	Kademe
Artuklu	259	1	3
Kızıltepe	436	2	4
Midyat	526	3	4
Nusaybin	554	4	4
Ömerli	869	5	6
Dargeçit	873	6	6
Yeşilli	893	7	6
Mazıdağı	916	8	6
Derik	929	9	6
Savur	953	10	6

Kaynak: İlçe SEGE-2022.

Siirt'te 7 adet ilçe bulunmaktadır. İlde en gelişmiş ilçe Merkez ilçesi, en gelişmemiş ilçe ise Pervari'dir. En gelişmiş ilçe olan Merkez ilçesinin kademesi 3'tür.

Tablo 19: Siirt İlçeleri SEGE Sıralamaları (2022)

İlçe Adı	Genel Sıralama	İl İçindeki Sıralama	Kademe
Merkez	313	1	3
Kurtalan	812	2	5
Baykan	924	3	6
Tillo	931	4	6
Eruh	934	5	6
Şirvan	968	6	6
Pervari	972	7	6

Kaynak: İlçe SEGE-2022.

Şanlıurfa'da 13 adet ilçe bulunmaktadır. İlde en gelişmiş ilçe Karaköprü ilçesi, en gelişmemiş ilçe ise Harran'dır. En gelişmiş ilçe olan Karaköprü ilçesinin kademesi 2'dir. Şanlıurfa ilinin Harran ilçesi 2022 SEGE verilerine göre 973. sırada bulunmakta olup Türkiye'nin en az gelişmiş ilçesi konumundadır.

Tablo 20: Şanlıurfa İlçeleri SEGE Sıralamaları (2022)

İlçe Adı	Genel Sıralama	İl İçindeki Sıralama	Kademe
Karaköprü	232	1	2
Haliliye	304	2	3
Eyyübiye	688	3	5
Birecik	759	4	5
Siverek	834	5	5
Halfeti	835	6	5
Viranşehir	838	7	5
Ceylanpınar	857	8	6
Hilvan	860	9	6
Suruç	883	10	6
Bozova	896	11	6
Akçakale	964	12	6
Harran	973	13	6

Kaynak: İlçe SEGE-2022.

Şırnak'ta 7 adet ilçe bulunmaktadır. İlde en gelişmiş ilçe Merkez ilçesi, en gelişmemiş ilçe ise Güçlükonak'tır. En gelişmiş ilçe olan Merkez ilçesinin kademesi 4'tür.

Tablo 21: Şırnak İlçeleri SEGE Sıralamaları (2022)

İlçe Adı	Genel Sıralama	İl İçindeki Sıralama	Kademe
Merkez	514	1	4
Cizre	610	2	4
Silopi	734	3	5
Beytüşşebap	794	4	5
Uludere	844	5	5
İdil	863	6	6
Güçlükonak	900	7	6

4 SOSYO KÜLTÜREL YAPI

4.SOSYO-KÜLTÜREL YAPI

GAP Bölgesi, tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış olmasıyla köklü bir kültürel mirasa sahiptir. Bölge'nin sosyokültürel yapısı, tarihsel birikim, etnik çeşitlilik, geleneksel yaşam biçimleri ve modernleşme süreçlerinin bir arada görülmesiyle şekillenmektedir. Nüfus yapısı Türkiye ortalamasına kıyasla oldukça gençtir ve çocuk–genç nüfus oranı yüksektir. Kırsal yerleşimlerin yaygınlığı, geniş aile modelinin sosyal yapıda önemini korumasına yol açmaktadır.

Bölge genelinde eğitim olanakları zamanla gelişmiş, okuryazarlık oranı artmıştır. Ancak kadınların eğitime erişimi hâlâ sınırlı düzeydedir. Üniversite sayısındaki artış, bölgenin yükseköğretim kapasitesini güçlendirmiş, öğrenci ve akademisyen sayılarında önemli ilerlemeler yaşanmıştır. Eğitim altyapısında yapılan yatırımlar sayesinde derslik sayıları artmış, sınıf yoğunlukları azalmıştır. Buna rağmen okullaşma oranları ve mezuniyet düzeyleri ülke ortalamasının gerisinde seyretmektedir. Sağlık alanında da önemli gelişmeler yaşanmıştır. Hastane ve yatak sayılarındaki artış, sağlık hizmetlerinin daha yaygın ve erişilebilir hale gelmesini sağlamıştır. Bebek ölüm hızında gözle görülür bir düşüş yaşanmış, bu da sağlık altyapısının güçlendiğini göstermektedir. Hekim sayısında artış olsa da bölge hâlâ ülke genelinin gerisindedir. Kültürel açıdan bölge oldukça zengindir. Arkeolojik alanlar, tarihi yapılar, dini mekânlar ve geleneksel mimari unsurlar bölgenin kültürel kimliğini oluşturmaktadır. UNESCO listelerinde yer alan önemli kültürel varlıklar, bölgenin uluslararası düzeyde tanınmasına katkı sağlamaktadır. Müze, ören yeri ve kütüphane sayılarında artış yaşanmış, zaman içerisinde kültürel etkinliklere olan ilgi belirgin şekilde yükselmiştir. Sinema ve tiyatro salonlarının sayısı artmış, bu alanlarda sunulan hizmetler gelişmiştir. Ayrıca, el sanatları, yöresel mutfak ve geleneksel üretim biçimleri bölgenin kültürel çeşitliliğini ve özgün kimliğini yansıtan önemli unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Genel olarak GAP Bölgesi, genç nüfusu, kültürel zenginliği ve gelişen altyapısıyla Türkiye'nin kalkınma sürecinde önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak göç, kadın eğitimi, istihdam, sağlık personeli eksikliği ve ekonomik fırsatlar gibi alanlarda daha fazla yatırım ve sosyal politika geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu alanlarda yapılacak iyileştirmeler, bölgenin potansiyelini daha etkin bir şekilde değerlendirmeye olanak sağlayacaktır.

4.1.NÜFUS

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 2025 verilerine göre GAP Bölgesi'nin nüfusu yaklaşık 9,6 milyon kişidir. Bu değer, ülke toplam nüfusunun yüzde 11,1'ine tekabül etmektedir. Bölge illeri arasında Şanlıurfa, en yüksek nüfusa sahip ildir. Gaziantep ise nüfus büyüklüğü bakımından ikinci sırada yer almaktadır. Bölge'de en az nüfusa sahip il ise Kilis'tir. Kilis, Türkiye'de en az nüfusa sahip beşinci ildir. GAP Bölgesi nüfusunun Türkiye toplam nüfusu içerisindeki payı 2000 yılında yüzde 9,7 iken 2025 yılında yüzde 11,1'e yükselmiştir. Bu artış, bölge nüfusunun Türkiye geneline kıyasla daha hızlı arttığına işaret etmektedir.

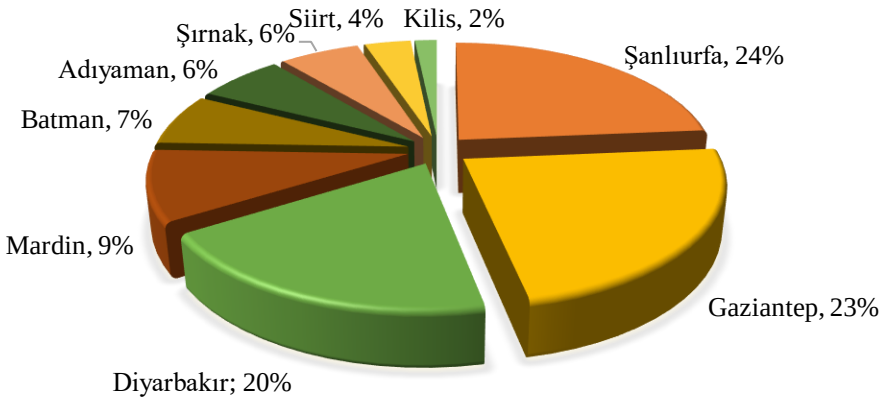
Tablo 22: GAP Bölgesi Nüfusunun İllere ve Yıllara Göre Dağılımı

İller	2000	2012	2025
Adıyaman	623.811	595.261	617.821
Batman	456.734	534.205	662.626
Diyarbakır	1.362.708	1.592.167	1.852.356
Gaziantep	1.285.249	1.799.558	2.222.415
Kilis	114.724	124.320	157.363
Mardin	705.098	773.026	903.576
Siirt	263.676	310.879	332.369
Şanlıurfa	1.443.422	1.762.075	2.265.800
Şırnak	353.197	466.982	573.666
GAP	**6.608.619**	**7.958.473**	**9.587.992**
Türkiye	**67.803.927**	**75.627.384**	**86.092.168**
GAP/Türkiye (%)	**9,7**	**10,5**	**11,1**

Kaynak: TÜİK (2025). Bölgesel İstatistikler: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.

GAP Bölgesi'ndeki il nüfuslarının Bölge toplam nüfusu içindeki paylarına bakıldığında; 2025 yılı verilerine göre Bölge nüfusunun yüzde 67'sinin Gaziantep, Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinde, geri kalan Bölge halkının yüzde 33'ünün Mardin, Batman, Adıyaman, Şırnak, Siirt ve Kilis illerinde yaşadığı görülmektedir.

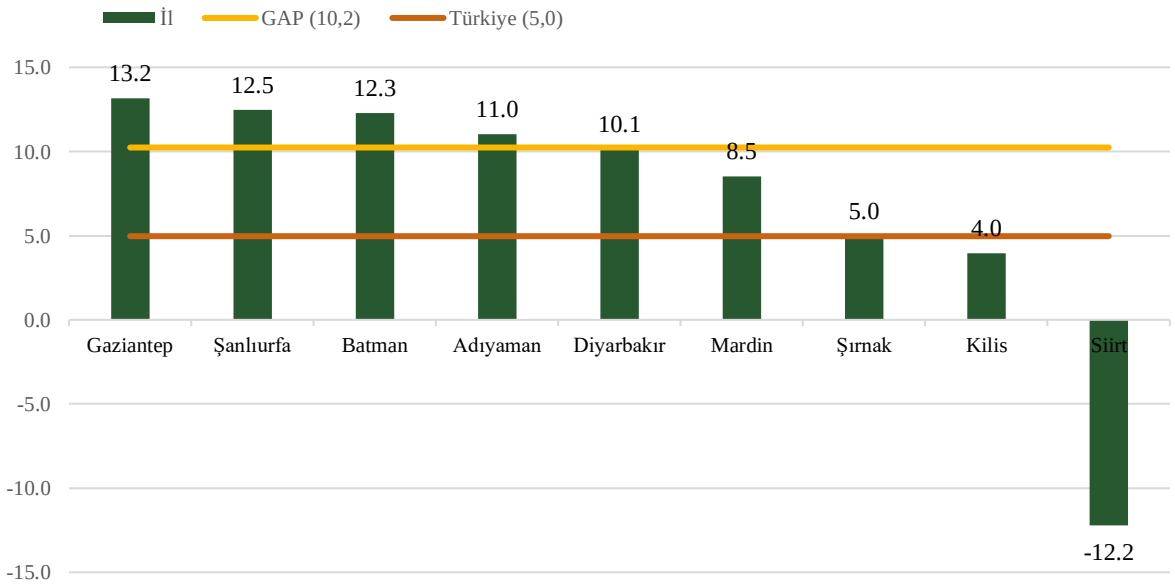
Grafik 3: GAP İllerinin Bölge Nüfusu İçindeki Payı (2025)

Kaynak: TÜİK (2025). Bölgesel İstatistikler: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.

Nüfus artış hızı, nüfusun artış veya azalış eğilimini anlamamızda önemli bir göstergedir. 2025 yılı yıllık nüfus artış hızı verilerine göre, GAP Bölgesi'nde 10,2 olan değer Türkiye ortalamasında 5,0'dır. Genel olarak GAP Bölgesi ve Bölge illeri Türkiye ortalamasının üzerinde bir nüfus artış hızı göstermiştir. Kilis, Bölgedeki diğer illere göre daha az nüfus artış hızı göstermiştir. Siirt özelinde değerlendirildiğinde, nüfus azalması söz konusudur.

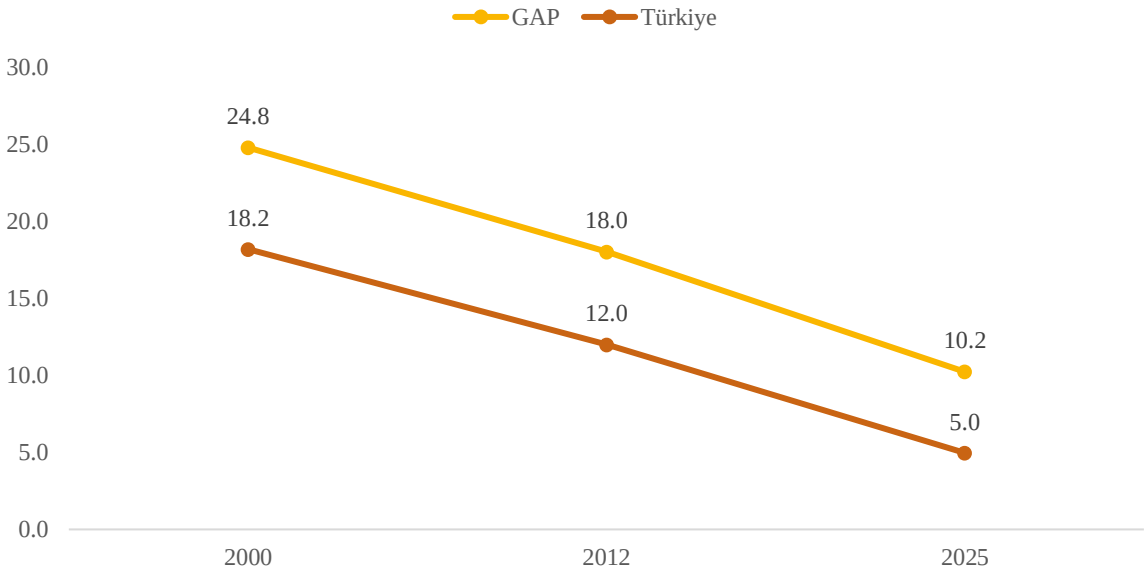
Grafik 4: GAP Bölgesi Yıllık Nüfus Artış Hızı (Binde) (2025)

Kaynak: TÜİK (2025). Bölgesel İstatistikler: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.

Yıllara göre nüfus artış hızı değerlendirildiğinde, GAP Bölgesi'nde Türkiye ortalamasına göre yüksek nüfus artış hızı görülmektedir. Ancak hem Bölge hem de Türkiye nüfus artış hızı özelinde azalış eğilimi göstermektedir. GAP Bölgesi'nde 2000 yılında 24,8 olan değer 2025 yılında 10,2'ye düşmüştür.

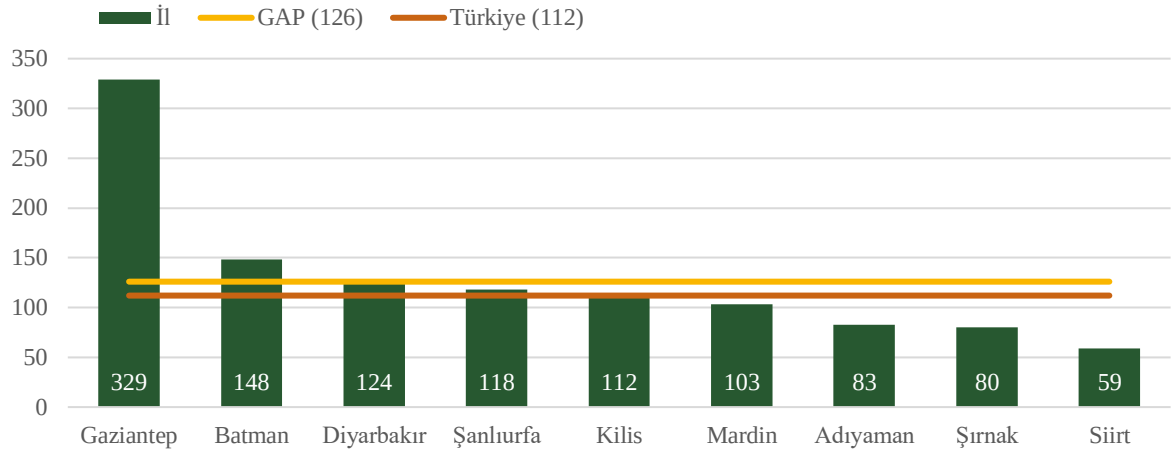
Grafik 5: GAP Bölgesi Yıllara Göre Nüfus Artış Hızı (binde)

Kaynak: TÜİK (2025). Bölgesel İstatistikler: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.

Nüfus yoğunluğu (kilometrekareye düşen kişi sayısı), bir bölgedeki insan dağılımını ve mekânsal kullanım düzeyini gösteren temel bir göstergedir. Yüksek nüfus yoğunluğu olan bölgelerde ulaşım, sağlık, eğitim gibi hizmetlere daha fazla ihtiyaç vardır. GAP Bölgesi'nin nüfus yoğunluğu (kilometrekareye düşen kişi sayısı) 2025 yılında 126, Türkiye'nin ise 112'dir. Gaziantep ili 329 ile yüksek bir nüfus yoğunluğuna sahiptir. Batman, Diyarbakır, Şanlıurfa illeri de Türkiye ortalamasının üzerinde nüfus yoğunluğuna sahiptir.

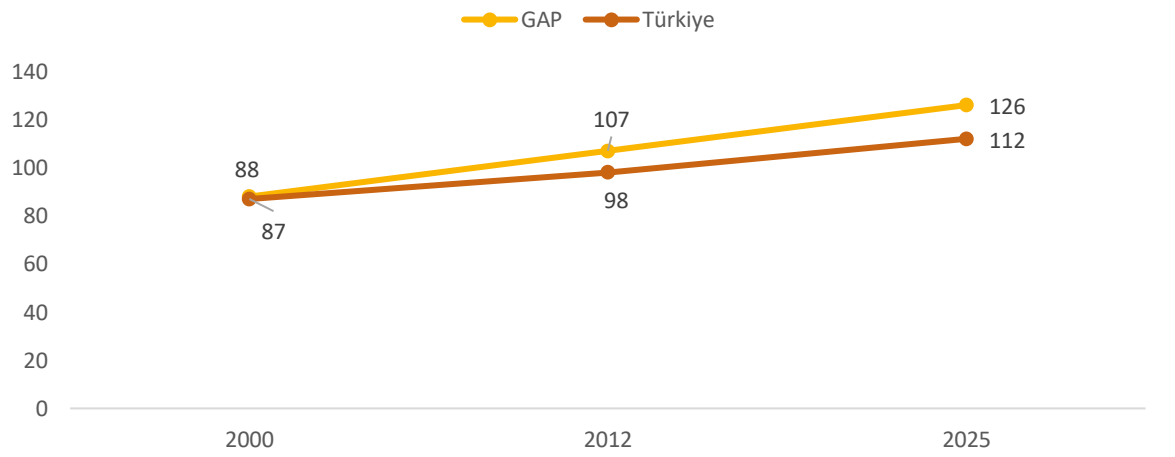
Grafik 6: GAP Bölgesi Nüfus Yoğunluğu (kişi/km²)(2025)

Kaynak: TÜİK (2025). Bölgesel İstatistikler: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.

Yıllara göre nüfus yoğunluğu değerlendirildiğinde, GAP Bölgesi'nde Türkiye ortalamasına göre yüksek nüfus yoğunluğu görülmektedir. Nüfus artışına paralel olarak nüfus yoğunluğu da hem Bölge'de hem de Türkiye'de artış göstermektedir. GAP Bölgesi'nde 2000 yılında 88 olan bölge nüfus yoğunluğu 2025 yılına gelindiğinde 126 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 7: GAP Bölgesi Yıllara Göre Nüfus Yoğunluğu (kişi/km²)

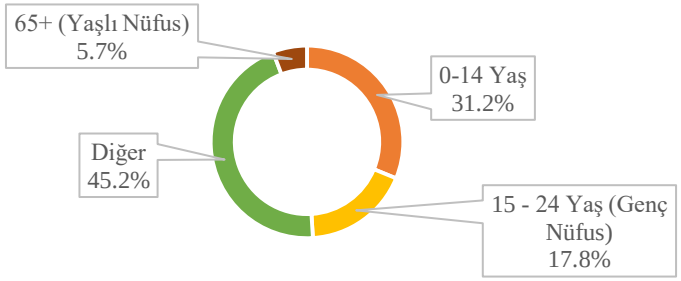

Kaynak: TÜİK (2025). Bölgesel İstatistikler: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.

GAP Bölgesi'nin nüfus yapısı değerlendirildiğinde, 2025 yılı verilerine göre nüfusun yaklaşık yüzde 50'sini 0-14 yaş ve 15-24 yaş nüfus oluşturmaktadır. Bu da nüfus açısından Bölge'nin genç ve dinamik bir yapıda olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS)'na göre belirlenen bölgelerle karşılaştırıldığında İstanbul'dan sonra en fazla genç nüfusa (15-24 yaş) sahip bölge GAP Bölgesi'dir. Diğer taraftan yaşlı bağımlılık oranı en düşük olan bölgedir. Düşük yaşlı bağımlılık oranı, potansiyel üretken nüfusun fazla olduğunun dolayısıyla ekonomik büyüme potansiyelinin yüksek olduğunu göstermektedir.

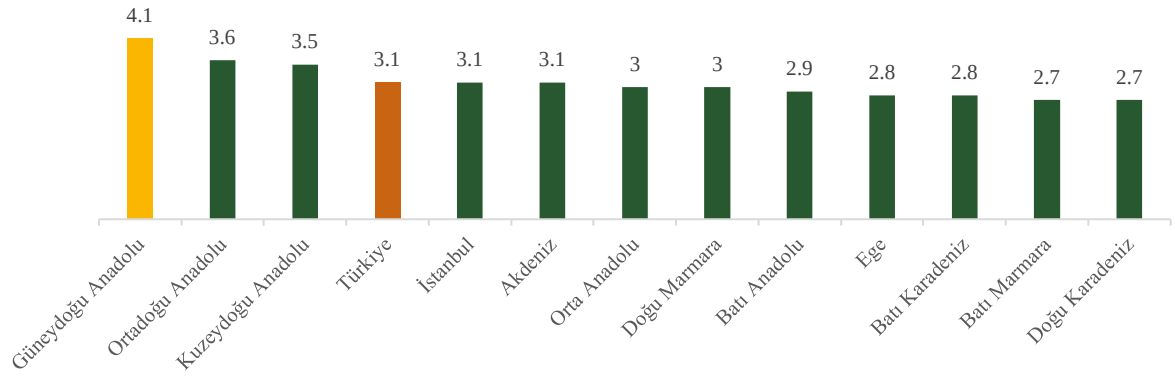
Grafik 8: GAP Bölgesi Nüfus Yapısı (2025)

Kaynak: TÜİK (2025). Bölgesel İstatistikler: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.

GAP Bölgesi'nde ortalama hanehalkı büyüklüğü 2024 yılında 4,2 kişi iken 2025 yılında 4,1 kişi olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de 2025 yılı ortalama hanehalkı büyüklüğü ise 3,1 kişidir. İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) kapsamında belirlenen bölgeler arasında 2025 yılında ortalama hanehalkı büyüklüğünün en yüksek olduğu bölge GAP Bölgesi'dir.

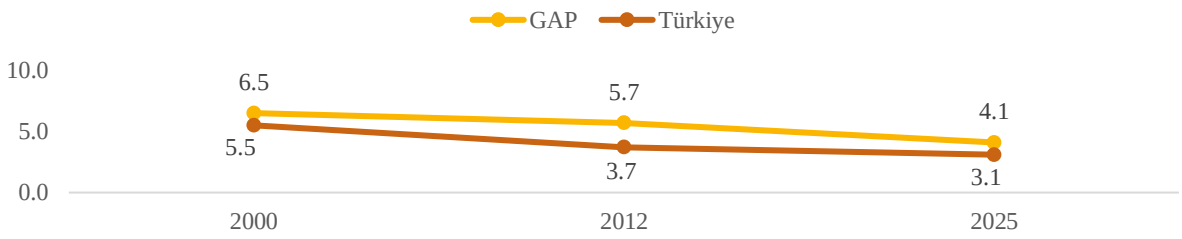
Grafik 9: Bölgelere Göre Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (kişi) (2025)

Kaynak: TÜİK (2025). Bölgesel İstatistikler: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.

Yıllara göre ortalama hanehalkı büyüklüğü değerlendirildiğinde, GAP Bölgesi'nde Türkiye ortalamasına göre yüksek ortalama hanehalkı büyüklüğü görülmektedir. Ancak hem Bölge hem de Türkiye nüfus artış hızı özelinde azalış eğilimi göstermektedir. GAP Bölgesi'nde 2000 yılında 6,5 olan hanehalkı büyüklüğü 2025 yılında 4,1 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 10: GAP Bölgesi Yıllara Göre Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (kişi)

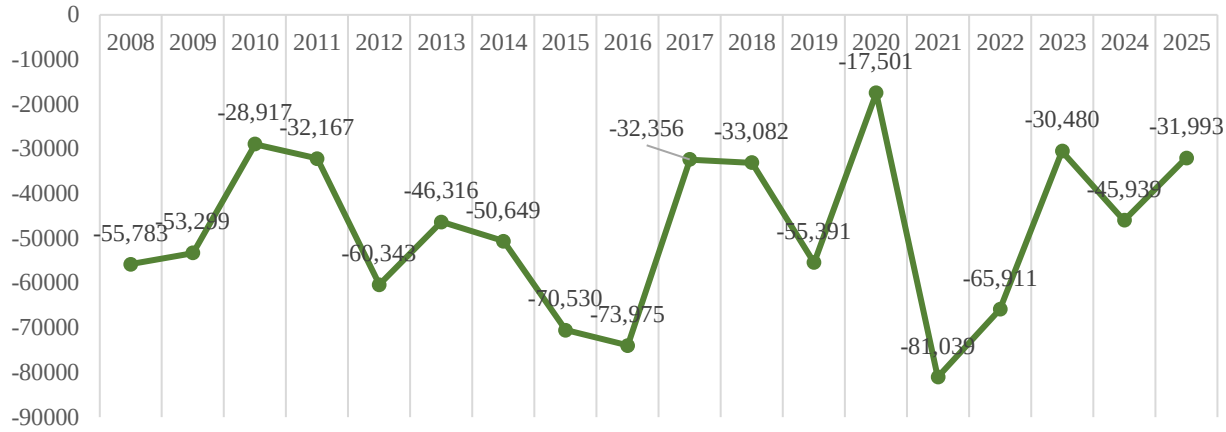
Kaynak: TÜİK(2025). Bölgesel İstatistikler: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.

4.2.GÖÇ

Net göç; bir yerleşim yerinin aldığı göç ile verdiği göç arasındaki farktır. Yerleşim yerinin aldığı göç, verdiğinden fazla ise net göç pozitif, aldığı göç verdiğinden az ise net göç negatiftir.

Yıllara göre net göç verileri değerlendirildiğinde, GAP Bölgesi'nin 2008-2025 yılları arasında verdiği göç aldığı göçten fazla olmuştur. GAP Bölgesi göç veren bir bölgedir şeklinde değerlendirme yapılabilir. GAP Bölgesi'nin 2025 yılında net göçü -31.993 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 11: GAP Bölgesi Yıllara Net Göç

Kaynak: TÜİK(2025). Bölgesel İstatistikler: Göç İstatistikleri.

Türkiye'de göçün yönü İstanbul başta olmak üzere genel olarak doğudan batıya, büyük kentlere ve iç kesimlerden sahil kesimlerine doğrudur. Bununla birlikte bölgelerdeki gelişmiş kent merkezleri kendilerine yakın yerleşimlerin verdikleri göçün bir bölümünü almaktadır. GAP Bölgesi'nin 2025 yılında en çok göç verdiği Düzey 1 bölgeleri sırasıyla Akdeniz, İstanbul, Ege ve Batı Anadolu olmuştur.

Şekil 3: GAP Bölgesi'nin En Çok Göç Verdiği Düzey 1 Bölgeleri (2025)

Kaynak: TÜİK (2025). MEDAS: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.

Bölgede en fazla göç alan/veren illere bakıldığında; 2025 yılında en fazla göç alan illerin sırasıyla Gaziantep, Diyarbakır, Şanlıurfa olduğu görülmektedir. Gaziantep ilinde alınan göç verilen göçten fazla olduğu için net göç pozitif olarak gerçekleşmiştir. Diyarbakır ve Şanlıurfa illeri fazla göç almasına rağmen aldıkları göçten fazlasını verdikleri için net göç hızları negatiftir. İller arasında net göç değeri pozitif olan sadece Adıyaman ve Gaziantep illeri olmuştur. Diğer illerde verilen göç değeri alınan göç değerinden fazladır. 2025 yılında GAP Bölgesi'ne 181.061 kişi göç ederken, GAP Bölgesi'nden diğer bölgelere 213.054 kişi göç etmiştir. GAP Bölgesi'nde net göç –31.993 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 23: GAP Bölgesi İlleri Göç İstatistikleri (2025)

İller	ADNKS Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (Binde)
Adıyaman	617.821	19.965	19.344	621	1,0
Batman	662.626	21.076	21.176	-100	-0,2
Diyarbakır	1.852.356	43.666	50.322	-6.656	-3,6
Gaziantep	2.222.415	54.507	47.385	7.122	3,2
Kilis	157.363	7.501	8.859	-1.358	-8,6
Mardin	903.576	28.043	31.842	-3.799	-4,2
Siirt	332.369	10.203	16.704	-6.501	-19,4
Şanlıurfa	2.265.800	43.655	59.280	-15.625	-6,9
Şırnak	573.666	14.227	19.924	-5.697	-9,9
GAP	**9.587.992**	**181.061**	**213.054**	**-31.993**	**-3,3**

Kaynak: TÜİK (2025). Bölgesel İstatistikler: Göç İstatistikleri.

Net göç hızı, net göçün hesaplandığı nüfusta yaşayan bireyin yıla bölümü olarak da ifade edilebilir. Buna göre; 2025 yılında Bölge'de net göç hızı en yüksek olan il binde -19,4 ile Siirt olup ikinci sırada binde -9,89 ile Şırnak gelmektedir. 2025 yılında Bölge'de nüfus artış eğilimi gösteren iller Gaziantep ve Adıyaman olmuştur. GAP Bölgesi'nin net göç hızı 2012 yılında binde -7,6 iken 2025 yılında bu oran binde -3,3 olarak gerçekleşmiştir. GAP Bölgesi'nin 2012'ye göre net göç hızında iyileşme görülmektedir. Ancak bu sonuçlara bakıldığında net göç hızının negatif seyrinin devam ettiği ve bu durumun önüne geçilebilmesi için sosyal ve ekonomik yönden iyileşme adımlarına ihtiyacın devam ettiği görülmektedir.

Tablo 24: GAP Bölgesi İlleri Yıllara Göre Net Göç Hızı (binde)

İller	2000	2012	2025
Adıyaman	-40,7	-13,8	1,0
Batman	-18,0	-9,0	-0,2
Diyarbakır	-48,1	-10,5	-3,6
Gaziantep	3,1	1,0	3,2
Kilis	-38,9	-14,1	-8,6
Mardin	-67,6	-11,1	-4,2
Siirt	-75,1	-18,5	-19,4
Şanlıurfa	-38,9	-7,3	-6,9
Şırnak	21,8	-8,0	-9,9
GAP		**-7,6**	**-3,3**

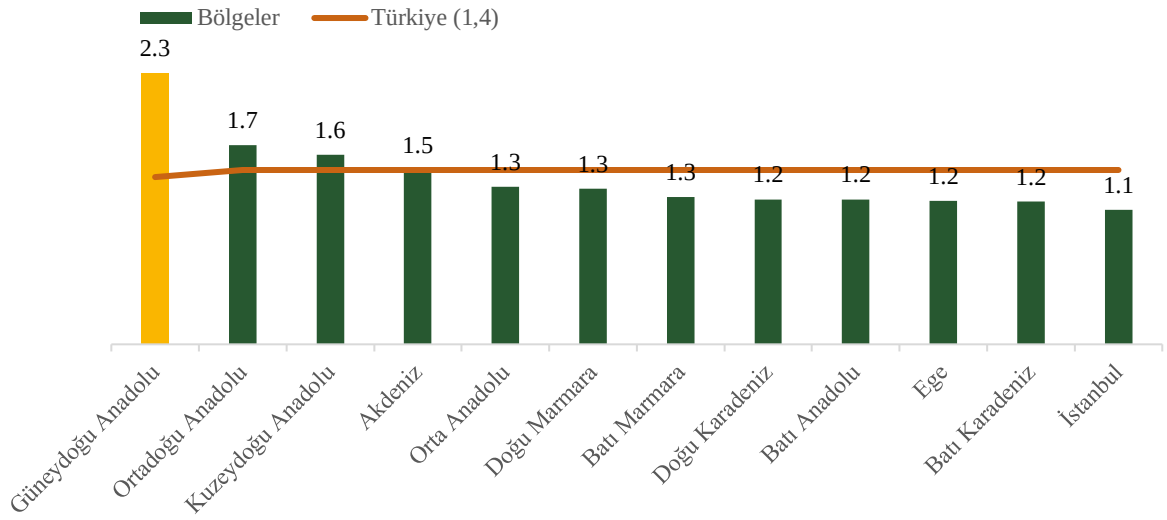
Kaynak: TÜİK(2025). Bölgesel İstatistikler: Göç İstatistikleri.

4.3.DOĞURGANLIK HIZI

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'e göre doğurganlık hızı, bir kadının doğurgan olduğu dönem (15-49 yaş arası) boyunca doğurabileceği ortalama canlı çocuk sayısını ifade eder. Bu gösterge, belirli bir yıl için yaşa özel doğurganlık hızlarının toplamından elde edilir ve nüfusun kendini yenileyebilmesi için kritik bir ölçüttür.

Türkiye'de İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS)'na göre belirlenen bölgelerle karşılaştırıldığında doğurganlık hızı en yüksek olan bölge Güneydoğu Anadolu Bölgesi olmuştur. 2025 yılında Türkiye ortalaması 1,4 iken Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bu değer 2,3 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 12: Bölgelere Göre Doğurganlık Hızı (çocuk sayısı) (2025)

Kaynak: TÜİK (2025). MEDAS: Doğum İstatistikleri.

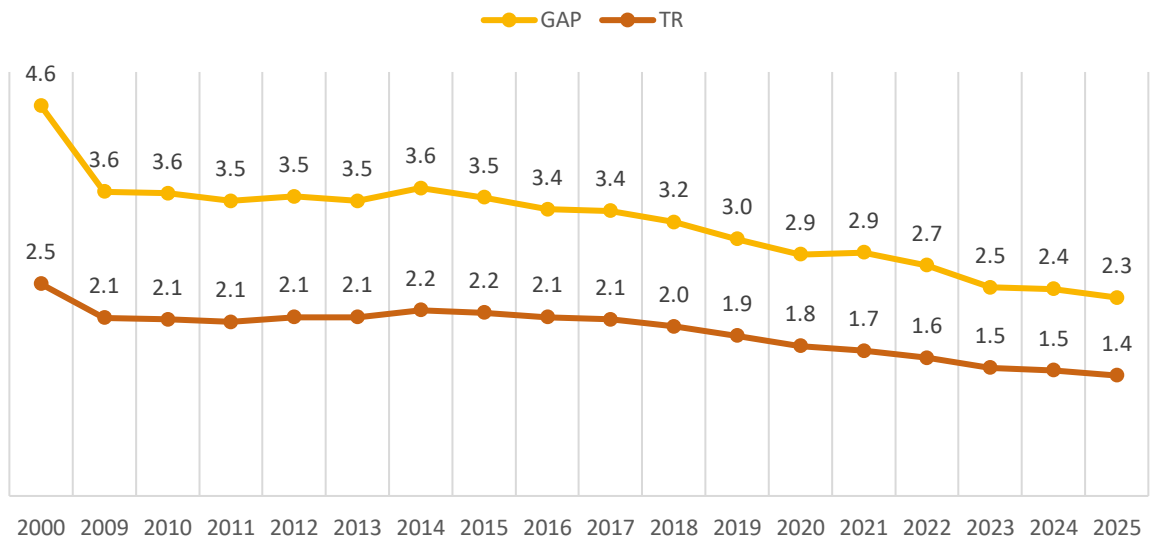
Şekil 4: Bölgelere Göre Doğurganlık Hızı (çocuk sayısı) (2025)

Kaynak: TÜİK (2025). MEDAS: Doğum İstatistikleri.

Yıllara göre doğurganlık sayısı değerlendirildiğinde, Güneydoğu Anadolu Bölgesi yaklaşık son 25 yıldır Türkiye ortalaması üzerinde bir doğurganlık hızına sahiptir. Ancak hem Türkiye'de hem Bölge'de doğurganlık hızı azalma eğilimindedir. GAP Bölgesi'nde 2000 yılında 4,6 olan değer 2025 yılında 2,3'e düşmüştür. Doğurganlık hızındaki düşüş, genç nüfus oranını azaltırken yaşlı nüfus oranını artırır ve demografik yaşlanmaya neden olur. Bu değişim, iş gücü piyasasında daralma, sosyal güvenlik sistemlerinde yük artışı ve ekonomik büyümede yavaşlama gibi ekonomik ve sosyal sorunları beraberinde getirir. Hem bölge hem de ülke için doğum hızını arttırmaya yönelik teşvikler uygulanması önem arz etmektedir.

Grafik 13: Yıllara Göre Doğurganlık Hızı (çocuk sayısı)

Kaynak: TÜİK(2025). MEDAS: Doğum İstatistikleri.

Doğurganlık hızı verilerine göre 2025 yılında Bölge'de en yüksek oran 3,2 ile Şanlıurfa, en düşük oran ise 1,8 ile Kilis'tir. Yıllar içinde hem il hem bölge hem de ülke genelinde doğurganlık hızı düşüş göstermektedir.

Tablo 25: GAP Bölgesi İlleri Yıllara Göre Doğurganlık Hızı (çocuk sayısı)

İller	2000	2012	2025
Adıyaman	3,7	2,8	1,9
Batman	5,3	3,4	2,0
Diyarbakır	4,5	3,2	2,1
Gaziantep	3,8	3,2	2,0
Kilis	3,5	3,0	1,8
Mardin	5,0	3,5	2,2
Siirt	6,1	3,9	2,1
Şanlıurfa	4,8	4,5	3,2
Şırnak	7,1	4,2	2,5
GAP	**4,6**	**3,5**	**2,3**
Türkiye	**2,5**	**2,1**	**1,4**

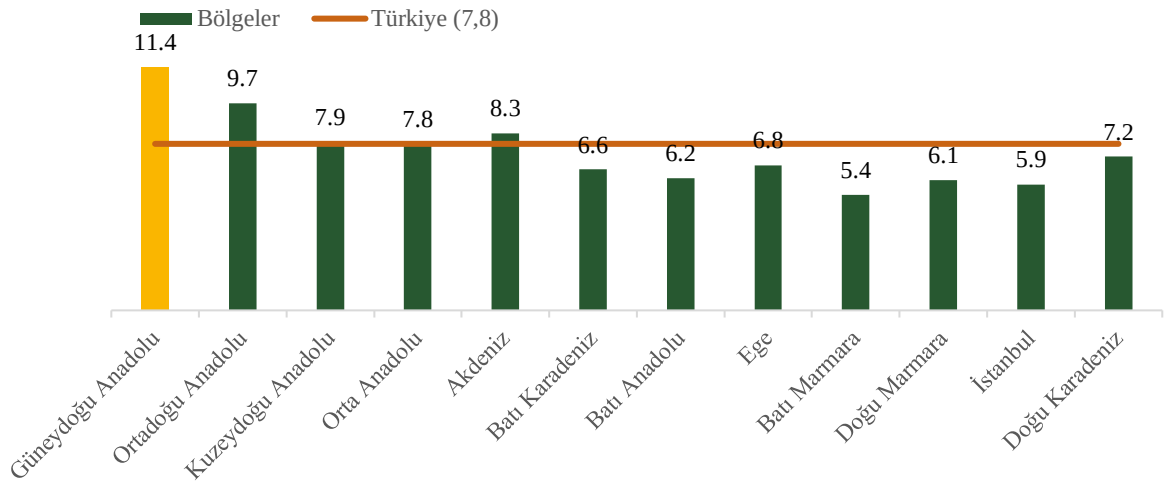
Kaynak: TÜİK(2025). MEDAS: Doğum İstatistikleri.

4.4.BEBEK ÖLÜM HIZI

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'e göre bebek ölüm hızı, belli bir yıl içinde her 1.000 canlı doğum başına düşen bebek ölüm sayısıdır. Bir yıl içinde doğan bebeklerden bir yaşını tamamlamadan ölenlerin, toplam canlı doğum sayısına oranlanıp 1.000 ile çarpılmasıyla elde edilir. Başka bir deyişle, bebek ölüm hızı bir toplumda bebek sağlığının ve sağlık hizmetlerinin önemli bir göstergesidir.

Türkiye'de İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS)'na göre belirlenen bölgelerle karşılaştırıldığında bebek ölüm hızı en yüksek olan bölge Güneydoğu Anadolu Bölgesi olmuştur. 2025 yılında Türkiye ortalaması binde 7,8 iken Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bu değer binde 11,4 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 14: Bölgelere Göre Bebek Ölüm Hızı (binde) (2025)

Kaynak: TÜİK (2025). MEDAS: Çocuk İstatistikleri, Sağlık.

Şekil 5: Bölgelere Göre Bebek Ölüm Hızı (binde) (2025)

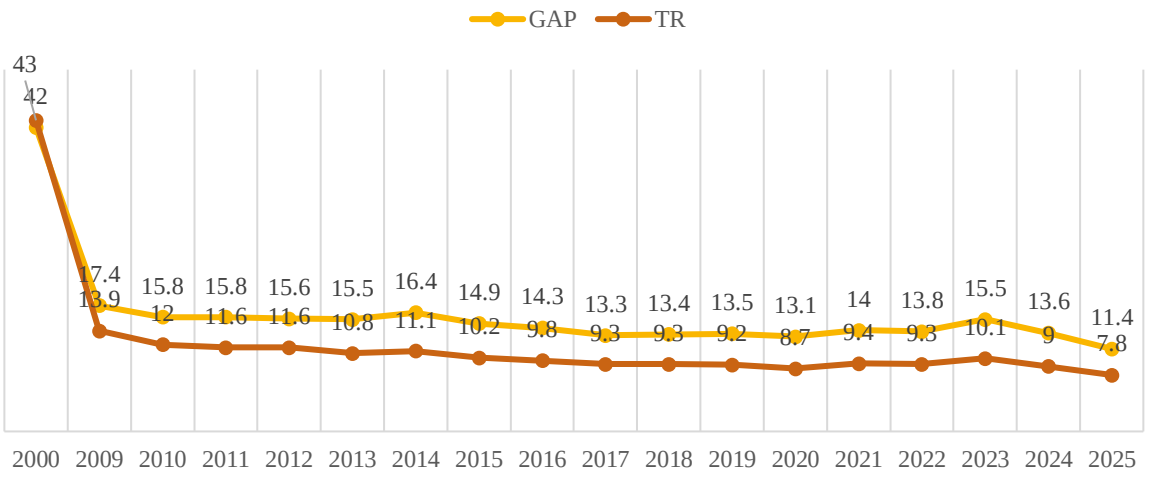

Kaynak: TÜİK (2025). MEDAS: Çocuk İstatistikleri, Sağlık.

Bebek ölüm hızındaki düşüş, bir toplumda sağlık hizmetlerinin, anne ve bebek bakımının, beslenme koşullarının ve genel yaşam standartlarının iyileştiğini gösterir. Bebek ölüm hızının azalması, daha fazla bebeğin bir yaşını sağlıklı bir şekilde tamamladığı anlamına gelir. Bu durum, toplumun sağlık altyapısının güçlendiğini, aşılama ve sağlık eğitimi gibi koruyucu hizmetlerin etkili olduğunu ve anne-bebek sağlığına verilen önemin arttığını gösterir. Ayrıca, bebek ölüm hızındaki düşüş, ülkenin genel kalkınma düzeyinin yükseldiğine ve yaşam kalitesinin arttığına dair önemli bir göstergedir.

Yıllara göre bebek ölüm hızı değerlendirildiğinde, Güneydoğu Anadolu Bölgesi yaklaşık son 25 yıldır Türkiye ortalaması üzerinde bir bebek ölüm hızına sahiptir. Hem Türkiye'de hem Bölge'de bebek ölüm hızı azalma eğilimindedir. GAP Bölgesi'nde 2000 yılında 42 olan değer 2025 yılında 11,4'e düşmüştür.

Grafik 15: Yıllara Göre Bebek Ölüm Hızı (binde)

Kaynak: TÜİK(2025). MEDAS: Çocuk İstatistikleri, Sağlık.

Bebek ölüm hızı verilerine göre 2025 yılında Bölge'de en yüksek oran 13,7 ile Şanlıurfa, en düşük oran ise 7,9 ile Adıyaman'dır. Yıllar içinde hem il hem bölge hem de ülke genelinde bebek ölüm hızı düşüş göstermektedir.

Tablo 26: GAP Bölgesi İlleri Yıllara Göre Bebek Ölüm Hızı (binde)

İller	2000	2012	2025
Adıyaman	42,0	14,2	7,9
Batman	50,0	14,8	9,0
Diyarbakır	57,0	14,9	9,1
Gaziantep	44,0	16,1	12,9
Kilis	48,0	16,2	10,8
Mardin	43,0	15,1	10,4
Siirt	63,0	17,4	11,0
Şanlıurfa	37,0	15,7	13,7
Şırnak	51,0	16,6	9,1
GAP	**42,0**	**15,6**	**11,4**
Türkiye	**43,0**	**11,6**	**7,8**

Kaynak: TÜİK(2025). MEDAS: Çocuk İstatistikleri, Sağlık.

4.5.EĞİTİM

Eğitim, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Her bireyin nitelikli ve erişilebilir eğitime ulaşabilmesi, toplumsal gelişmenin ve refahın sağlanmasında kritik bir rol oynamaktadır. Eğitim hakkının güvence altına alınması, bireylerin bilgi, beceri ve yetkinliklerini geliştirmelerine olanak tanırken, aynı zamanda toplumsal eşitliğin ve adaletin güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle, eğitim hakkının korunması ve herkes için eşit fırsatlarla sunulması, sürdürülebilir kalkınmanın ve demokratik toplumların temel unsurlarından biri olarak değerlendirilmelidir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, GAP Bölgesi'nde okuma yazma bilmeyenlerin toplam nüfusa oranı 4,3 olup Türkiye'de bu oran 2,2'dir. Bölge'de okuma yazma bilmeyen oranı en fazla olan il yüzde 5,8 ile Mardin'dir. Okuma yazma bilmeyen kadın oranı en fazla olan il ise yüzde 9,9 ile Mardin'dir.

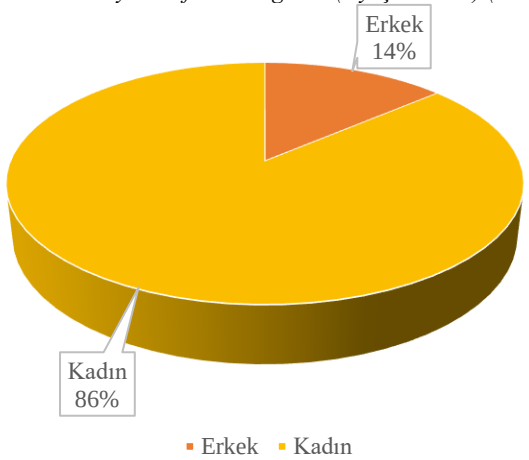
Tablo 27: Okuma Yazma Bilen ve Bilmeyenlerin Toplam Nüfus İçindeki Payı (6 yaş ve üzeri) (Yüzde) (2025)

İller	Okuma Yazma Bilmeyen	Okuma Yazma Bilmeyen Kadın
Adıyaman	4,3	7,4
Batman	3,8	6,5
Diyarbakır	4,6	8,0
Gaziantep	2,4	4,2
Kilis	2,1	3,3
Mardin	5,8	9,9
Siirt	5,4	9,4
Şanlıurfa	5,4	9,5
Şırnak	4,6	8,3
GAP	**4,3**	**7,5**
Türkiye	**2,2**	**3,6**

Kaynak: TÜİK (2025). Bölgesel İstatistikler: Eğitim.

Okuma yazma bilmeyen nüfus değerlendirildiğinde, bu nüfusun yüzde 86'sını kadın nüfusu oluşturmaktadır. Bölgede kadın ve kız çocuklarına yönelik sosyoekonomik ve eğitim faaliyetlerinin artırılması ile gerekli iyileşmelerin sağlanabileceği düşünülmektedir.

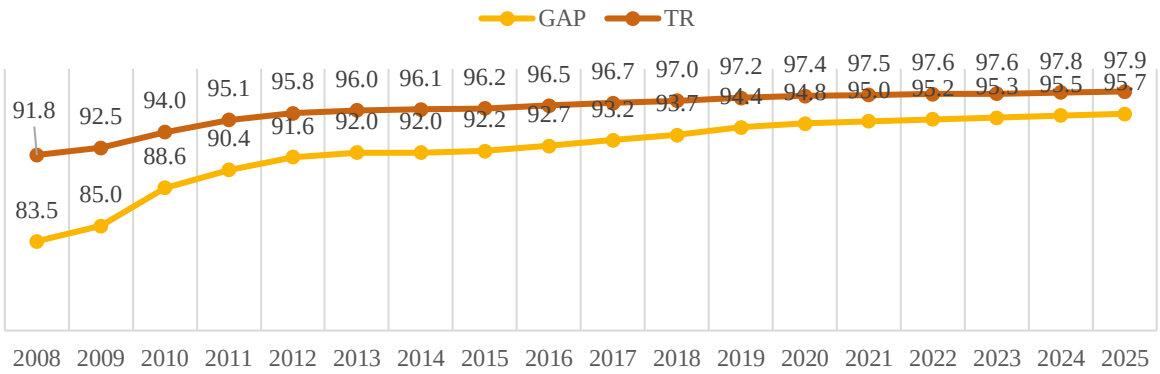
Grafik 16: Cinsiyete Göre Okuma Yazma Bilmeyen Nüfusun Dağılımı (6 yaş ve üzeri) (2025)

Kaynak: TÜİK (2025). Bölgesel İstatistikler: Eğitim.

Yıllara göre okuma yazma oranı değerlendirildiğinde, Bölge'de okuma yazma bilenlerin oranı Türkiye ortalamasının altında seyretmektedir. Hem Türkiye'de hem Bölge'de okuma yazma bilenlerin oranı artış göstermektedir. GAP Bölgesi'nde 2008 yılında 83,5 olan değer 2025 yılında 95,7'ye çıkmıştır.

Grafik 17: Yıllara Göre Okuma Yazma Bilen Oranı (6 yaş ve üzeri) (%)

Kaynak: TÜİK(2025). Bölgesel İstatistikler: Eğitim.

Yüksekokul veya fakülte mezunu oranının yüksek olması, bir toplumun eğitim düzeyinin ve insan kaynağının niteliğinin arttığını gösterir. Bu durum, iş gücü piyasasında daha donanımlı ve uzman bireylerin yer almasını sağlar; yenilikçilik, verimlilik ve ekonomik büyüme açısından önemli avantajlar sunar. Ayrıca, eğitimli bireylerin toplumsal katılımı, demokratik değerlere bağlılığı ve yaşam kalitesi genellikle daha yüksektir. Yüksek eğitim oranı, toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimine olumlu katkı sağlar ve sürdürülebilir kalkınmanın temel unsurlarından biri olarak kabul edilir.

Eğitim durumu verilerine göre, GAP Bölgesi'nde yüksekokul veya fakülte mezunu oranı 2025 yılında yüzde 14,2 iken Türkiye genelinde bu oran 20,0'dır. Bu durum yıllar bazında Türkiye ortalamasının altında seyretmektedir. 2025 yılında Bölge'de en yüksek oran 16,9 ile Kilis, en düşük oran ise 11,2 ile Şanlıurfa'dır. Yıllar içinde hem il hem bölge hem de ülke genelinde mezun oranı artış göstermektedir. GAP Bölgesi'nde 2008 yılında 3,5 olan değer 2025 yılında 14,2'ye çıkmıştır.

Tablo 28: Yıllara Göre Yüksekokul veya Fakülte Mezunu Oranı (15 yaş ve üzeri) (%)

İller	2008	2012	2025
Adıyaman	3,8	7,3	16,0
Batman	3,4	7,3	15,4
Diyarbakır	3,6	7,1	15,1
Gaziantep	4,4	7,2	15,4
Kilis	4,3	7,2	16,9
Mardin	2,9	6,0	13,6
Siirt	3,7	6,8	14,8
Şanlıurfa	2,5	5,3	11,2
Şırnak	3,0	5,9	13,3
GAP	**3,5**	**6,6**	**14,2**
Türkiye	**7,2**	**10,8**	**20,0**

Kaynak: TÜİK(2025). Bölgesel İstatistikler: Eğitim.

4.5.1.ÖRGÜN EĞİTİM

Örgün eğitim, belirli bir yaş grubundaki bireylerin, planlı ve sistemli bir şekilde okul ortamında yürütülen eğitim sürecine katılmasını ifade eder. Bu eğitim türü; ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite gibi kademeleri kapsar ve genellikle tam zamanlıdır. Öğrenciler, belirli bir müfredat doğrultusunda öğretmenler eşliğinde eğitim alır, sınavlara girer ve başarı durumlarına göre bir üst kademeye geçerler. Örgün eğitim, bireylerin akademik bilgi edinmelerinin yanı sıra sosyal beceriler kazanmalarını, toplumsal kuralları öğrenmelerini ve kişisel gelişimlerini desteklemeyi amaçlar. Eğitim sisteminin temelini oluşturan örgün eğitim, bireylerin hem bireysel hem de toplumsal yaşamlarında daha etkin ve bilinçli roller üstlenmelerine katkı sağlar.

4.5.1.1.Okul Öncesi Eğitim

Okul öncesi eğitim, çocukların zihinsel, duygusal, sosyal ve fiziksel gelişimlerinin temellerinin atıldığı kritik bir dönemdir. Bu dönemde okullaşma oranının yüksek olması, çocukların ilkokula daha hazır başlamasını sağlar, öğrenme güçlüklerini azaltır ve uzun vadede akademik başarıyı artırır. Ayrıca, erken yaşta eğitim alan çocukların sosyal becerileri daha güçlü olur, özgüvenleri gelişir ve topluma uyumları kolaylaşır. Bu nedenle okul öncesi eğitimde okullaşma oranının artırılması, hem bireysel gelişim hem de toplumsal kalkınma açısından büyük önem taşır.

Okul öncesi eğitimde okullaşma oranı verileri değerlendirildiğinde, 2025-2026 eğitim dönemine göre hem bölge hem de iller Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. GAP ortalaması Türkiye ortalamasının altında seyretmektedir ancak 13 yıl öncesi ile karşılaştırıldığında okullaşma oranları genel olarak artmıştır. GAP Bölgesi'nde 2012-2013 döneminde 26,6 olan değer 2025-2026 döneminde 40,9'a çıkmıştır.

Tablo 29: Okul Öncesi Eğitimde Okullaşma Oranları (net)

İller	Okul Öncesi (3 - 5 Yaş)	
	2012-2013	2025-2026
Adıyaman	29,8	46,6
Batman	24,7	41,5
Diyarbakır	28,4	40,5
Gaziantep	22,6	43,4
Kilis	32,0	43,7
Mardin	21,5	38,5
Siirt	35,1	47,0
Şanlıurfa	30,9	38,5
Şırnak	24,0	39,9
GAP	**26,6**	**40,9**
Türkiye	**30,9**	**50,3**

Kaynak: MEB(2025). Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim Raporları

Okul öncesi eğitimde okul ve derslik sayıları verilerine göre; Bölge'nin hem okul sayısı hem de derslik sayısı geçen 13 yıl içinde artmıştır. Bölge'deki okul sayısının Türkiye içindeki payı artarken, derslik sayısı açısından Türkiye içindeki pay azalmıştır. 2025-2026 yılı verilerine göre en fazla okul ve dersliğe sahip il Şanlıurfa olmuştur. Aynı şekilde en az okula ve en az dersliğe sahip il ise Kilis olmuştur. GAP Bölgesi'nde 2012-2013 döneminde 354 okul varken 2025-

2026 döneminde bu sayı 1.858'e çıkmıştır. Aynı şekilde derslik sayısı da 1.359'dan 5.525'e yükselmiştir

Tablo 30: Okul Öncesi Eğitimde Okul ve Derslik Sayısı (adet)

İller	Okul Sayısı		Derslik Sayısı	
	2012-2013	2025-2026	2012-2013	2025-2026
Adıyaman	35	131	122	449
Batman	31	137	125	377
Diyarbakır	51	355	178	965
Gaziantep	67	353	261	1.219
Kilis	10	48	25	149
Mardin	25	189	81	431
Siirt	22	70	82	262
Şanlıurfa	82	422	365	1.286
Şırnak	31	153	120	387
GAP	**354**	**1.858**	**1.359**	**5.525**
Türkiye	**5.018**	**18.636**	**18.207**	**69.754**
GAP/TR (%)	**7,1**	**10,0**	**7,5**	**8,0**

Kaynak: MEB(2025). Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim Raporları

4.5.1.2.İlköğretim

İlköğretim eğitimi, bireylerin temel bilgi, beceri ve değerleri kazandığı, kişisel ve toplumsal gelişimin temelini oluşturan en önemli eğitim kademesidir. Okuma-yazma, temel matematik, fen ve sosyal bilgiler gibi derslerle öğrencilerin akademik altyapısı oluşturulurken; aynı zamanda sosyal, duygusal ve ahlaki gelişimleri de desteklenir.

İlköğretim verileri ilkokul ve ortaokul verilerinin toplamını kapsamaktadır. İlköğretimde okullaşma oranı verileri değerlendirildiğinde, hem ülke hem bölge hem de il genelinde 13 yıl öncesine göre bir düşüş olduğu görülmektedir. GAP Bölgesi'nde 2012-2013 döneminde 98,5 olan değer 2025-2026 döneminde 97,6'ya düşmüştür. İlköğretimde okullaşma oranının son 13 yılda düşmesinin temel nedenleri arasında demografik değişimler, ekonomik zorluklar ve eğitim sistemindeki yapısal değişiklikler gösterilebilir. Eğitim sisteminde yapılan reformlar ve kayıt süreçlerindeki değişiklikler de istatistiksel olarak okullaşma oranlarını etkileyebilir.

Tablo 31: İlköğretimde Okullaşma Oranları (net)

İller	İlköğretim (İlkokul + Ortaokul)	
	2012-2013	2025-2026
Adıyaman	98,6	96,8
Batman	98,5	98,3
Diyarbakır	99,2	98,2
Gaziantep	99,2	97,5
Kilis	98,0	96,9
Mardin	98,3	97,8
Siirt	98,3	98,3
Şanlıurfa	98,8	97,3
Şırnak	98,0	97,3
GAP	**98,5**	**97,6**
Türkiye	**98,8**	**96,9**

Kaynak: MEB.(2025) Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim Raporları

İlköğretimde okul ve derslik sayıları verilerine göre; Bölge'deki okul ve derslik sayısının Türkiye içindeki payı artmıştır. GAP Bölgesi'nde 2012-2013 döneminde 7.509 okul varken 2025-2026 döneminde bu sayı 7.925'e çıkmıştır. Aynı şekilde derslik sayısı da 45.437'den 69.757'e yükselmiştir. 2025-2026 yılı verilerine göre en fazla okula ve dersliğe sahip il Şanlıurfa olmuştur. Aynı şekilde en az okula ve en az dersliğe sahip il ise Kilis olmuştur.

Tablo 32: İlköğretimde Okul ve Derslik Sayısı (adet)

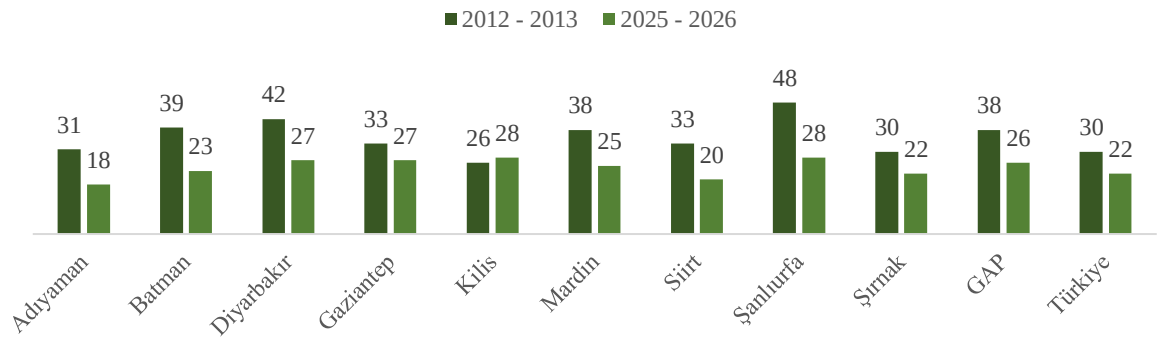
İller	Okul Sayısı		Derslik Sayısı	
	2012-2013	2025-2026	2012-2013	2025-2026
Adıyaman	789	603	3.371	5.118
Batman	586	570	3.157	4.815
Diyarbakır	1.365	1.398	8.095	11.579
Gaziantep	897	1.088	10.547	15.843
Kilis	139	158	858	1.161
Mardin	859	965	4.401	6.598
Siirt	452	439	2.224	2.860
Şanlıurfa	1.903	2.150	8.838	17.329
Şırnak	519	554	3.946	4.454
GAP	**7.509**	**7.925**	**45.437**	**69.757**
Türkiye	**46.156**	**43.977**	**359.504**	**483.872**
GAP/TR (%)	**16,3**	**18,0**	**12,6**	**14,4**

Kaynak: MEB(2025). Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim Raporları

Derslik başına düşen öğrenci sayısının az olması, sınıflarda daha az öğrenci bulunması anlamına gelir ve öğretmenlerin her bir öğrenciyle daha fazla ilgilenebilmesine olanak tanır. Öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına daha kolay cevap verilebilir, öğrenme süreci daha verimli ve etkili hale gelir.

Bölge'nin eğitim altyapısını göstermesi açısından önemli bir veri kaynağı olan derslik başına düşen öğrenci sayısı 2012-2013 yılında Türkiye ortalamasının üstünde gerçekleşmiş ve öğrenciler daha kalabalık sınıflarda eğitim almışlardır. 2025-2026 eğitim-öğretim yılında ise bölgede ilerleme kaydedildiği gözlemlenmiştir. GAP Eylem Planı (2014-2018) kapsamında önemli sayıda derslik inşa edilmiş ve bölgede 2012-2013 yılında ilköğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı 38 iken 12 birim iyileşme kaydederek 26'ya düşmüştür.

Grafik 18: GAP Bölgesi İlleri Yıllara Göre İlköğretimde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı (adet)

Kaynak: MEB(2025). Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim Raporları

4.5.1.3. Ortaöğretim

Ortaöğretim, bireylerin temel eğitimden sonra akademik, mesleki ve kişisel gelişimlerini sürdürebilmeleri için kritik bir aşamadır. Bu eğitim kademesi, öğrencilerin bilgi ve beceri düzeylerini artırarak onları yükseköğretime, iş hayatına veya toplumsal yaşama daha donanımlı bir şekilde hazırlamayı amaçlar.

Ortaöğretim verileri, genel liseler ile mesleki ve teknik liseleri kapsamaktadır. Ortaöğretimde okullaşma oranı verileri değerlendirildiğinde, genel olarak hem ülke hem bölge hem de il genelinde 13 yıl öncesine göre bir artış olduğu görülmektedir. GAP Bölgesi'nde 2012-2013 döneminde 51,3 olan değer 2025-2026 döneminde 72,8'e yükselmiştir. GAP ortalaması Türkiye ortalamasının altında seyretmektedir ancak 13 yıl öncesi ile karşılaştırıldığında okullaşma oranları genel olarak artmıştır.

Tablo 33: Ortaöğretimde Okullaşma Oranları (net)

İller	Ortaöğretim (Genel + Mesleki ve Teknik Liseler)	
	2012-2013	2025-2026
Adıyaman	65,7	84,0
Batman	54,2	78,2
Diyarbakır	50,9	73,8
Gaziantep	59,2	79,2
Kilis	70,8	89,1
Mardin	49,0	74,4
Siirt	43,3	73,3
Şanlıurfa	42,7	61,5
Şırnak	43,2	70,5
GAP	**51,3**	**72,8**
Türkiye	**70,1**	**87,6**

Kaynak: MEB(2025). Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim Raporları

Ortaöğretimde okul ve derslik sayıları verilerine göre; Bölge'deki okul ve derslik sayısının Türkiye içindeki payı artmıştır. GAP Bölgesi'nde 2012-2013 döneminde 839 okul varken 2025-2026 döneminde bu sayı 1.431'e çıkmıştır. Aynı şekilde derslik sayısı da 11.156'dan 28.253'e yükselmiştir. 2025-2026 yılı verilerine göre en fazla okula ve dersliğe sahip il Gaziantep olmuştur. Aynı şekilde en az okula ve en az dersliğe sahip il ise Kilis olmuştur.

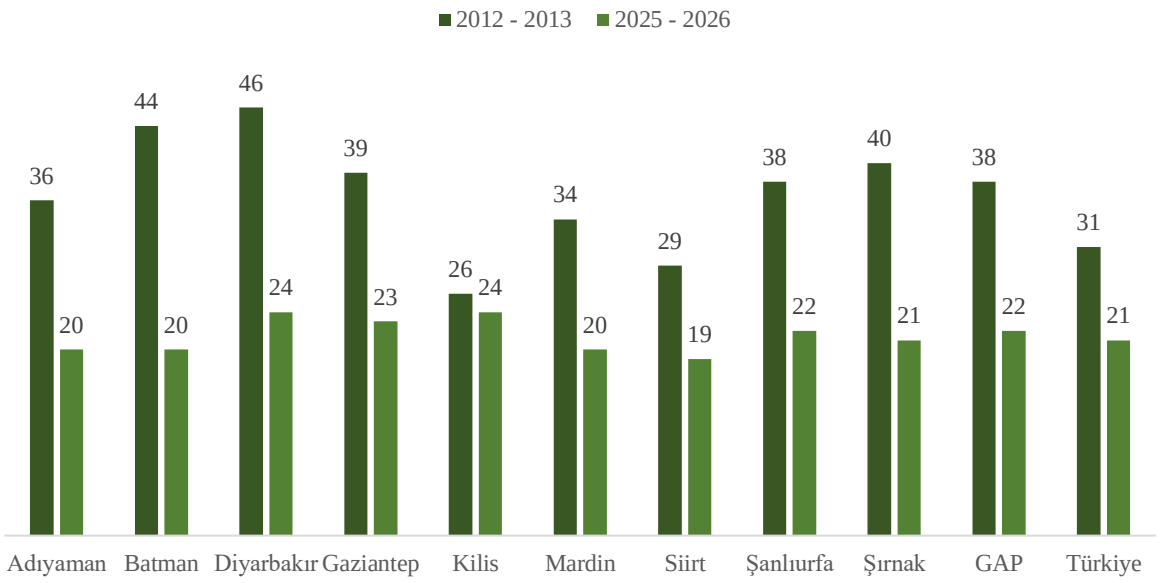
Tablo 34: Ortaöğretimde Okul ve Derslik Sayısı (adet)

İller	Okul Sayısı		Derslik Sayısı	
	2012-2013	2025-2026	2012-2013	2025-2026
Adıyaman	90	115	1.093	1.983
Batman	55	101	775	2.224
Diyarbakır	145	256	1.916	4.722
Gaziantep	185	325	2.465	6.795
Kilis	22	31	302	490
Mardin	88	152	1.271	2.726
Siirt	49	58	543	1.067
Şanlıurfa	157	303	2.204	6.436
Şırnak	48	90	587	1.810
GAP	**839**	**1.431**	**11.156**	**28.253**
Türkiye	**10.418**	**12.399**	**129.566**	**216.307**
GAP/TR (%)	**8,1**	**11,5**	**8,6**	**13,1**

Kaynak: MEB(2025). Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim Raporları

Derslik başına düşen öğrenci sayısı 2012-2013 yılında Türkiye ortalamasının üstünde gerçekleşmiş ve öğrenciler daha kalabalık sınıflarda eğitim almışlardır. 2025-2026 eğitim-öğretim yılında ise bölgede ilerleme kaydedildiği gözlemlenmiştir. GAP Eylem Planı (2014-2018) kapsamında önemli sayıda derslik inşa edilmiş ve bölgede 2012-2013 yılında ortaöğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı 38 iken 16 birim iyileşme kaydederek 22'ye düşmüştür.

Tablo 35: GAP Bölgesi İlleri Yıllara Göre Ortaöğretimde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı (adet)

Kaynak: MEB(2025). Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim Raporları

4.5.1.4. Yükseköğretim

Yükseköğretim, bireylerin belirli bir alanda derinlemesine bilgi ve uzmanlık kazandığı, bilimsel düşünme ve araştırma yetkinliklerinin geliştiği en üst düzey eğitim kademesidir. Üniversiteler ve yüksekokullar aracılığıyla sunulan bu eğitim, toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücünün yetiştirilmesini sağlar. Yükseköğretim mezunları, sadece kendi alanlarında değil, aynı zamanda eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim ve liderlik gibi çağdaş yaşamda gerekli olan becerilere de sahip olurlar. Bu sayede, iş piyasasında daha avantajlı konuma gelirler ve toplumsal katılım düzeyleri artar.

Ayrıca yükseköğretim, bilimsel araştırmaların ve teknolojik yeniliklerin merkezi konumundadır. Üniversitelerde yürütülen araştırmalar, ülkenin bilimsel ve teknolojik gelişimine katkı sağlar, yeni buluşların ve inovasyonların ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Bu da ekonomik büyüme, rekabet gücü ve sürdürülebilir kalkınma açısından büyük önem taşır.

Yükseköğretimin yaygınlaşması, toplumsal eşitliğin güçlenmesine, sosyal hareketliliğin artmasına ve bireylerin yaşam kalitesinin yükselmesine de katkı sağlar. Eğitimli bireyler, toplumda daha aktif roller üstlenir, demokratik değerlere ve toplumsal sorumluluklara daha fazla sahip çıkarlar. Sonuç olarak, yükseköğretim hem bireysel kariyer gelişimi hem de ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınması için vazgeçilmez bir unsur olarak değerlendirilmelidir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 2002 yılında Diyarbakır, Gaziantep ve Şanlıurfa olmak üzere toplam 3 üniversite bulunmakta iken 2025 yılına gelindiğinde her ilde en az 1 adet üniversite olmak üzere toplam 12 adet üniversite bulunmaktadır. Son 20 yıl içinde üniversite sayısı 4 katına çıkmıştır. 2025 yılında Bölge'de bulunan 12 üniversitenin 2'si vakıf, 10'u devlet üniversitesidir.

Tablo 36: Yıllara Göre GAP Bölgesi'nde Bulunan Üniversite Sayıları (adet)

İller	2002	2012	2025
Adıyaman	-	1	1
Batman	-	1	1
Diyarbakır	1	1	1
Gaziantep	1	3	4
Kilis	-	1	1
Mardin	-	1	1
Siirt	-	1	1
Şanlıurfa	1	1	1
Şırnak	-	1	1
GAP	**3**	**11**	**12**

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi(2025): Yükseköğretim İstatistikleri.

Not: Üniversite sayıları Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin toplamından oluşmaktadır. Birinci Öğretim verileri kullanılmıştır.

Bölge'de üniversite okuyan öğrenci sayıları değerlendirildiğinde, 2002 yılına göre önemli bir gelişme olduğu görülmektedir. 2002-2003 yılı ile karşılaştırıldığında günümüzde öğrenci sayısı 5,9 katına çıkmıştır.

Tablo 37: GAP Bölge Üniversiteleri'nde Okuyan Öğrenci Sayıları (kişi)

Eğitim Dönemi	Önlisans	Lisans	Yükseklisans	Doktora	Toplam
2002-2003	11.367	22.535	731	217	**34.850**
2012-2013	41.559	70.168	7.932	921	**120.580**
2025-2026	73.364	117.079	14.145	2.505	**207.093**

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi(2025): Yükseköğretim İstatistikleri.

Not: Üniversite'de okuyan öğrenci sayıları Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin toplamından oluşmaktadır. Birinci Öğretim verileri kullanılmıştır.

Bölge'de akademisyen sayıları değerlendirildiğinde, 2002 yılına göre önemli bir gelişme olduğu görülmektedir. 2002-2003 yılı ile karşılaştırıldığında günümüzde toplam akademisyen sayısı 3,4 katına çıkmıştır.

Tablo 38: GAP Bölgesi Akademisyen Sayısı (kişi)

Eğitim Dönemi	Profesör	Doçent	Öğretim Görevlisi	Araştırma Görevlisi	Diğer	Toplam
2002-2003	156	192	479	979	765	**2.571**
2012-2013	446	329	874	1.540	1.856	**5.045**
2025-2026	1.568	1.326	1.617	1.847	2.475	**8.970**

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi(2025): Yükseköğretim İstatistikleri.

Not: Akademisyen sayıları Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin toplamından oluşmaktadır.

4.6.SAĞLIK

Bir bölgede sağlık altyapısının güçlü olması, toplumun genel sağlığını korumak ve yaşam kalitesini artırmak açısından hayati öneme sahiptir. Güçlü bir sağlık altyapısı, hastalıkların erken teşhis edilmesini ve etkili bir şekilde tedavi edilmesini sağlar, böylece salgınlar ve acil durumlar karşısında hızlı müdahale imkânı sunar. Ayrıca, yeterli sağlık tesisleri, donanımlı hastaneler ve nitelikli sağlık personeli, hem bireylerin hem de toplumun güvenliğini garanti altına alır. Sağlık altyapısının güçlü olması, ekonomik kalkınmaya da katkıda bulunur; çünkü sağlıklı bireyler daha üretken olur ve iş gücü kaybı azalır. Bunun yanı sıra, sağlık hizmetlerine eşit erişim imkânı sunarak sosyal adaleti destekler ve toplumda refah seviyesini yükseltir. Bu nedenle, güçlü bir sağlık altyapısı sadece sağlık alanında değil, sosyal ve ekonomik alanlarda da sürdürülebilir kalkınmanın temel taşlarından biridir.

Bölge'de sağlık alanında fiziki ve beşeri altyapı önemli ölçüde geliştirilmiştir. Yatak sayısının artırılmasıyla birlikte hastanelerde nitelikli oda sistemine geçilmiş; sağlık hizmetlerinin sunumu yaygınlaştırılmış ve kalitesi yükseltilmiş, buna bağlı olarak temel sağlık göstergelerinde son derece önemli iyileşmeler kaydedilmiştir. Yıllar itibarıyla Bölge'nin hem hastane hem de yatak sayısının Türkiye içindeki payı artmıştır. 2002 yılında Bölge'de 66 olan hastane sayısı 2024'e gelindiğinde 133'e ulaşmıştır. Aynı şekilde 2002 yılında 8.923 olan yatak sayısı 2024'e gelindiğinde 24.488'e ulaşmıştır. İl bazında değerlendirildiğinde, 2012'ye göre Mardin ve Şanlıurfa illerinde hastane sayıları sabit kalmış, Siirt ve Şırnak illerinde ise bu sayı düşmüştür. Diğer taraftan tüm illerde 2012 yılına göre hastane sayısı artmıştır.

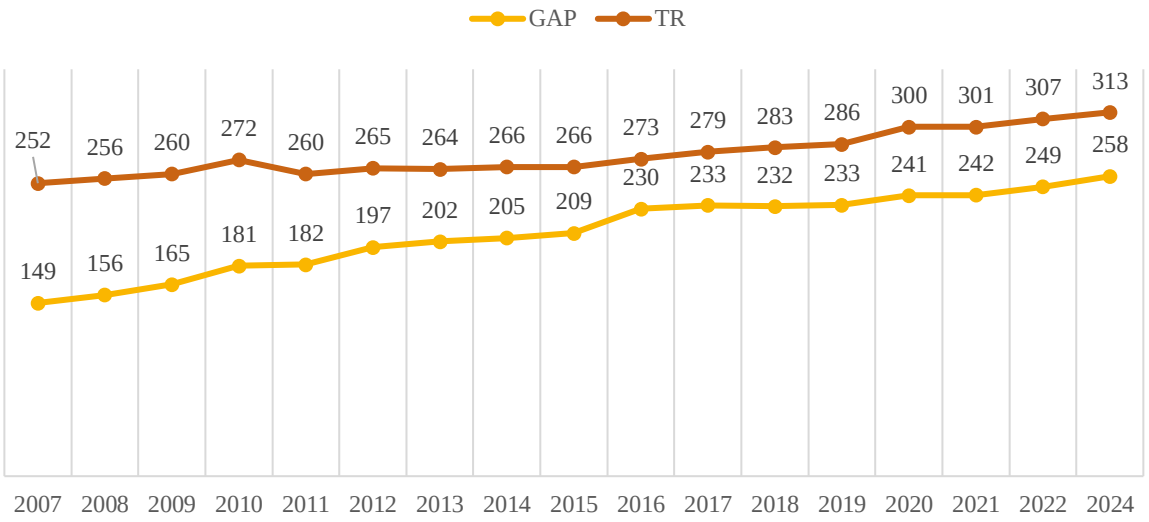
Tablo 39: GAP Bölgesi Hastane ve Yatak Sayıları (adet)

İller	Hastane Sayısı			Yatak Sayısı		
	2002	2012	2024	2002	2012	2024
Adıyaman	7	9	11	710	939	1.077
Batman	5	11	12	352	1.042	1.815
Diyarbakır	12	24	28	3.184	4.498	4.991
Gaziantep	12	24	33	2.154	4.342	8.467
Kilis	1	1	2	149	162	430
Mardin	5	12	12	286	968	1.856
Siirt	6	11	8	298	621	783
Şanlıurfa	13	20	20	1.615	2.527	4.329
Şırnak	5	8	7	175	583	740
GAP	**66**	**120**	**133**	**8.923**	**15.682**	**24.488**
Türkiye	**1.156**	**1.483**	**1.562**	**164.471**	**200.072**	**268.359**
GAP/TR (%)	**5,7**	**8,1**	**8,5**	**5,4**	**7,8**	**9,1**

Kaynak: TÜİK(2024). Bölgesel İstatistikler: Sağlık
Not: Hastane sayısı; sağlık bakanlığı, özel ve üniversite hastane sayılarının toplamından oluşmaktadır.

Bölge'de yüz bin kişi başına düşen yatak sayısına bakıldığında yıllar bazında GAP Bölgesi'nde gelişme olduğu görülmektedir. Ancak genel olarak Türkiye ortalamasının gerisinde kalmıştır. Bölge'nin 2007 yılında yüz bin kişiye düşen yatak sayısı 149 iken bu sayı artarak 2024 yılında 258 olmuştur. Aynı dönem itibarıyla Türkiye'de yüz bin kişi başına düşen yatak sayısı 252 iken bu sayı artarak 313'e ulaşmıştır.

Grafik 19: Yıllara Göre Yüz Bin Kişi Başına Düşen Yatak Sayısı (adet)

Kaynak: TÜİK (2024). Bölgesel İstatistikler: Sağlık
Not: Hastane yatak sayısı; sağlık bakanlığı, özel ve üniversite hastane yatak sayılarının toplamından oluşmaktadır.

Bölge'de hekim sayıları istatistikleri değerlendirildiğinde, 2002 yılına göre 3 katından fazla arttığı görülmektedir. Hekim sayısının Türkiye içindeki payı da yıllar itibarıyla artmıştır. Bin kişi başına düşen hekim sayısı değerlendirildiğinde yıllar içinde bu değerin arttığı görülmektedir. 2002 yılında 0,7 olan değer 2024 yılına gelindiğinde 1,7 olarak gerçekleşmiştir. Ancak yine de Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Sağlık hizmetlerinin aksamaması adına sağlık personeli altyapısının iyileşmesi gerekmektedir.

Tablo 40: GAP Bölgesi'nde Hekim Sayısı İstatistikleri

İller	Hekim Sayısı			Bin Kişi Başına Düşen Toplam Hekim Sayısı		
	2002	2012	2024	2002	2012	2024
Adıyaman	356	557	967	0,6	0,9	1,6
Batman	295	584	945	0,7	1,1	1,4
Diyarbakır	1.175	2.342	3.681	0,9	1,5	2,0
Gaziantep	1.239	2.502	4.429	0,9	1,4	2,0
Kilis	128	171	315	1,1	1,4	2,0
Mardin	257	697	1.260	0,4	0,9	1,4
Siirt	118	368	484	0,4	1,2	1,4
Şanlıurfa	750	2.013	2.912	0,6	1,1	1,3
Şırnak	112	410	685	0,3	0,9	1,2
GAP	**4.430**	**9.644**	**15.678**	**0,7**	**1,2**	**1,7**
Türkiye	**91.949**	**129.772**	**221.133**	**1,4**	**1,7**	**2,6**
GAP/TR (%)	**4,8**	**7,4**	**7,1**	-	-	-

Kaynak: TÜİK(2024). MEDAS: Sağlık
Not: Hekim sayısı; uzman, pratisyen ve asistan hekimin toplamından oluşmaktadır.

4.7.KÜLTÜR

Kültürel miras, ekonomik kalkınmanın temel taşlarından biri olarak; yeni istihdam alanları yaratılması, yoksulluğun azaltılması, turizm gelirlerinin artırılması ve uluslararası kültürel etkileşimin güçlendirilmesi gibi birçok alanda önemli katkılar sunmaktadır. Özellikle kültür

turizmi kapsamında bölgeye gelen ziyaretçilerin yalnızca tek bir ili değil, çevredeki diğer kültürel varlıkları da keşfetmeleri, hem bölgesel kalkınmayı desteklemekte hem de turizm gelirlerinin iller arasında daha dengeli dağılmasını sağlamaktadır.

Bu doğrultuda, son yıllarda kültür odaklı turizme yönelik ilgi artmış; doğa turizmi, eko-turizm, macera turizmi ve inanç turizmi gibi alternatif turizm türleriyle bütüncül bir yaklaşım benimsenmiştir. Mevcut kültürel değerler, koruma-kullanma dengesi gözetilerek titizlikle korunmuş; bu değerlerin turizme kazandırılması amacıyla planlamalar yapılmış, tanıtım kampanyaları düzenlenmiş ve çağdaş müzecilik anlayışı geliştirilmiştir.

GAP Bölge Kalkınma İdaresi, temel görevlerinin yanı sıra, sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda örnek proje uygulamaları başlatmış; hedef kitlelerin planlama ve uygulama süreçlerine aktif katılımını sağlayarak kültürel mirasa yönelik çalışmalarını sürdürmektedir.

Fırat ve Dicle nehirlerinin suladığı bereketli topraklara sahip Yukarı Mezopotamya, yani bugünkü Güneydoğu Anadolu Bölgesi; insanlık tarihinin ilk uygarlıklarına ev sahipliği yapmış, özgün kültürel varlıkları ve zengin arkeolojik potansiyeliyle dikkat çeken bir coğrafyadır. Bölge'nin mirası; arkeolojik alanlar, ören yerleri, geleneksel mimari yapılar, dini mekânlar, efsaneler, el sanatları ve yöresel mutfağıyla modern gezginlere eşsiz deneyimler sunmaktadır.

Fırat ve Dicle nehirleri, geçmişte oluşturdukları su kenarı kültürleriyle bölgenin kültürel zenginliğinin temelini atmıştır. Adıyaman'daki Nemrut Dağı ve Perre Antik Kenti, Diyarbakır Surları ve Sur İçi, Gaziantep'teki Yesemek Açık Hava Müzesi ve Zeugma Antik Kenti, Şanlıurfa'daki Göbeklitepe, Harran, Haleplibahçe, Soğmatar ve Şuayip Şehri, Batman'daki Hasankeyf, Mardin Kent Merkezi, Midyat ve Dara Ören Yeri gibi birçok önemli kültürel nokta, bölgenin turizm açısından taşıdığı değeri gözler önüne sermektedir.

Aynı zamanda Güneydoğu Anadolu, inanç turizmi açısından da büyük bir potansiyele sahiptir. İlk tek tanrılı inancı benimseyen Sabiiler'in şehri Harran, bilinen en eski tapınak olan Göbeklitepe, Musevi, Hristiyan ve Müslüman inançlarının buluşma noktası Şanlıurfa ve Hristiyanlığın ilk dönemlerine ait kiliseleriyle Mardin, inanç kültürünün en önemli durakları arasında yer almaktadır.

GAP projesiyle birlikte sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda dönüşüm geçiren bölge, Mezopotamya'daki Ortadoğu kültürlerinin Anadolu uygarlıklarıyla buluştuğu bir merkez haline gelmiştir. Bu dönüşüm, bölgeyi yeniden "Bereketli Hilal" olarak anılacak bir konuma taşımayı hedeflemektedir.

Kültürel mirasın koruma-kullanma dengesi gözetilerek turizm odaklı değerlendirilmesi bölgesel kalkınma yaklaşımının temel hedeflerinden biridir. Bu bakımdan GAP Bölgesi UNESCO Dünya Miras ve Geçici Listesinde yer alan çok önemli kültür varlıklarına ev sahipliği yapmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi çok kıymetli kültür varlıklarına sahiptir. UNESCO Dünya Kalıcı Miras Listesi'nde bulunan 22 alanın 3'ü Güneydoğu Anadolu Bölgesi sınırları içinde bulunmaktadır. Geçici Miras Listesi'nde 10 alan yer almaktadır. Bu zenginliğin korunması, daha sonraki nesillere aktarılması ve bölgeye sosyoekonomik olarak daha fazla katkı sunması için gerekli yatırım ve tanıtım faaliyetlerinin artırılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Tablo 41: UNESCO Miras Listesindeki Alanlar

	Kaydedilme Tarihi	İl	UNESCO DÜNYA KALICI MİRAS LİSTESİ
1	1987	Adıyaman	Nemrut Dağı
2	2015	Diyarbakır	Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı
3	2018	Şanlıurfa	Göbeklitepe
	Kaydedilme Tarihi	**İl**	**UNESCO DÜNYA GEÇİCİ MİRAS LİSTESİ**
1	2000	Mardin	Mardin Kültürel Peyzaj Alanı
2	2000	Şanlıurfa	Harran ve Şanlıurfa Yerleşimleri
3	2012	Gaziantep	Yesemek Taş Ocağı ve Heykel Atölyesi
4	2012	Gaziantep	Zeugma Arkeolojik Siti
5	2014	Mardin	Zeynel Abidin Camii ve Mor Yakup Kilisesi
6	2015	Siirt	İsmail Fakirullah Türbesi ve Işık Kırılma Mekanizması
7	2016	Diyarbakır	Silvan Malabadi Köprüsü
8	2018	Gaziantep	Gaziantep Yeraltı Su Sistemleri: Livas ve Kasteller
9	2020	Diyarbakır	Zerzevan Kalesi ve Mithraum
10	2021	Mardin	Mardin Midyat Çevresi (Tur Abdin) Geç Antik ve Orta Çağ Kilis Manastırları

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı(2025). Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü: Uluslararası Faaliyetler

Sit alanı, tarihî, arkeolojik, kültürel, doğal veya bilimsel açıdan korunması gereken özel alanlardır. Bu alanlar, geçmiş uygarlıklardan kalan yapıların, kalıntıların veya doğal güzelliklerin bulunduğu yerler olabilir. Sit Alanları, tarihî ve kültürel kimliğin yaşatılmasına katkı sağlar, bilimsel araştırmalar için kaynak oluşturur ve turizm açısından ekonomik değer taşır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi, 2.622 adet Arkeolojik Sit, 18 Kentsel Sit, 5 Kentsel Arkeolojik Sit, 3 adet de Tarihi Sit Alanı'na sahiptir. Arkeolojik ve kentsel olmak üzere 8 adet de karma sit alanına sahiptir.

Tablo 42: GAP Bölgesi Sit Alanları (adet) (2025)

Sit Alanları	Sayısı
Arkeolojik Sit Alanı	2.622
Kentsel Sit Alanı	18
Kentsel Arkeolojik Sit Alanı	5
Tarihi Sit Alanı	3
Karma Sit Alanları	**Sayısı**
Arkeolojik ve Kentsel Sit Alanı	8

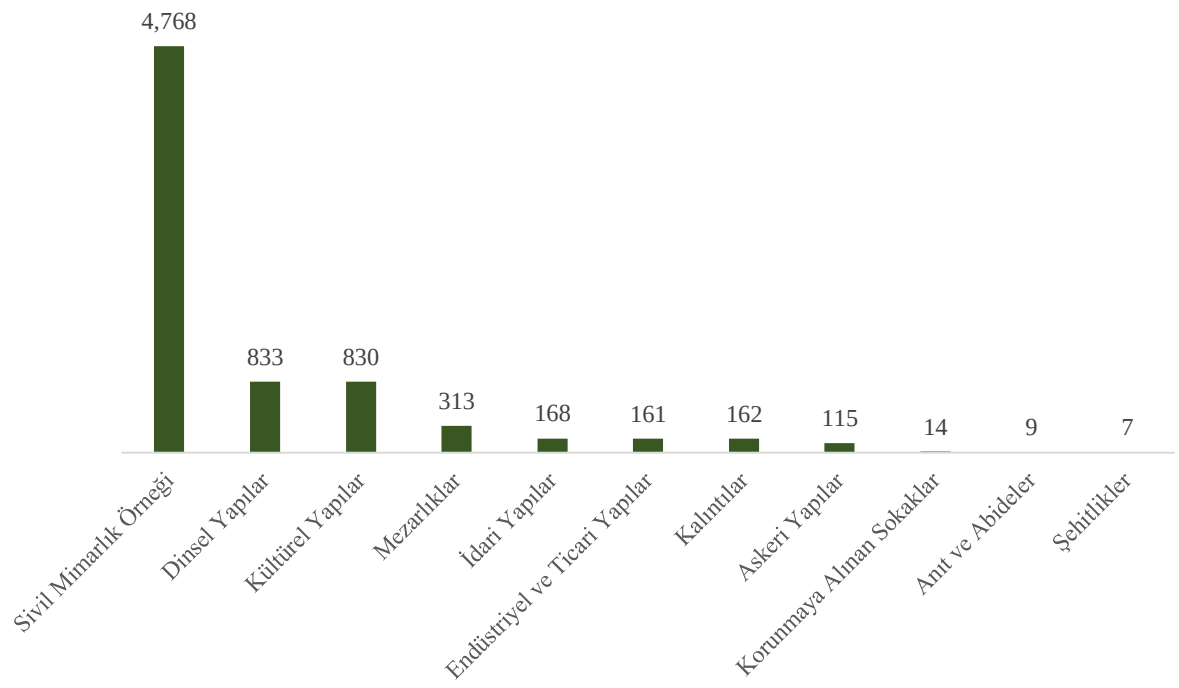
Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2025). Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü: Taşınmaz Kültür Varlıkları ve Sit Alanları

Taşınmaz kültür varlıkları, bir toplumun tarihî ve kültürel mirasını yansıtan, yerinden taşınması mümkün olmayan yapılardır. Camiler, kiliseler, kaleler, antik kentler, köprüler, geleneksel evler gibi yapılar bu kapsama girer. Bu varlıklar, geçmiş uygarlıkların yaşam biçimlerini, inançlarını ve sanat anlayışlarını günümüze taşıyarak tarihî belleğin korunmasına katkı sağlar. Aynı zamanda toplumların kültürel kimliğini oluşturur ve bireylerin geçmişle bağ kurmasına yardımcı olur. Bilimsel araştırmalar için önemli kaynaklar sunar, turizm yoluyla ekonomik

fayda sağlar ve estetik açıdan değer taşır. Ancak zamanla doğal afetler, insan müdahalesi ve ihmal gibi nedenlerle zarar görebilirler. Bu nedenle taşınmaz kültür varlıklarının korunması, restorasyon çalışmalarıyla desteklenmesi ve toplumda bu konuda farkındalık oluşturulması büyük önem taşır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi çok sayıda taşınmaz kültür varlığına sahiptir. Bölge 4.768 adet sivil mimarlık örneği, 833 dinsel yapı, 830 kültürel yapı barındırmaktadır. Sadece Şanlıurfa'da 14 adet sokak korumaya alınmıştır.

Grafik 20: GAP Bölgesi'nde Bulunan Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıkları (adet) (2025)

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2025). Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü: Taşınmaz Kültür Varlıkları ve Sit Alanları

Ören yeri, geçmiş uygarlıklardan kalan ve günümüzde genellikle açık hava müzesi gibi ziyaret edilebilen arkeolojik alanlardır. Bu yerlerde antik kent kalıntıları, tapınaklar, tiyatrolar, mezarlar, surlar ve çeşitli yapı izleri bulunur. Ören yerleri, tarihî ve kültürel mirasın somut örneklerini barındırdığı için hem bilimsel hem de toplumsal açıdan büyük önem taşır.

GAP Bölgesi'nde toplam 17 adet ören yeri bulunmaktadır. En fazla ören yerine sahip il Adıyaman olmak üzere onu Şanlıurfa ve Gaziantep takip etmektedir. Siirt ve Şırnak illerinde ören yeri bulunmamaktadır. GAP Bölgesi'nde bulunan ören yeri sayısı Türkiye'nin yüzde 11,6'sını oluşturmaktadır.

Tablo 43: GAP Bölgesi Ören Yeri Sayıları (adet)

İller	Ören Yeri Sayısı
Adıyaman	5
Batman	1
Diyarbakır	1
Gaziantep	4
Kilis	1
Mardin	1
Siirt	0
Şanlıurfa	4
Şırnak	0
GAP	**17**
Türkiye	**147**
GAP/TR (%)	**11,6**

Kaynak: TÜİK (2024). MEDAS: Kütüphane ve Müze İstatistikleri

Müze sayısı ve müze ziyaretçi sayısı istatistiklerine göre, GAP Bölgesi'nde 2014 yılında 24 olan müze sayısı 2024 yılında 35'e ulaşmıştır. Dikkat çeken diğer nokta ise müze ziyaretçi sayılarındaki artıştır. 2014 yılında 1,1 milyon kişi müzeleri ziyaret etmişken, 2024 yılında bu sayı yaklaşık 3 katına çıkmıştır. Müze sayısı açısından Bölge'nin Türkiye içindeki payı 6,1'den 5,7'ye düşmüştür ancak ziyaretçi sayısı açısından bu pay 2,9'dan 6,3'e yükselmiştir. Bu da Bölge'deki müzelere ilginin arttığını göstermektedir. Günümüzde en fazla müzeye sahip il 16 ile Gaziantep'tir. Siirt ve Şırnak'ta birer müze açılmış olmakla birlikte ziyaretçi sayıları 0'dır. Ziyaretçi sayısı açısından ise Gaziantep ve Şanlıurfa illeri dikkat çekmektedir. 2024 yılında Gaziantep ilinde bulunan müzeler toplam 1,5 milyon ziyaretçi ağırlarken, Şanlıurfa ilindeki müzeler 1,1 milyon kişi tarafından ziyaret etmiştir.

Tablo 44: GAP Bölgesi Müze ve Müze Ziyaretçi Sayıları

İller	2014		2024	
	Müze Sayısı	Müze Ziyaretçi Sayısı	Müze Sayısı	Müze Ziyaretçi Sayısı
Adıyaman	1	31.756	1	164.555
Batman	1	0	2	28.140
Diyarbakır	4	110.076	6	297.454
Gaziantep	11	690.038	16	1.551.835
Kilis	1	4.170	1	5.029
Mardin	2	61.298	3	107.709
Siirt	0	0	1	0
Şanlıurfa	4	204.465	4	1.122.581
Şırnak	0	0	1	0
GAP	**24**	**1.101.803**	**35**	**3.277.303**
Türkiye	**392**	**37.931.568**	**618**	**51.688.356**
GAP/TR (%)	**6,1**	**2,9**	**5,7**	**6,3**

Kaynak: TÜİK (2024). MEDAS: Kütüphane ve Müze İstatistikleri

Not: Müze ve müze ziyaretçi sayıları kültür ve turizm bakanlığına bağlı müzeler ile özel müzelerin toplamından oluşmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde halk kütüphanesi istatistiklerine göre, 2012 yılında 77 olan kütüphane sayısı 2025 yılında 101'e ulaşmıştır. Türkiye içindeki payı ise 6,9'dan 7,8'ye yükselmiştir. 2025 yılında en çok kütüphaneye sahip il 19 adet ile Diyarbakır'dır. Onu Gaziantep ve Adıyaman takip etmektedir. Yararlanıcı sayısı istatistiklerine göre, GAP Bölgesi'nin bin kişi başına yararlanma sayısı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Batman 2025 yılındaki yararlanma sayısı açısından 3.569'luk değer ile dikkat çekmektedir. Bu veriler, GAP illerindeki nüfus büyüklüğü dikkate alındığında mevcut kütüphane sayısının yetersiz olduğunu ve bölgedeki kütüphane sayısının artırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

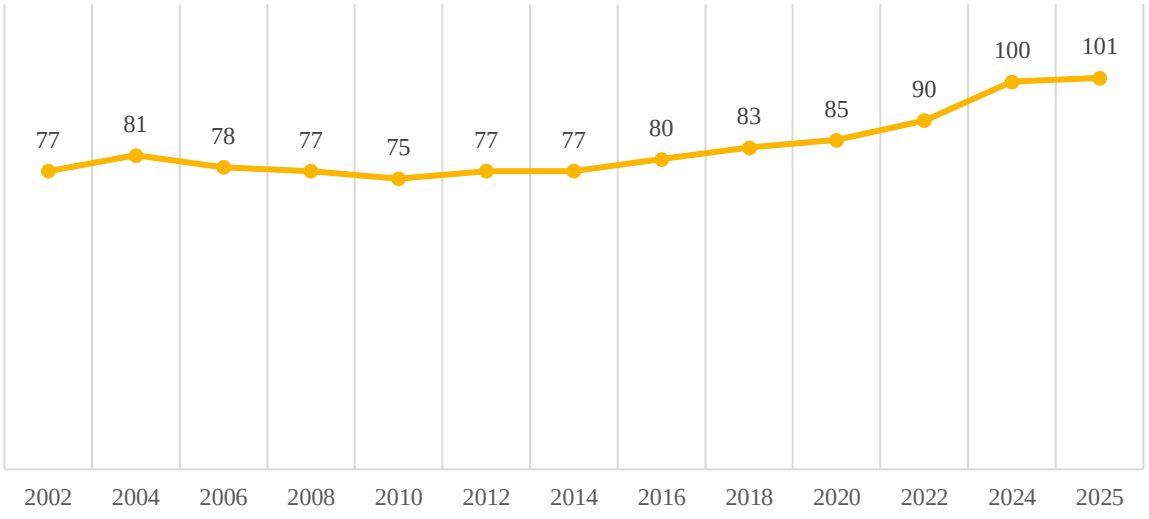
Tablo 45: GAP Bölgesi Halk Kütüphane Sayıları

İller	Halk Kütüphane Sayısı		Bin Kişi Başına Yararlanma Sayısı	
	2012	2025	2012	2025
Adıyaman	12	13	465	973
Batman	6	12	317	3.569
Diyarbakır	17	19	259	372
Gaziantep	13	14	209	128
Kilis	2	4	488	980
Mardin	8	12	271	459
Siirt	5	8	528	377
Şanlıurfa	10	12	297	290
Şırnak	4	7	185	450
GAP	**77**	**101**	**286**	**579**
Türkiye	**1.112**	**1.302**	**258**	**450**
GAP/TR (%)	**6,9**	**7,8**	**-**	**-**

Kaynak: TÜİK.(2025) MEDAS: Kütüphane ve Müze İstatistikleri

Yıllara göre GAP Bölgesi'nde bulanan halk kütüphane sayıları değerlendirildiğinde, 2002 yılında 77 olan sayının 2025 yılına gelindiğinde 101'e çıktığı görülmektedir. Özellikle okul çağındaki çocukların bilgiye ulaşması ve ders çalışabilecekleri ortam yaratılması açısından kütüphane sayıları önem arz etmektedir.

Grafik 21: GAP Bölgesi Yıllara Göre Halk Kütüphane Sayısı

Kaynak: TÜİK(2025). MEDAS: Kütüphane ve Müze İstatistikleri

Kültürel aktivitelerin bir göstergesi de sinema ve tiyatro istatistikleridir. GAP Bölgesi'nde 2012 yılında 83 olan sinema salonu sayısı 2025 yılında 145'e ulaşmıştır. Sinema salonu sayısında Türkiye içindeki pay 4,2'den 6,7'e yükselmiştir. Kilis ve Şırnak'ta 2012'de sinema salonu yokken, Kilis'te 4, Şırnak'ta 7 adet sinema salonu açılmıştır. Sinemada film izleyen sayıları geçen 10 yıla göre düşüş göstermiştir. Bunun en önemli sebeplerinden biri de internet kullanımının artmasıyla birlikte film sektörünün çevrimiçi platformlara yayılması olarak değerlendirilebilir. Ancak yine de Bölge'nin sinema seyirci sayısının Türkiye içindeki payı 2012'ye göre artış göstermiştir.

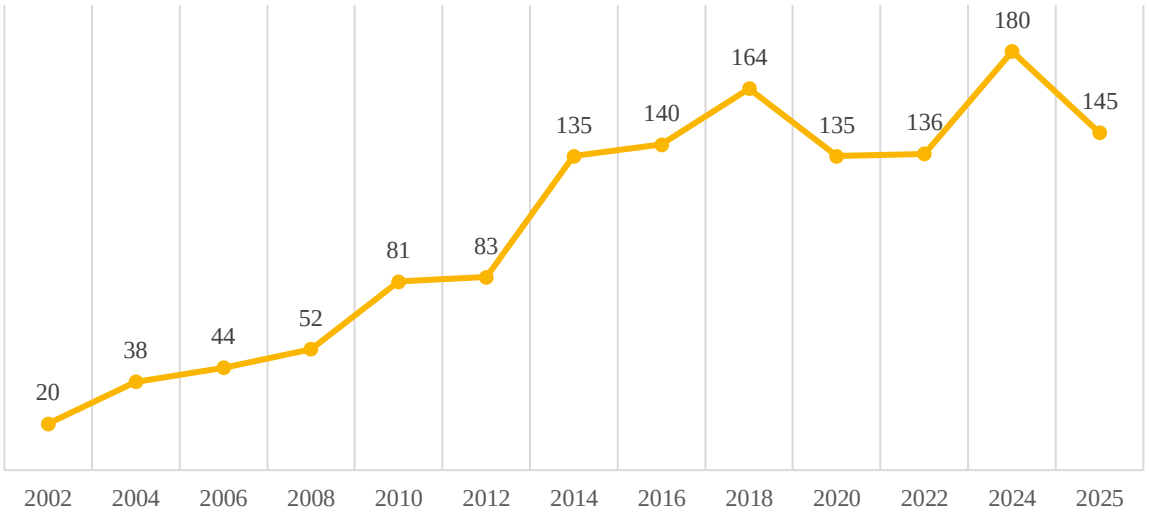
Tablo 46: Sinema İstatistikleri

İller	Sinema Salonu Sayısı		Sinema Koltuk Sayısı		Seyirci Sayısı	
	2012	2025	2012	2025	2012	2025
Adıyaman	3	13	318	1.024	131.900	73.269
Batman	11	17	1.112	1.594	133.330	81.406
Diyarbakır	27	32	2.541	4.778	419.200	320.771
Gaziantep	19	31	2.578	3.630	567.366	516.176
Kilis	0	4	0	249	0	12.807
Mardin	11	14	1.366	1.035	40.250	85.886
Siirt	1	9	204	629	10.000	35.552
Şanlıurfa	11	18	1.301	1.960	106.000	127.752
Şırnak	0	7	0	679	0	28.793
GAP	**83**	**145**	**9.420**	**15.578**	**1.408.046**	**1.282.412**
Türkiye	**1.998**	**2.161**	**263.301**	**253.364**	**39.002.190**	**27.657.591**
GAP/TR (%)	**4,2**	**6,7**	**3,6**	**6,1**	**3,6**	**4,6**

Kaynak: TÜİK(2025). MEDAS: Sinema İstatistikleri

Yıllara göre GAP Bölgesi'nde bulanan sinema salonu sayıları değerlendirildiğinde, 2002 yılında 20 olan sayının 2025 yılına gelindiğinde 145'e çıktığı görülmektedir. Yıllar içinde bu aktivitede sunulan hizmet sayısı iyileşmiştir.

Grafik 22: GAP Bölgesi Yıllara Göre Sinema Salonu Sayısı

Kaynak: TÜİK.(2025) MEDAS: Sinema İstatistikleri

GAP Bölgesi tiyatro istatistiklerine göre GAP Bölgesi'nde 2012 yılında 23 olan tiyatro salonu sayısı 2025 yılında 54'e ulaşmıştır. Tiyatro salonu sayısının Türkiye içindeki payı 3,8'den 4,9'a yükselmiştir. Tiyatro salonu sayılarıyla birlikte genel olarak tiyatro koltuk sayısı da artış göstermiştir. Tiyatroda gösteri izleyen sayıları geçen 10 yıla göre artmıştır. Tiyatroda seyirci sayısının 2012 yılında Türkiye içindeki payı 4,1 iken 2025 yılında 3,6 olmuştur.

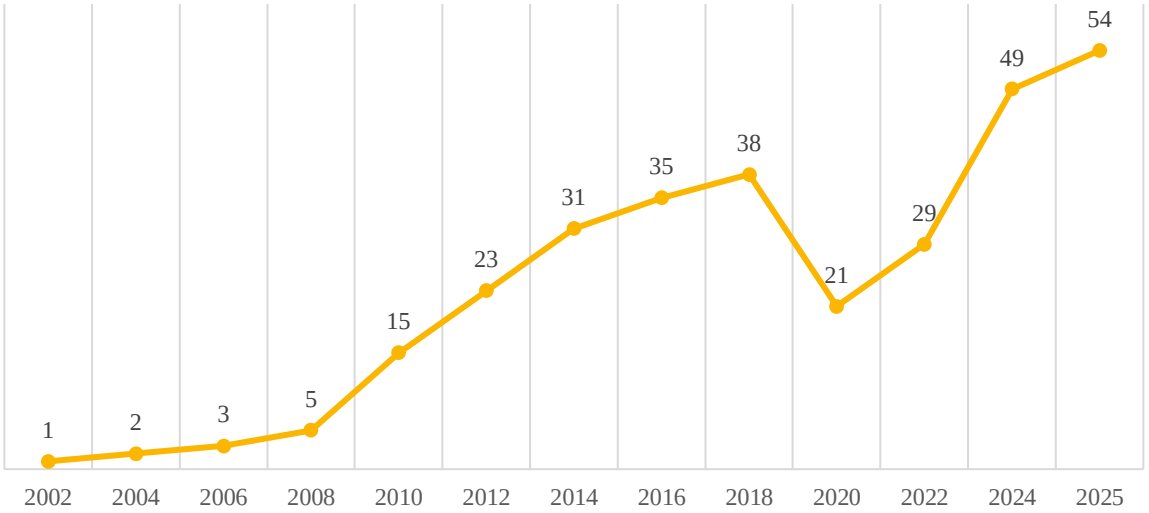
Tablo 47: Tiyatro İstatistikleri

İller	Tiyatro Salonu Sayısı		Tiyatro Koltuk Sayısı		Seyirci Sayısı	
	2012	2025	2012	2025	2012	2025
Adıyaman	2	4	638	3.874	3.741	4.810
Batman	3	3	812	1.155	48.160	24.134
Diyarbakır	4	10	1.196	4.911	88.814	70.413
Gaziantep	2	9	897	6.849	36.981	149.605
Kilis	1	1	330	320	8.620	4.990
Mardin	4	7	1.907	2.020	6.600	1.325
Siirt	3	2	804	1.072	1.340	1.035
Şanlıurfa	2	14	795	7.780	32.760	30.107
Şırnak	2	4	950	2.335	3.950	7.327
GAP	**23**	**54**	**8.329**	**30.316**	**230.966**	**293.746**
Türkiye	**606**	**1.101**	**229.435**	**494.184**	**5.621.066**	**8.183.257**
GAP/TR (%)	**3,8**	**4,9**	**3,6**	**6,1**	**4,1**	**3,6**

Kaynak: TÜİK(2025). MEDAS: Tiyatro İstatistikleri

Yıllara göre GAP Bölgesi'nde bulanan tiyatro salonu sayıları değerlendirildiğinde, 2002 yılında 1 olan sayının 2025 yılına gelindiğinde 54'e çıktığı görülmektedir. Yıllar içinde bu aktivitede sunulan hizmet sayısı iyileşmiştir.

Grafik 23: GAP Bölgesi Yıllara Göre Tiyatro Salonu Sayısı

Kaynak: TÜİK(2025). MEDAS: Tiyatro İstatistikleri

5 EKONOMİK YAPI

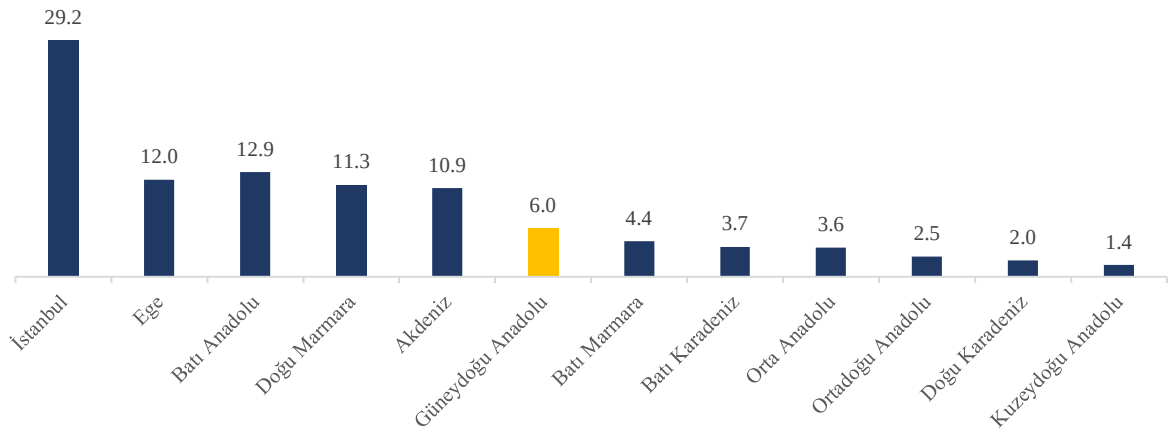
5.EKONOMİK YAPI

5.1.TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER

5.1.1.ÜRETİM

Türkiye'nin 2024 yılında Gayrisafi Katma Değeri 39 trilyon 614 milyar TL'dir. Bunun 2 trilyon 376 milyar TL'sini GAP Bölgesi sağlamıştır. Diğer bölgelerle karşılaştırıldığında 12 bölge arasında Güneydoğu Anadolu Bölgesi 2024 yılında en çok katma değer üreten 6. bölge olmuştur. GAP Bölgesi'nin GSKD içinde payı yüzde 6,0'dır.

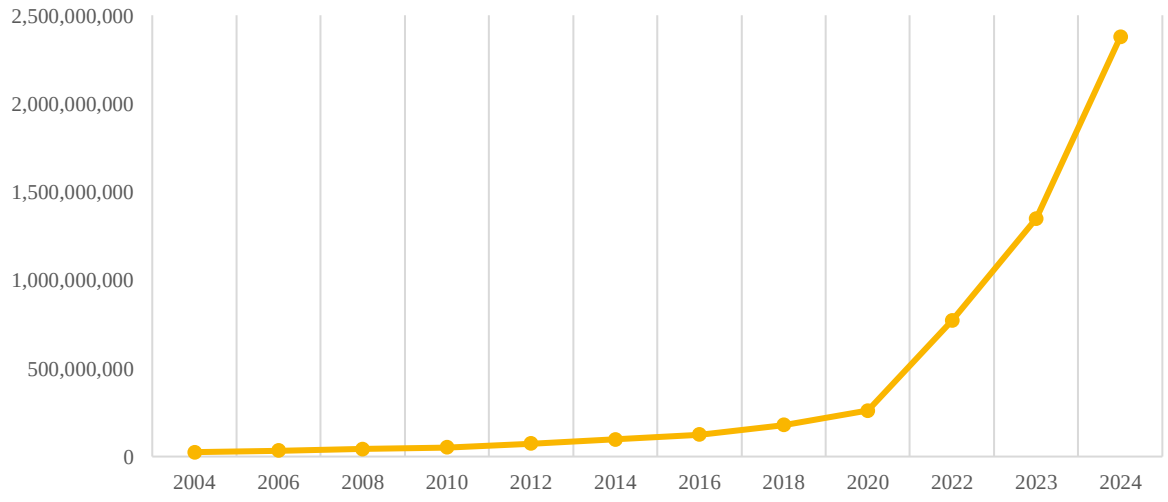
Grafik 24: Bölgelerin GSKD İçindeki Payı (%) (2024)

Kaynak: TÜİK (2024). MEDAS: Bölgesel Hesaplar.

Yıllar bazında GSKD incelendiğinde 2004 yılına göre önemli gelişmeler olduğu görülmektedir. 2004 yılında 25 milyar 158 milyon olan değer 2024 yılına gelindiğinde 2 trilyon 376 milyara ulaşmıştır. Bu değer yıllar bazında sürekli artış göstermiştir.

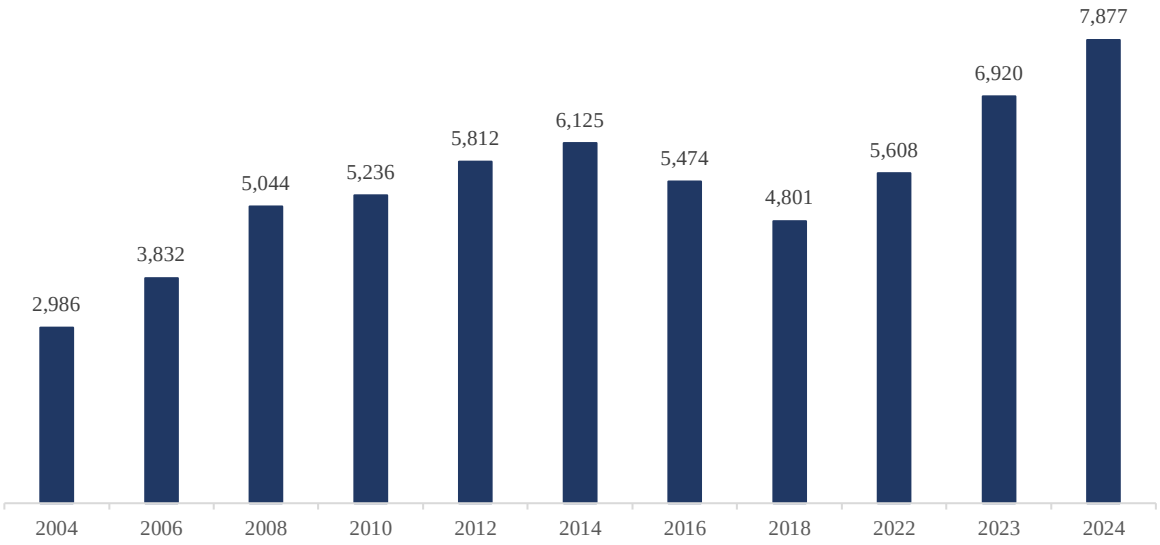
Grafik 25: GAP Bölgesi Yıllara Göre GSKD (bin TL)

Kaynak: TÜİK(2024). MEDAS: Bölgesel Hesaplar.

Kişi başı GSYH verilerine göre, Türkiye ortalaması 2024 yılında 15.325 olarak gerçekleşmiş, GAP Bölgesi'nde bu değer 7.877 ile Türkiye ortalamasının oldukça gerisinde kalmıştır. Diğer taraftan yıllar bazında değerlendirildiğinde Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin 2004 yılında 2.986 ABD Doları olan kişi başı GSYH değeri 2024 yılına gelindiğinde yaklaşık 2.6 katına çıkmıştır. 2014 yılına kadar düzenli olarak artan değer 2016 yılında düşmüş ancak tekrar yükselişe geçmiştir.

Grafik 26: GAP Bölgesi Yıllara Göre Kişi Başı GSYH (ABD Doları)

Kaynak: TÜİK(2024). MEDAS: Bölgesel Hesaplar.

Türkiye'de tarım, ormancılık ve balıkçılık sektöründe katma değerin yüzde 12,7'si GAP Bölgesi'nde üretilmektedir. Bu sektörde Ege ve Akdeniz'den sonra en çok değer üreten bölge GAP Bölgesi'dir. Sektörler arasında Türkiye içindeki payı en az olan sektör bilgi ve iletişim sektörüdür.

Tablo 48: Sektörlere Göre Bölgesel Paylar (NACE Rev2) (2024)

Sektörler	GAP/Türkiye (%)
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	**12,7**
İmalat, Madencilik ve Taş Ocakçılığı ve Diğer Sanayiler	**5,4**
İmalat Sanayi	**5,3**
İnşaat	**8,5**
Toptan ve Perakende Ticaret, Ulaştırma ve Depolama, Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	**4,4**
Bilgi ve İletişim	**1,0**
Finans ve Sigorta Faaliyetleri	**2,5**
Gayrimenkul Faaliyetleri	**5,5**
Mesleki, Bilimsel, Teknik, İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	**3,4**
Kamu Yönetimi ve Savunma, Eğitim, İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	**10,1**
Diğer Hizmetler	**2,7**

Kaynak: TÜİK (2024). MEDAS: Bölgesel Hesaplar.

5.1.2.İŞGÜCÜ, İSTİHDAM, İŞSİZLİK

İşgücüne katılma oranı, 15 yaş ve üzerindeki kurumsal olmayan nüfus (yani cezaevi, yurt, kışla gibi kurumlarda yaşamayan kişiler) içinde işgücünde yer alanların (istihdam edilenler + işsizler) toplamının, aynı yaş grubundaki toplam nüfusa oranını ifade etmektedir. İşgücü içinde işsizlerin payı işsizlik oranını, istihdam edilenlerin payı ise istihdam oranını gösterir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin 2025 yılında işgücüne katılma oranı yüzde 46,9, işsizlik oranı yüzde 9,5, istihdam oranı ise 42,4 olarak gerçekleşmiştir. İşgücüne katılma oranı ve istihdam oranı Türkiye ortalamasının altında, işsizlik oranı ise Türkiye ortalamasının üstünde kalmıştır. Yıllar bazında değerlendirildiğinde işgücüne katılma oranının arttığı görülmektedir. İstihdam oranı da 2012 yılından itibaren artmıştır. İşsizlik oranı ise özellikle 2020'ye göre büyük iyileşme kaydetmiş yüzde 9,5'e düşmüştür.

Tablo 49: İşgücü Göstergeleri (15+ yaş) (%)

Yıllar	İşgücüne Katılma Oranı		İşsizlik Oranı		İstihdam Oranı	
	GAP	Türkiye	GAP	Türkiye	GAP	Türkiye
2004	39,1	46,3	11,7	10,8	34,5	41,3
2012	35,2	50,0	12,4	9,2	30,8	45,4
2020	41,7	49,3	20,7	13,2	33,1	42,8
2025	46,9	53,5	9,5	8,3	42,4	49,0

Kaynak: TÜİK(2025). Bölgesel İstatistikler: İşgücü.

Cinsiyete göre işgücü istatistiklerine göre, 2025 yılında kadınların işgücüne katılma oranı yüzde 26,0, erkeklerin ise yüzde 68,8 olarak gerçekleşmiştir. Kadınların yüzde 22,6'sı istihdam edilirken, erkeklerin yüzde 63,3'ü istihdam edilmektedir. Yıllar bazında, kadınların işgücüne katılma oranı ve istihdam oranı artış göstermiş olsa da kadınların işgücüne katılma oranının erkeklere oranla oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kadınların iş hayatına katılımını artırmaya yönelik etkin politika ve uygulamalara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Tablo 50: Cinsiyete Göre İşgücü Göstergeleri (15+yaş) (%)

Yıllar	İşgücüne Katılma Oranı		İşsizlik Oranı		İstihdam Oranı	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2004	11,4	67,4	5,5	12,7	10,7	58,8
2012	9,8	62,2	9,1	13,0	8,9	54,1
2020	20,0	64,0	19,4	21,1	16,1	50,5
2025	26,0	68,8	13,2	8,0	22,6	63,3

Kaynak: TÜİK(2025). Bölgesel İstatistikler: İşgücü.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 2025 yılında istihdam edilenlerin yüzde 19,0'u tarım sektöründe, yüzde 28'i sanayi sektöründe, yüzde 53,0'ü hizmetler sektöründedir. Yıllar bazında tarımdaki istihdam oranı azalmış bu sektörde çalışanlar sanayi ve/veya hizmetler sektörüne kaymıştır.

Tablo 51: İktisadi Faaliyetlere Göre İstihdam Oranı (15+yaş) (%)

Yıl	Tarım	Sanayi	Hizmetler
2012	23,3	28,1	48,6
2020	24,9	23,5	51,6
2025	19,0	28,0	53,0

Kaynak: TÜİK(2025). Bölgesel İstatistikler: İşgücü.

5.1.3.GELİR DAĞILIMI VE YOKSULLUK

Bölgede yaşam koşulları ve sosyal refahın önemli göstergelerinden biri de gelir dağılımı ve yoksulluk oranıdır. Hane halkı kullanılabilir gelir kullanılarak yapılan araştırmaya göre, Türkiye'de en yüksek gelire sahip %20'lik grup toplam gelirin yüzde 47,9'una sahipken, en düşük gelire sahip %20'lik grup toplam gelirin yüzde 6,0'sını almaktadır. Bölgede ise en yüksek gelire sahip %20'lik grup toplam gelirin yüzde 45,0'ine sahipken, en düşük gelire sahip %20'lik grup toplam gelirin yüzde 7,3'üne sahiptir.

Türkiye'de ilk %20'lik grubun toplam gelirden aldığı payın, en düşük gelire sahip %20'lik gruba oranı (P80/P20 göstergesi) 7,9 olup, bu oran GAP Bölgesi için 6,2'tür. Bölge'de sosyal refahın sağlanabilmesi için bu oranın düşmesi gerekmektedir.

Ortalama gelir üzerinden değerlendirildiğinde, GAP Bölgesi'nde en düşük gelire sahip yüzde 20'lik grubun yıllık ortalaması 181.410 TL iken, gelirden en fazla pay alan en yüksek gelire sahip yüzde 20'lik grubun yıllık ortalaması 1.124.300 TL'dir.

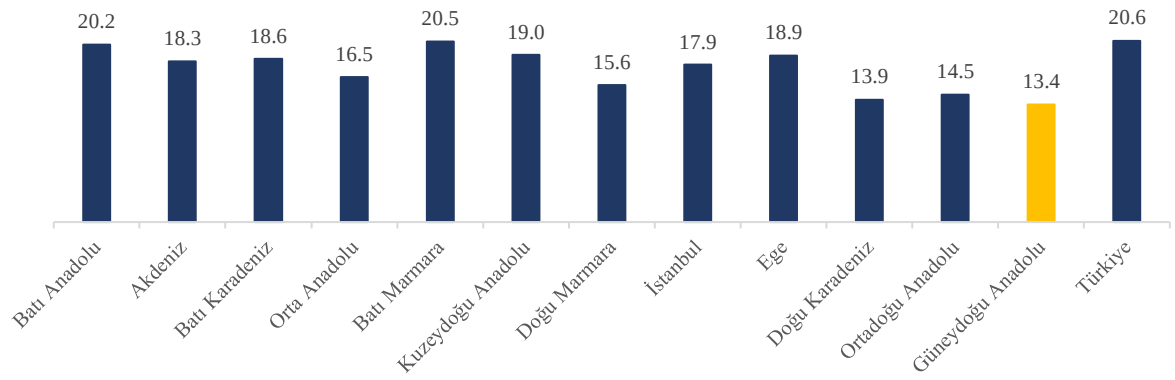
Tablo 52: Hane Halkı Kullanılabilir Yıllık Gelirin %20'lik Gruplar Halinde Dağılımı (2025)

Yüzdelik Gruplar	Yıllık Hanehalkı Kullanılabilir Gelirin Dağılımı (%)		Yıllık Hanehalkı Kullanılabilir Gelirin Dağılımı (Ortalama, TL)	
	GAP	Türkiye	GAP	Türkiye
İlk %20	7,3	6,0	181.410	200.100
İkinci %20	11,3	10,1	282.951	335.733
Üçüncü %20	14,9	14,8	374.161	488.517
Dördüncü %20	21,5	21,1	535.290	700.249
Son %20	45,0	47,9	1.124.300	1.587.404

Kaynak: TÜİK (2025). MEDAS: Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları İstatistikleri
Not: İlk %20'lik grup geliri en düşük olan, son %20'lik grup geliri en yüksek olan grubu ifade etmektedir.

Düzey 1 bölgeleri arasında karşılaştırma yapıldığında, Güneydoğu Anadolu Bölgesi yoksulluk oranının en düşük olduğu bölgedir. GAP Bölgesi'nde yaşayanların yüzde 13,4'ü, yoksulluk sınırının altındadır. 2025 yılında Türkiye'de bu oran yüzde 20,6 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 27: Bölgelere Göre Yoksulluk Oranı (Yoksulluk riski:%60) (2025)

Kaynak: TÜİK (2025). MEDAS: Yoksulluk İstatistikleri

Not: Yoksulluk riski %60, medyan gelirin %60'ının altında gelire sahip olan kişilerin göreli yoksul kabul edildiği eşiği ifade eder.

5.2.FİNANSMAN

5.2.1.KAMU YATIRIM TAHSİSLERİ

GAP yatırımları, yaklaşık 50 kamu kurum ve kuruluşunun ekonomik ve sosyal sektörlerdeki proje ve faaliyetlerinin toplamından oluşmaktadır. Farklı sektörlerde çeşitli kuruluşlar tarafından yürütülen bu yatırımlar için tahsis edilen ödenekler, projeleri uygulayan kamu kurum ve kuruluşlarının yatırım bütçesinde yer almakta ve ilgili kurum tarafından kullanılmaktadır.

1990-2007 dönemi itibarıyla GAP Bölgesi'ndeki bütün yatırımlara kamu kaynaklarından yılda ortalama yüzde 7 düzeyinde pay ayrılmıştır. GAP Eylem Planı'nın uygulamaya başlanmasıyla birlikte 2008 yılında GAP yatırımlarının toplam kamu yatırımları içindeki payı yüzde 12'ye yükselmiş, daha sonraki yıllarda ise yüzde 18,6 seviyelerine kadar ulaşmıştır. 2025 yılında yatırımlardan aldığı pay yüzde 11,5'e düşmüştür. Bölge, 1990'dan itibaren ortalama yüzde 10,6 pay almıştır.

Tablo 53: GAP'a Yapılan Kamu Yatırım Tahsisleri (1990-2025) (bin TL)

Yıllar	Türkiye		GAP		GAP'ın Türkiye İçindeki Payı (%)
	Cari Fiyatlarla	2026 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	2026 Yılı Fiyatlarıyla	
1990	24.639	755.019.888	2.038	62.451.014	8,3
1991	39.800	720.012.355	3.398	61.472.412	8,5
1992	66.133	740.270.719	4.856	54.356.442	7,3
1993	103.154	706.345.392	7.823	53.567.869	7,6
1994	182.702	552.423.854	13.755	41.590.076	7,5
1995	226.651	395.477.306	16.321	28.478.079	7,2
1996	466.577	450.511.049	35.618	34.391.542	7,6
1997	1.008.100	542.378.270	77.536	41.715.942	7,7
1998	2.535.000	777.879.585	169.715	52.078.041	6,7
1999	3.560.000	724.107.982	208.890	42.488.460	5,9
2000	5.905.000	835.040.097	422.619	59.763.558	7,2
2001	6.887.000	577.431.299	338.887	28.413.527	4,9
2002	9.835.000	606.521.355	577.842	35.635.334	5,9
2003	12.464.000	661.143.158	724.689	38.440.563	5,8
2004	11.977.543	563.734.818	818.252	38.511.834	6,8
2005	16.174.256	745.319.398	1.131.637	52.146.510	7,0
2006	17.521.667	709.314.889	1.262.913	51.125.443	7,2
2007	17.076.806	680.732.460	1.221.005	48.672.904	7,2
2008	17.123.197	603.147.248	2.044.596	72.018.821	11,9
2009	21.534.153	750.850.262	3.092.933	107.844.017	14,4

2010	27.795.290	962.936.978	3.962.763	137.285.527	14,3
2011	31.286.345	927.528.296	4.334.174	128.492.767	13,9
2012	38.168.774	1.106.397.839	4.261.396	123.525.040	11,2
2013	45.649.121	1.225.372.710	5.202.204	139.644.284	11,4
2014	47.523.961	1.161.187.161	4.807.008	117.453.088	10,1
2015	53.528.639	1.207.732.364	5.344.584	120.586.422	10,0
2016	64.927.811	1.357.803.652	4.976.184	104.064.510	7,7
2017	80.393.089	1.430.807.378	5.647.657	100.514.975	7,0
2018	88.053.499	1.251.040.208	5.983.745	85.015.427	6,8
2019	65.388.723	796.391.504	5.930.804	72.233.280	9,1
2020	77.134.953	807.422.515	4.633.414	48.501.003	6,0
2021	93.366.426	684.909.015	10.064.775	73.832.270	10,8
2022	184.306.554	693.804.184	25.902.413	97.507.127	14,1
2023	454.162.242	1.087.177.044	84.616.694	202.556.089	18,6
2024	1.006.903.731	1.602.773.239	65.468.045	104.210.986	6,5
2025	1.444.394.351	1.729.233.722	165.600.000	198.256.871	11,5
TOPLAM	**3.947.694.887**	**31.130.179.193**	**418.911.183**	**2.858.842.051**	**10,6**

Kaynak: GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2025

5.2.2.HİBELER

GAP'ın, yenilikçi bir yaklaşım olarak sürdürülebilir insani kalkınma felsefesini benimsemesi ile projeye uluslararası ilgi artmış ve özellikle 1995'ten sonra yabancı ülke ve kuruluşların teknik ve mali katkıları da yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda, Birleşmiş Milletlere Bağlı Kuruluşlar, Avrupa Birliği (AB), Dünya Bankası gibi uluslararası kurum ve kuruluşlarla çeşitli projeler gerçekleştirilmiş, bazı yabancı hükümetlerden hibe finansmanı sağlanmıştır.

Ülkemizde faaliyet gösteren özel sektör kuruluşlarının ilgisini Bölgeye çekmek amacıyla 2000'li yılların başından itibaren çeşitli çalışmalar yürütülmüş, özel sektör iş birliği ve finansman desteği ile projeler hayata geçirilmiştir. GAP İdaresi 1989-2025 döneminde yürüttüğü çeşitli projeler için toplam 24,3 milyon ABD doları, 71,3 milyon avro, 265,7 milyon TL ve 99,5 bin pound tutarında hibe finansmanı sağlamıştır.

Tablo 54: GAP İdaresi Tarafından Sağlanan Hibeler

Finansman Kaynağı	Proje Adı	Yılı	Hibe Miktarı (Dolar)
ABD Ticaret ve Kalkınma Teşkilatı	GAP Uluslararası Havalimanı	1994-1994	720.000
	GAP Coğrafi Bilgi Sistemi	1995-1995	377.000
Kanada Uluslararası Kalkınma Teşkilatı	GAP Bölgesi Hasat Sonrası Teknolojileri	1994-1996	284.000
	Atatürk Baraj Gölü Çevresi Alt-Bölge Gelişme Planı	1994-1996	249.000
Fransa Hükümeti	Sulama Kanalları Regülasyonu ve Sulama Teknolojileri Projesi	1989-1991	187.266
	Küçük Yerleşimlerde Atık suların Yeniden Kullanımı		540.000
Dünya Bankası	Şanlıurfa Harran Ovaları Tarla içi Köy Geliştirme Projesi	1999-1999	300.000
	GAP Kentsel Planlama ve Sanitasyon	1999-1999	350.000
ABD Ulusal Sağlık Örgütü	GAP Sağlık Çalışması		150.000
Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO)	Sıtma Hizmetleri		200.000
ABD Ortak Dağıtım Komitesi (JDC)	Sokakta Çalışan Çocukların Rehabilitasyonu Projesi		100.000
Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO)	Sokakta Çalışan Çocukların Rehabilitasyonu Projesi		30.000
	Kendi İşini Kur Projesi	2000-2001	30.000
GAP-FAO Kırsal Kalkınma Programı	10 proje		430.000
İsrail	Sulama Teknolojileri		70.000
	Atık suyun Geri kazanımı		50.000
Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)	Sürdürülebilir Kalkınma Programı		5.900.000
(İsviçre Hükümeti)	(6 Proje için)		2.200.000
İsveç Hükümeti	GAP Bölgesinde Kadının Güçlendirilmesinde Yenilikler ve Fırsatlar Projesi	2012-2016	1.100.000
Japon Hükümeti	Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Sosyal İstikrarın Güçlendirilmesi Projesi	2016-2018	10.100.000

Kuveyt Hükümeti	Suriyeli Kadınların Sosyal ve Ekonomik Yaşama Adaptasyonu Projesi	2016-2017	250.000
Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)	GAP Bölgesi'nde Kadının Güçlendirilmesi Yoluyla Suriyeli ve Ev Sahibi Topluluklar Arasında Sosyal Uyum Projesi	2019-2020	300.000
Japon Hükümeti	Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Kadın ve Genç Kızların Sosyal ve Ekonomik İstikrarı ve Dayanıklılığının Güçlendirilmesi Projesi	2019-2020	350.000
TOPLAM (DOLAR)			**24.267.266**
Finansman Kaynağı	**Proje Adı**	**Yılı**	**Hibe Miktarı (EURO)**
Avrupa Birliği (AB)	GAP Bölgesel Kalkınma Programı	2004-2007	47.000.000
Avrupa Birliği (AB)	GAP Bölgesinde Sele Maruz Kalan Alanlarda Sel Riskinin Azaltılması Projesi	2008-2010	14.000.000
Avrupa Birliği(AB)	Türkiye'nin Az Gelişmiş Bölgelerindeki Kadın ve Kadın STK'larının Güçlendirilmesi Hibe Programı	2010-2013	5.000.000
Avrupa Birliği (AB)	Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Suriye Krizinin Etkilerinin Azaltılması Projesi	2015-2017	5.300.000
TOPLAM (EURO)			**71.300.000**
Finansman Kaynağı	**Proje Adı**	**Yılı**	**Hibe Miktarı (TL)**
Özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve şahıslar tarafından burs desteği	Burs Projesi	2003-2021	55.000.000
PEPSİCO Türkiye	GAP Cheetos Çocuk Gelişim Merkezleri Projesi	2003-2020	6.600.000
Mc Donalds Çocuk Vakfı	Sağlıklı Göz ve Eğitimde Başarı Projesi	2003-2016	960.000
Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO)	Geçim Kaynakları ve İnsana Yakışır İş Fırsatlarının Geliştirilmesi Projesi kapsamında faaliyetler	2016-2017	800.000
Birlemiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)	Suriyeli Çocukların ve Gençlerin Güçlendirilmesi Projesi	2016-2021	200.000.000
Birlemiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)	Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi	2019-2020	2.300.000
TOPLAM (TL)			**265.660.000**
Finansman Kaynağı	**Proje Adı**	**Yılı**	**Hibe Miktarı (Pound)**
İngiliz Refah Fonu	Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Sürdürülebilir Kalkınması İçin Sanayi Tesislerinde Karbon Emisyonlarının Azaltılması Projesi	2016-2017	99.480

Kaynak: GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2025

5.2.3.YATIRIM TEŞVİKLERİ

Yatırımların desteklenmesi suretiyle, bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesi, istihdam yaratılması ve uluslararası rekabet gücünün artırılması, tasarrufların katma değeri yüksek, ileri ve uygun teknolojileri kullanan yatırımlara yönlendirilmesi amaçlanmaktadır.

2002 yılında 155 adet teşvik belgesi verilmiş; 872 milyon TL sabit yatırım tutarı ile 8.753 istihdam öngörülmüştür. 2012 yılında uygulamaya konulan yeni teşvik yasası ile önemli artışlar meydana gelmiştir. 2024 yılında ise 1.693 belge ile 90.346 milyon TL sabit yatırım ve 60.307 istihdam öngörülmüştür.

Yatırım teşvikleri 2024 yılı verilerine göre teşvik belge sayısının Türkiye içindeki payı yüzde 16,1'dir. Aynı şekilde yatırım tutarının Türkiye içindeki payı yüzde 9,2 ve istihdamın Türkiye içindeki payı ise yüzde 26,6'dır.

Tablo 55: GAP Bölgesi Yatırım Teşvikleri

İller	Sermaye Türü	2002			2012			2024		
		Teşvik Belgesi (Adet)	Yatırım Tutarı (Milyon TL)	İstihdam	Teşvik Belgesi (Adet)	Yatırım Tutarı (Milyon TL)	İstihdam	Teşvik Belgesi (Adet)	Yatırım Tutarı (Milyon TL)	İstihdam
Adıyaman	Yabancı Sermaye							1	49	1.800
	Yerli Sermaye	7		769	25	3.469	1.235	83	3.933	1.925
Batman	Yabancı Sermaye							2	23	68
	Yerli Sermaye	5		155	26	383	2.178	163	2.920	7.280
Diyarbakır	Yabancı Sermaye				1	32	75	6	191	1.095
	Yerli Sermaye	14		842	49	2.662	2.169	367	13.322	14.783
Gaziantep	Yabancı Sermaye				2	90	32	11	300	119
	Yerli Sermaye	107		5.401	179	19.695	6.289	328	35.471	4.787
Kilis	Yabancı Sermaye							3	36	12
	Yerli Sermaye				5	353	84	20	3.876	424
Mardin	Yabancı Sermaye							3	9	144
	Yerli Sermaye	2		40	24	10.601	1.720	217	4.610	13.284
Siirt	Yabancı Sermaye									
	Yerli Sermaye				3	3.019	43	35	1.238	2.642
Şanlıurfa	Yabancı Sermaye				3	149	1.205	6	594	199
	Yerli Sermaye	19		1.521	57	2.663	2.974	381	22.984	9.136
Şırnak	Yabancı Sermaye							1	2	8
	Yerli Sermaye	1		25	4	64	136	66	789	2.601
GAP	Yabancı Sermaye				6	271	1.312	33	1.204	3.445
	Yerli Sermaye	155	872	8.753	372	42.908	16.828	1.660	89.142	56.862
GAP Genel Toplam		155	872	8.753	378	43.178	18.140	1.693	90.346	60.307
Türkiye Genel Toplam		2.654	364.937	135.539	3.355	636.722	141.517	10.487	977.604	227.011
GAP/Türkiye (Yüzde)		**5,8**	**7,7**	**6,5**	**11,3**	**6,8**	**12,8**	**16,1**	**9,2**	**26,6**

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 01.01.2001 - 30.11.2024 Tarihleri Arasında Düzenlenen Yatırım Teşvik Belgeleri.

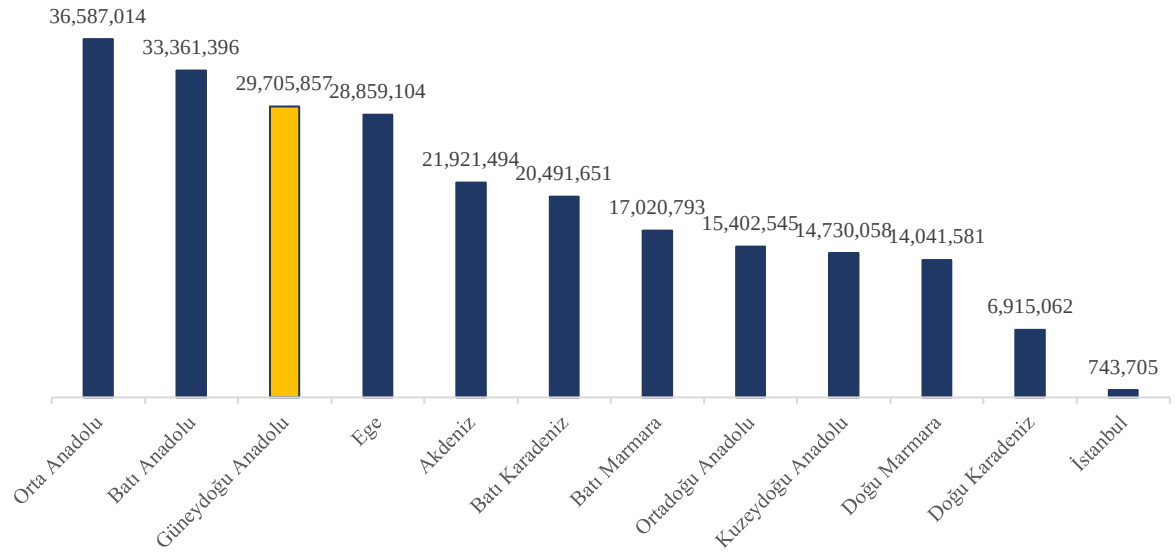
5.3.TARIM

GAP Bölgesi, yüzölçümü bakımından 76.014 km^2 alanıyla Türkiye'nin yüzde 9,7'sini oluşturmaktadır. Türkiye'de ekonomik olarak sulanabilir alanların yüzde 20'si GAP Bölgesi'nde yer almaktadır. Aynı zamanda Fırat-Dicle su havzalarını içinde barındıran bölge Türkiye su potansiyelinin yüzde 28'ine sahiptir. Bölge, sahip olduğu su ve toprak potansiyeli nedeniyle "bereketli hilal" olarak adlandırılmaktadır.

5.3.1.TARIM ALANLARI

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin 2025 yılı verilerine göre toplam tarım alanı 29.705.857 dekardır. Düzey 1 bölgeleri ile karşılaştırıldığında GAP Bölgesi en çok tarım alanına sahip 3. bölgedir.

Grafik 28: Bölgelere Göre Tarım Alanları (da) (2025)

Kaynak: TÜİK(2025). MEDAS: Bitkisel Üretim İstatistikleri

Türkiye'deki tarım alanlarının yüzde 12,4'ü GAP Bölgesi'ndedir. 2025 yılında meyve alanlarının yüzde 19,5'i, tahıl alanlarının yüzde 12,5'i, sebze alanlarının yüzde 8,5'i ve nadas alanlarının yüzde 3,4'ü GAP Bölgesi'ndedir.

Tablo 56: GAP Bölgesi'nde Tarım Alanları (da) (2025)

Tarım Alanı Türü	GAP	Türkiye	GAP/TR (%)
Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Alanı	7.461.450	38.206.108	19,5
Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Alanı	20.631.949	165.289.081	12,5
Sebze Alanı	640.698	7.537.607	8,5
Nadas Alanı	971.706	28.682.496	3,4
Süs Bitkileri Alanı	54	64.968	0,1
Toplam	**29.705.857**	**239.780.260**	**12,4**

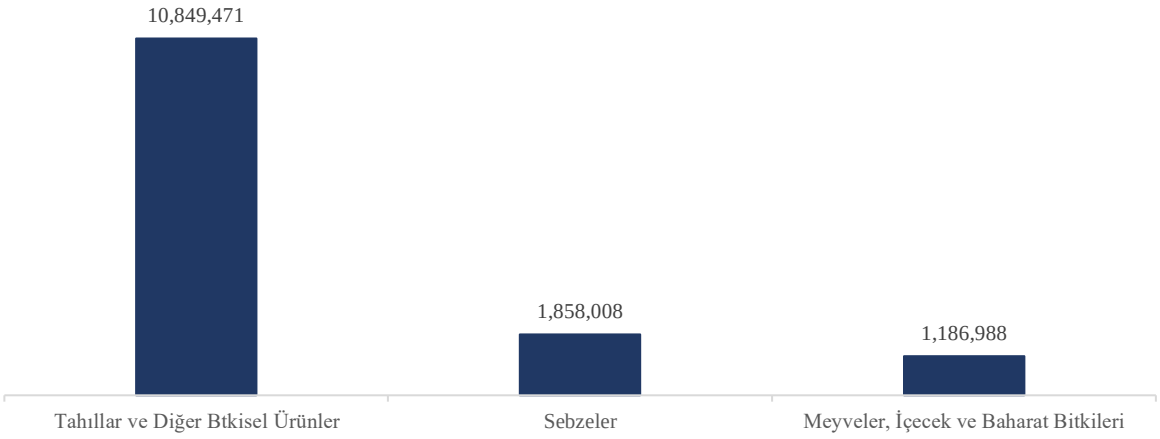
Kaynak: TÜİK(2025). MEDAS: Bitkisel Üretim İstatistikleri

5.3.2.BİTKİSEL ÜRETİM

Güneydoğu Anadolu, Türkiye'nin tarımsal üretim potansiyeli en yüksek bölgelerinden biridir**.** GAP sayesinde sulama imkânları artmış, pamuk ve mısır gibi su isteyen ürünler yaygınlaşmıştır. Ancak sürdürülebilir tarım için doğru ürün seçimi, modern sulama teknikleri ve toprak yönetimi kritik önemdedir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 2025 yılında bitkisel üretimin payı yüzde 7,5 olarak gerçekleşmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bitkisel üretim tahıllar, meyveler ve sebzeler olarak şekillenmektedir. Bölgede en çok tahıllar ve diğer bitkisel ürünler üretilmiştir. 2025 yılında toplam 10.849.471 ton tahıl ve diğer bitkisel ürünler, 1.858.008 ton sebze ve 1.186.988 ton meyve, içecek ve baharat bitkisi üretimi yapılmıştır.

Grafik 29: GAP Bölgesi Türlerine Göre Bitkisel Üretim (ton) (2025)

Kaynak: TÜİK(2025). MEDAS: Bitkisel Üretim İstatistikleri

Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerde Türkiye içindeki payı yüzde 96 ile kırmızı mercimek öne çıkmaktadır. Türkiye'de dane burçak üretiminin yüzde 78'i, pamuk üretiminin yüzde 64,8'i, durum buğdayı üretiminin yüzde 47,9'u, işlenmemiş tütün üretiminin ise yüzde 32,5'i GAP Bölgesi'nden karşılanmaktadır.

Sebze üretiminde Türkiye içindeki payı yüzde 84,2 ile taze sarımsak öne çıkmaktadır. Acur üretiminin yüzde 81,2'si, nane üretiminin ise yüzde 80,3'ü GAP Bölgesi'nden sağlanmaktadır.

Meyvelerde Antep fıstığı üretiminin Türkiye içindeki payı yüzde 94,9 ile öne çıkmaktadır. Biber (kuru) üretiminin yüzde 88,1'i, kurutmalık üzüm üretiminin ise yüzde 62,4'ü GAP Bölgesi'nden sağlanmaktadır

Tablo 57: GAP Bölgesi'nde Öne Çıkan Bitkisel Ürünler (ton) (2025)

Türü	Ürünler	GAP	Türkiye	GAP/TR (%)
Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler	Mercimek, Kuru (Kırmızı)	239.852	249.905	96,0
	Burçak (Dane)	1.032	1.323	78,0
	Pamuk Çekirdeği (Çiğit)	752.216	1.160.998	64,8
	Pamuk, Çırçırlanmamış (Kütlü)	1.253.694	1.935.000	64,8
	Pamuk, Çırçırlanmış (Lifli)	463.861	715.942	64,8

	Durum Buğdayı	1.803.605	3.763.000	47,9
	Tütün, İşlenmemiş	36.350	111.963	32,5
	Mısır	2.141.522	8.500.000	25,2
Sebzeler	Sarımsak (Taze)	49.672	59.000	84,2
	Acur	32.971	40.600	81,2
	Nane	19.919	24.800	80,3
	Sarımsak (Kuru)	35.412	134.584	26,3
Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri	Şam Fıstığı (Antep fıstığı)	139.694	147.269	94,9
	Biber, Kuru, İşlenmemiş	272.904	309.715	88,1
	Kurutmalık Üzüm, Çekirdekli	114.433	183.264	62,4
	Sumak, İşlenmemiş	252	481	52,4
	Badem	44.332	126.372	35,1
	Sofralık Üzüm, Çekirdekli	284.057	1.014.536	28,0

Kaynak: TÜİK(2025). MEDAS: Bitkisel Üretim İstatistikleri

5.3.2.1. Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 2025 yılında toplam üretilen tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin payı yüzde 8,2 olarak gerçekleşmiştir. Seçilmiş bitkisel ürünlerde, 2005 yılına göre; durum buğdayı, dane mısır, dane burçak, yerfıstığı, pamuk ve tütün ürünlerinin önemli ölçüde üretimi arttığı görülmektedir. 2005 yılına göre, Arpa ve susam üretimi azalmıştır.

Tablo 58: GAP Bölgesi'nde Seçilmiş Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretim Miktarları (ton)

Ürün adı	2005			2025		
	GAP	Türkiye	GAP/TR (%)	GAP	Türkiye	GAP/TR (%)
Tahıllar						
Buğday (Durum)	1.540.216	4.500.000	**34,2**	1.803.605	3.763.000	**47,9**
Buğday (Diğer)	1.443.906	17.000.000	**8,5**	1.747.419	14.187.000	**12,3**
Arpa (Biralık)	136.512	900.000	**15,2**	5.025	160.000	**3,1**
Arpa (Diğer)	1.629.302	8.600.000	**19,0**	429.373	5.840.000	**7,4**
Mısır (Dane)	410.870	4.200.000	**9,8**	2.141.522	8.500.000	**25,2**
Mısır (Silajlık)	174.187	7.600.000	**2,3**	1.250.993	25.844.492	**4,8**
Baklagiller						
Nohut	96.233	600.000	**16,0**	49.336	412.809	**12,0**
Fasulye (Kuru)	1.462	210.000	**0,7**	879	247.170	**0,4**
Mercimek (Kırmızı)	511.236	520.000	**98,3**	239.852	249.905	**96,0**
Mercimek (Yeşil)		50.000	**0,0**	5	29.715	**0,0**
Burçak (Dane)	536	2.300	**23,3**	1.032	1.323	**78,0**
Burçak (Yesil Ot)	1.188	3.000	**39,6**	1.529	9.271	**16,5**
Yağlı Tohumlar						
Yerfıstığı	11	85.000	**0,0**	31.257	193.619	**16,1**
Ayçiçeği (Yağlık)	2.619	865.000	**0,3**	41.917	1.636.215	**2,6**
Susam	6.827	26.000	**26,3**	584	14.690	**4,0**
Endüstri Bitkileri						

Pamuk (Kütlü)	1.179.252	2.240.000	**52,7**	1.253.694	1.935.000	**64,8**
Pamuk Tohumu (Çiğit)	686.779	1.291.180	**53,2**	752.216	1.160.998	**64,8**
Pamuk (Lif)	447.658	863.700	**51,8**	463.861	715.942	**64,8**
Tütün	14.807	135.247	**11,0**	36.350	111.963	**32,5**
Şekerpancarı	40.533	15.181.247	**0,3**	213.262	20.801.254	**1,0**

Kaynak: TÜİK. MEDAS(2025): Bitkisel Üretim İstatistikleri

5.3.2.2.Sebzeler

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 2025 yılında toplam üretilen sebzenin payı yüzde 5,6 olarak gerçekleşmiştir. Seçilmiş sebzelerde, 2005 yılına göre; acur, nane ve sarımsak ürünlerinin önemli ölçüde üretimi arttığı görülmektedir. 2005 yılına göre; domates ve salçalık biber üretimi azalmıştır.

Tablo 59: GAP Bölgesi'nde Seçilmiş Sebzelerin Üretim Miktarları (ton)

Ürün Adı	2005			2025		
	GAP	Türkiye	GAP/TR (%)	GAP	Türkiye	GAP/TR (%)
Domates (Salçalık)	332.534	2.878.812	**11,6**	237.915	5.415.000	**4,4**
Acur	14.625	25.621	**57,1**	32.971	40.600	**81,2**
Biber (Salçalık)	143.474	782.173	**18,3**	184.995	1.850.164	**10,0**
Biber (Dolmalık)	44.225	387.626	**11,4**	44.146	424.915	**10,4**
Biber (Sivri)	18.640	816.901	**2,3**	26.960	980.159	**2,8**
Patlıcan	122.948	846.998	**14,5**	106.889	878.830	**12,2**
Kavun	175.148	1.611.695	**10,9**	170.925	1.428.252	**12,0**
Karpuz	498.450	3.683.103	**13,5**	326.308	3.411.915	**9,6**
Hıyar (Sofralık)	71.841	1.593.844	**4,5**	80.503	1.472.756	**5,5**
Kabak (Sakız)	2.474	314.340	**0,8**	6.427	590.550	**1,1**
Marul (Göbekli)	7.060	226.144	**3,1**	6.770	307.700	**2,2**
Maydanoz	2.364	56.332	**4,2**	1.958	128.524	**1,5**
Tere	41	2.380	**1,7**	603	17.712	**3,4**
Nane	5.651	11.772	**48**	19.919	24.800	**80,3**
Soğan (Taze)	24.159	200.000	**12,08**	18.499	132.430	**14,0**
Soğan (Kuru)	89.080	2.070.000	**4,3**	108.631	2.889.931	**3,8**
Sarımsak (Taze)	7.757	27.000	**28,73**	49.672	59.000	**84,2**
Sarımsak (Kuru)	6.193	82.000	**7,55**	35.412	134.584	**26,3**

Kaynak: TÜİK(2025). MEDAS: Bitkisel Üretim İstatistikleri

5.3.2.3.Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 2025 yılında toplam üretilen meyveler, içecek ve baharat bitkilerinin payı yüzde 5,6 olarak gerçekleşmiştir. Seçilmiş sebzelerde, 2005 yılına göre; nar, badem, Antep fıstığı, kırmızıbiber ve zeytin ürünlerinin önemli ölçüde üretimi arttığı görülmektedir. 2005 yılına göre; incir, sofralık üzüm, dut ve ceviz üretimi azalmıştır.

Tablo 60: GAP Bölgesi'nde Seçilmiş Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkilerinin Üretin Miktarları (ton)

Ürün Adı	2005			2025		
	GAP	Türkiye	GAP/TR (%)	GAP	Türkiye	GAP/TR (%)
İncir (Yaş)	7.291	254.838	**2,9**	6.956	367.720	**1,9**
Dut	12.650	75.096	**16,8**	9.450	52.000	**18,2**
Nar	22.814	208.502	**10,9**	109.024	631.500	**17,3**
Badem	6.061	55.398	**10,9**	44.332	126.372	**35,1**
Ceviz	7.215	178.142	**4,1**	11.294	263.430	**4,3**
Antep Fıstığı	117.012	128.000	**91,4**	139.694	147.269	**94,9**
Kırmızı Biber (Baharatlık-İşlenmemiş)	125.024	186.272	**67,1**	272.904	309.715	**88,1**
Üzüm (Sofralık-Çekirdekli)	402.985	1.695.727	**23,8**	284.057	1.014.536	**28,0**
Üzüm (Kurutmalık-Çekirdekli)	187.654	431.326	**43,5**	114.433	183.264	**62,4**
Üzüm (Şaraplık)	124.540	461.508	**27**	40.641	230.158	**17,7**
Trabzon Hurması	1.650	26.277	**6,3**	2.255	106.168	**2,1**
Zeytin (Sofralık)	9.677	375.000	**2,6**	10.495	650.000	**1,6**
Zeytin (Yağlık)	47.502	1.040.000	**4,6**	76.012	1.800.000	**4,2**

Kaynak: TÜİK(2025). MEDAS: Bitkisel Üretim İstatistikleri

5.4.HAYVANCILIK

Hayvancılık verilerine bakıldığında 2025 yılında küçükbaş hayvan sayısında bölge, Türkiye'nin yüzde 19'luk kısmını oluşturmuştur. Bölge, büyükbaş hayvan sayısında ülkede yüzde 9'luk bir paya sahiptir. Yıllara göre hem büyükbaş hem de küçükbaş hayvan sayısında Bölge'nin Türkiye içindeki payı artmıştır.

Büyükbaş hayvan sayısında bölgede Diyarbakır ili birinci sıradadır onu Şanlıurfa ili takip etmektedir. Küçükbaş hayvan sayısında ise Şanlıurfa ili birinci sıradadır onu Diyarbakır ili takip etmektedir. Bölge ağırlıklı olarak küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine uygun meralara sahiptir.

Tablo 61: GAP Bölgesi Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayıları (adet)

İller	Büyükbaş Hayvan Sayısı (Baş)			Küçükbaş Hayvan Sayısı (Baş)		
	2004	2012	2025	2004	2012	2025
Adıyaman	72.934	71.195	113.803	370.185	249.796	286.238
Batman	21.985	50.849	103.673	214.758	644.860	930.678
Diyarbakır	251.154	339.887	578.781	967.864	941.538	2.379.285
Gaziantep	48.894	135.057	198.313	492.136	462.704	839.736
Kilis	4.155	14.148	13.668	131.227	233.590	177.458
Mardin	56.172	90.619	87.744	489.686	895.344	1.058.280
Siirt	25.203	31.299	29.602	349.553	780.981	1.581.297
Şanlıurfa	127.321	179.490	362.182	1.558.820	1.537.496	2.687.813
Şırnak	28.461	35.588	66.744	283.648	440.189	1.305.630
GAP	**636.279**	**948.132**	**1.554.510**	**4.857.877**	**6.186.498**	**11.246.415**
Türkiye	**10.173.246**	**14.022.347**	**17.708.985**	**31.811.092**	**35.782.519**	**57.874.318**
GAP / TR (%)	**6,3**	**6,8**	**9**	**15,3**	**17,3**	**19**

Kaynak: TÜİK(2025). MEDAS: Hayvancılık İstatistikleri

Kümes hayvancılığı verilerine göre, 2025 yılında yumurta tavuğu sayısının Türkiye içindeki payı yüzde 10,1; et tavuğu sayısının Türkiye içindeki payı ise yüzde 0,3 olmuştur. 2025 yılında et tavuğu ve yumurta tavuğu sayısının en fazla olduğu il Gaziantep olmuştur. Yıllar bazında değerlendirildiğinde hem et tavuğunun hem de yumurta tavuğunun Türkiye içindeki payı artmıştır.

Tablo 62: GAP Bölgesi'nde Kümes Hayvancılığı

İller	Et Tavuğu Sayısı			Yumurta Tavuğu Sayısı		
	2004	2012	2025	2004	2012	2025
Adıyaman	9.810	79.000	98.400	437.200	238.760	170.124
Batman	25.350	1.500	0	73.750	173.055	96.380
Diyarbakır	220.750	0	159.983	501.050	458.682	695.791
Gaziantep	12.800	277.315	628.380	397.100	1.017.973	7.874.992
Kilis	136.800	150.000	165.060	86.000	83.000	98.829
Mardin	1.950	0	0	239.010	320.764	2.545.953
Siirt	0	0	0	81.650	88.445	211.900
Şanlıurfa	0	45.000	0	778.500	404.423	600.450
Şırnak	1.000	0	0	49.470	59.857	118.136
GAP	**408.460**	**552.815**	**1.051.823**	**2.643.730**	**2.844.959**	**12.412.555**
Türkiye	**238.101.895**	**169.034.283**	**266.597.427**	**58.774.172**	**84.677.290**	**122.589.270**
GAP / TR (%)	**0,2**	**0,3**	**0,4**	**4,5**	**3,4**	**10,1**

Kaynak: TÜİK(2025). MEDAS: Hayvancılık İstatistikleri

2025 yılı arıcılık faaliyeti yapan işletme sayısına göre GAP Bölgesi'nin Türkiye içindeki payı 8'dir. Bölgede faaliyeti gerçekleştiren işletme sayısı en çok Siirt ilindedir. Onu Adıyaman ve Diyarbakır illeri takip etmektedir. GAP Bölgesi'nin bal üretiminde Türkiye içindeki payı yıllar itibarıyla artmıştır. Bu pay 2004 yılında yüzde 2,5 iken 2025 yılında 9,7 olmuştur. 2025 yılında en çok bal üretimi yapılan il Siirt olmuştur.

Tablo 63: GAP Bölgesi'nde Arıcılık

İller	Arıcılık Faaliyeti Yapan İşletme Sayısı	Doğal Bal Üretimi (Ton)		
	2025	2004	2012	2025
Adıyaman	1.521	339	513	332
Batman	779	158	229	274
Diyarbakır	995	275	1.178	2.099
Gaziantep	424	138	149	131
Kilis	94	29	9	16
Mardin	751	114	609	612
Siirt	1.475	265	1.350	3.175
Şanlıurfa	846	448	1.281	2.286
Şırnak	805	72	158	457
GAP	**7.690**	**1.838**	**5.476**	**9.380**
Türkiye	**96.646**	**73.929**	**89.162**	**97.253**
GAP/TR (%)	**8,0**	**2,5**	**6,1**	**9,7**

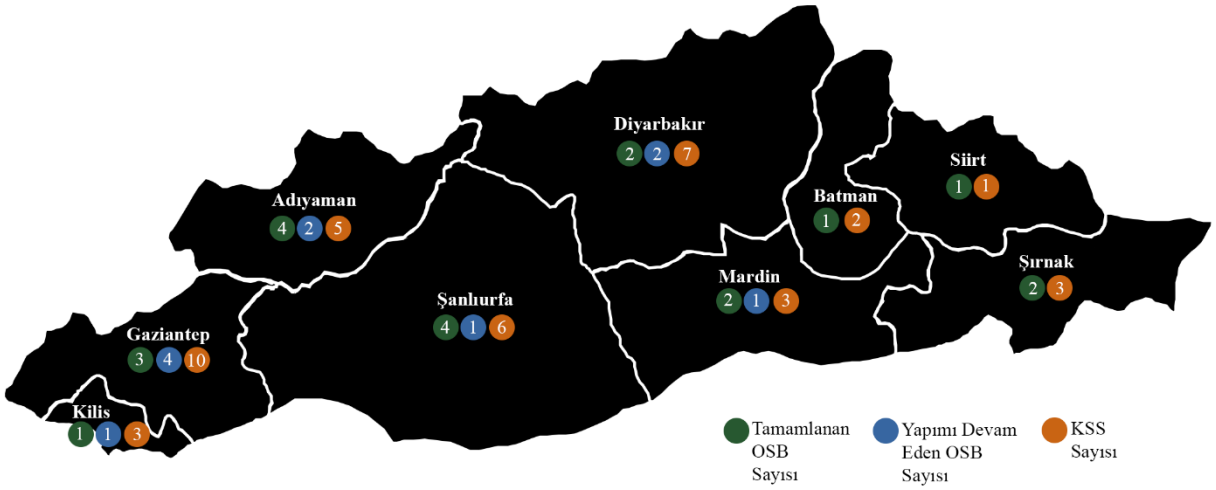
Kaynak: TÜİK(2025). MEDAS: Hayvancılık İstatistikleri

5.5.SANAYİ

GAP'ta tarımsal üretim artışı Bölge sanayiinde bir canlanmaya yol açmış bulunmaktadır. Tarıma dayalı sanayiler başta olmak üzere gelişecek olan diğer sanayi dalları için gerekli altyapı yatırımları da devam etmektedir.

Bölge'de 20 adet organize sanayi bölgesi bulunmaktadır ve 11 adet OSB'nin yapımı devam etmektedir. Diğer taraftan toplam 40 küçük sanayi sitesi faaliyetlerini sürdürmektedir. En çok OSB bulunan iller Şanlıurfa ve Adıyaman'dır. Onları Gaziantep ili takip etmektedir.

Şekil 6: GAP Bölgesi İlleri Sanayi Siteleri Sayılarının Dağılımı (2025)

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2025).

5.5.1.ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ (OSB)

Organize sanayi bölgeleri (OSB) kurulmasının temel amaçları, şehirlerin planlı gelişmesine katkıda bulunmak, sanayinin az gelişmiş bölgelere yaygınlaştırılmasını sağlamak; tarım alanlarının sanayide kullanılmasını disipline etmek; sanayiler arası ilişkinin kolayca gelişmesine yardımcı olmak; sağlıklı, ucuz, güvenilir bir altyapı ve ortak sosyal tesisler kurmak; müşterek arıtma tesisleri ile çevre kirliliğini önlemek olarak sıralanabilir.

GAP Bölgesi'nde 2025 yılı itibarıyla 20 adet OSB tamamlanmıştır. Tamamlanan OSB'lerde 3.130 firma üretime geçmiş bulunmaktadır. Üretime geçen OSB'lerde; Adıyaman'da 18.129, Batman'da 16.500, Diyarbakır'da 26.683, Gaziantep'te 308.227, Kilis'te 4.301, Mardin'de 7.163, Siirt'te 2.600, Şanlıurfa'da 35.930 ve Şırnak'ta 888 olmak üzere toplam 420.421 kişiye istihdam sağlanmaktadır. Doluluk oranları yüzde 100'e ulaştığında öngörülen istihdamın sağlanacağı düşünülmektedir.

Tablo 64: GAP Bölgesi'nde Tamamlanan OSB'ler (2025)

İller	Proje Adı	Bölge Büyüklüğü (Ha)	Sanayi Parsel Alanı (Ha)	Parsel Sayısı	Tahsisi Yapılan Parsellerin Sayısı	Üretimdeki Firma Sayısı	Doluluk Oranı (%)	İstihdam	Öngörülen İstihdam
Adıyaman	Merkez	355,50	218,50	179	178	166	97%	13.425	13.937
	Gölbaşı	110,18	53,23	22	19	6	64%	580	1.196
	Besni	487,80	76,29	42	29	17	55%	1.253	2.149

	Kâhta	160,50	74,56	124	124	55	75%	2.871	5.631
Batman	Merkez	1.148,12	197,11	192	192	134	97%	16.500	18.820
Diyarbakır	Merkez	1.179,47	632,30	404	404	291	91%	21.450	25.970
	Tekstil İhtisas	272,00	101,63	94	93	76	98%	5.233	5.945
Gaziantep	Merkez	6.124,10	3.080,00	1.481	1.468	1.257	87%	300.000	308.856
	Nizip	439,28	126,00	92	92	41	88%	4.850	6.890
	Oğuzeli	266,00	62,00	227	180	165	78%	3.377	5.481
Kilis	Merkez	384,70	169,00	97	96	75	95%	4.301	5.173
Mardin	Merkez	327,30	230,70	285	285	170	85%	6.648	11.248
	Merkez 2'nci	104,00	62,00	63	63	7	68%	515	2.755
Siirt	Merkez	165,00	36,90	44	28	26	64%	2.600	3.192
Şanlıurfa	Merkez	2.148,00	1.238,10	842	619	518	72%	34.200	45.376
	Birecik	116,00	58,00	32	32	15	81%	380	1.060
	Viranşehir	225,60	71,00	104	98	81	92%	1.250	2.122
	Siverek	100,00	62,09	80	41	1	30%	100	2.948
Şırnak	Cizre	100,00	60,72	54	52	24	78%	838	2.022
	Merkez	76,00	26,19	59	35	5	34%	50	2.018
Toplam	**20 OSB**	**14.289,55**	**6.636,32**	**4.517**	**4.128**	**3.130**	**-**	**420.421**	**472.789**

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2025).

Bölgede yapımı devam eden 11 OSB bulunmaktadır. Hâlihazırda 1.270 kişi istihdam edilmektedir. Gaziantep İslahiye, Kilis Polateli, Şanlıurfa Gıda İhtisas OSB'lerinde hâlihazırda üretim yapan firmalar yer almaktadır. OSB'ler tamamlandığında 44.718 kişiye istihdam sağlanması öngörülmektedir.

Tablo 65: GAP Bölgesi'nde Yapımı Devam Eden OSB'ler (2025)

İller	Proje Adı	Bölge Büyüklüğü (Ha)	Sanayi Parsel Alanı (Ha)	Parsel Sayısı	Tahsisi Yapılan Parsellerin Sayısı	Üretimdeki Firma Sayısı	Doluluk Oranı (%)	İstihdam	Öngörülen İstihdam
Adıyaman	Kuyulu	429,00	0,00	257	0	0	0%	0	8.224
	Örenli	84,00	37,02	42	0	0	0%	0	1.344
Diyarbakır	Karacadağ	297,00	188,18	124	81	0	36%	0	4.616
	Silvan	279,00	0,00	167	0	0	0%	0	5.344
Gaziantep	Nizip-2	659,00	0,00	110	0	0	0%	0	3.520
	İslahiye	118,70	74,70	37	37	16	76%	475	1.315
	Ayakkabı Terlik ve Yan Sanayi İhtisas	169,80	46,00	139	129	0	0%	0	5.480
	Nurdağı	100,00	0,00	60	0	0	0%	0	1.920
Kilis	Polateli Şahinbey	1.303,40	655,08	151	62	1	4%	15	5.303
Mardin	Midyat	84,00	0,00	50	0	0	0%	0	1.600
Şanlıurfa	Şanlıurfa Gıda İhtisas	235,00	148,07	168	162	35	96%	780	6.052
Toplam	**11 OSB**	**3.758,90**	**1.149,05**	**1.305**	**471**	**52**	**0**	**1.270**	**44.718**

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2025).

5.5.2.KÜÇÜK SANAYİ SİTELERİ (KSS)

Küçük sanayi sitelerinin (KSS) ana amaçları; sağlıklı iş yeri temini ve ekonomik verimi artırmak, teknolojik gelişmelerden yararlanmak ve orta ölçekli sanayiye geçişi kolaylaştırmak, düzenli şehirleşme ve çevre kirliliğini önlemek, Milli Eğitim Bakanlığı ile iş birliği yapılarak usta, çırak ve kalfalara mesleki eğitim vermek ve şehirlere göçü önlemek olarak sıralanabilir.

GAP Bölgesi'nde 2025 yılı sonu itibari ile 40 adet küçük sanayi sitesi hizmet vermektedir. KSS'lerde 9.767 adet iş yeri mevcuttur ve toplam 38.567 kişi istihdam edilmektedir.

Tablo 66: GAP Bölgesi'nde Bulunan KSS'ler (2025)

İller	İl SS Sayıları	Sanayi Sitesi Adı	İşyeri Sayısı	Dolu İşyeri Sayısı	Doluluk Oranı (%)	Toplam Çalışan Sayısı
Adıyaman	5	Adıyaman Merkez	350	350	100	2.100
		Adıyaman (II. Kısım)	94	94	100	470
		Adıyaman Gölbaşı	60	60	100	180
		Adıyaman Besni	258	248	96	992
		Adıyaman Öz Kâhta	150	150	100	450
Batman	2	Batman Merkez	250	250	100	1.250
		Batman Emek	150	150	100	900
Diyarbakır	7	Diyarbakır Bismil	108	108	100	972
		Diyarbakır Ergani	118	118	100	354
		Diyarbakır Merkez	320	320	100	1.920
		Diyarbakır Merkez (Oto)	298	298	100	1.788
		Diyarbakır Merkez (Marangoz)	99	99	100	297
		Diyarbakır Silvan	220	207	94	1.035
		Diyarbakır Oto Tamircileri 3.	376	376	100	2.632
Gaziantep	10	Gaziantep Merkez (25 Aralık)	357	357	100	2.499
		Gaziantep Merkez (Ayakkabıcılar)	300	300	100	900
		Gaziantep İslahiye	95	95	100	190
		Gaziantep Merkez (I.Bölüm)	300	300	100	900
		Gaziantep Merkez (II.Bölüm)	1.146	1.146	100	3.438
		Gaziantep Merkez (III.Bölüm)	1.235	1.235	100	3705

		Gaziantep Nizip (I.Bölüm)	238	238	100	476
		Gaziantep Nizip (II.Bölüm)	380	380	100	760
		Gaziantep Oğuzeli	64	64	100	128
		Gaziantep Nurdağı	96	96	100	192
Kilis	3	Kilis Yeni I. Kısım	250	250	100	750
		Kilis Yeni II. Kısım	54	54	100	162
		Kilis Merkez Yeni III. Kısım	28	28	100	84
Mardin	3	Mardin Kızıltepe	200	200	100	1.000
		Mardin Merkez (Artuklu)	190	190	100	1.140
		Mardin Nusaybin	154	154	100	616
Siirt	1	Siirt Merkez	128	128	100	384
Şanlıurfa	6	Şanlıurfa Merkez II.Böl.(Evren) (Akabe Yeni Adı)	500	500	100	2.000
		Şanlıurfa Merkez I.Böl.(Evren)	500	500	100	2.000
		Şanlıurfa Birecik Fırat (Gap)	202	202	100	202
		Şanlıurfa Siverek	100	100	100	200
		Şanlıurfa Ayakkabıcılar	46	0	0	46
		Şanlıurfa Suruç	105	105	100	315
Şırnak	3	Şırnak 73	100	100	100	400
		Şırnak Cizre (I.Bölüm) (Gap)	100	100	100	500
		Şırnak Cizre (II. Bölüm) (Gap)	48	48	100	240
Toplam	**40**		**9.767**	**9.698**	**-**	**38.567**

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2025).

5.6.TİCARET

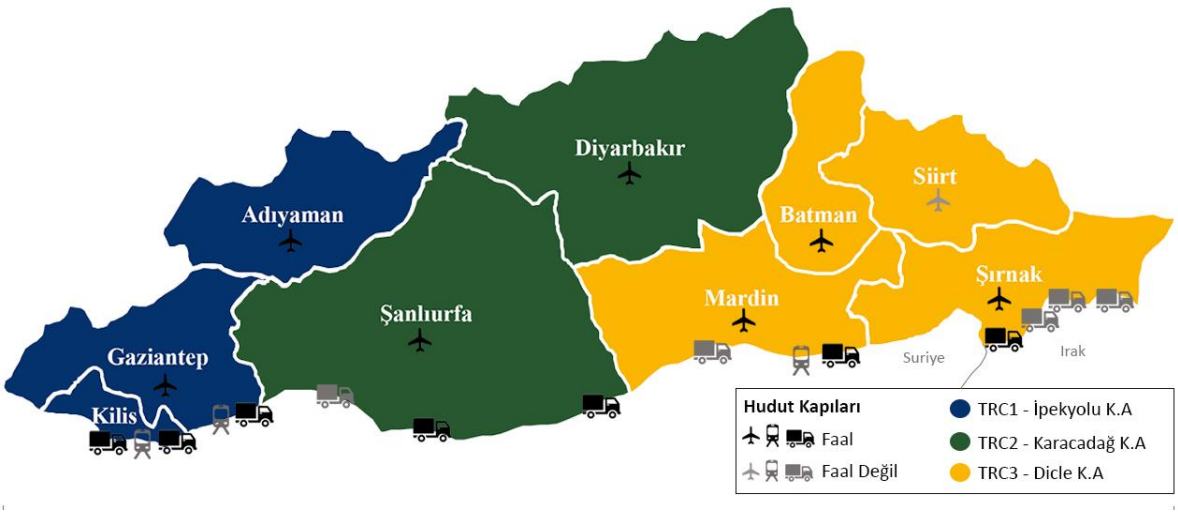
Hudut kapıları, ülkeler arası ticaretin en önemli geçiş noktalarıdır ve ekonomik açıdan büyük bir rol oynar. İthalat ve ihracat işlemleri bu kapılardan gerçekleştiği için uluslararası ticaretin sürekliliğini sağlar. Ayrıca, gümrüklerde alınan vergiler devlet için önemli bir gelir kaynağıdır. Hudut kapıları, kara yolu taşımacılığını kolaylaştırarak lojistik maliyetlerini düşürür ve ticaretin hızlanmasına katkıda bulunur. Bu bölgelerde ticaret hacminin artması, yerel ekonomiyi

canlandırır ve lojistik, depolama, konaklama gibi sektörlerin gelişmesine olanak tanır. Aynı zamanda, hudut kapıları stratejik ve jeopolitik açıdan da önemlidir; ülkeler arası ticari ilişkileri güçlendirir ve serbest ticaret anlaşmaları kapsamında transit geçişlere imkân tanır. Bu nedenle, hudut kapıları hem ekonomik hem de diplomatik açıdan kritik bir konuma sahiptir.

Bölge'nin iki ülkeye sınırı olup bunlar Suriye ile Irak'tır. Suriye sınırının yüzde 70'i (635 km), Irak sınırının yüzde 17,5'i (67 km) GAP Bölgesi'ndedir.

- Kara Hudut Kapıları: 12 kara hudut kapısı vardır ancak 7 tanesi faaldir. Faal hudut kapıları; Habur (Şırnak), Karkamış (Gaziantep), Nusaybin (Mardin), Akçakale (Şanlıurfa), Öncüpınar (Kilis), Çobanbey (Kilis), Ceylanpınar (Şanlıurfa) hudut kapılarıdır. Hâlihazırda faal olmayan hudut kapıları ise Gülyazı (Şırnak), Aktepe (Şırnak), Ovaköy (Şırnak), Mürşitpınar (Şanlıurfa) , Şenyurt (Mardin) hudut kapılarıdır.
- Hava Hudut Kapıları: 8 hava hudut kapısı vardır, 7 tanesi faal olup Siirt faal değildir. Faal hudut kapıları; Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Şanlıurfa GAP, Şırnak Şerafettin Elçi hava hudut kapılarıdır.
- Demiryolu Hudut Kapıları: 3 demiryolu hudut kapısı vardır ve bu kapılar faal değildir. Bunlar, Islahiye (Gaziantep), Çobanbey (Kilis), Nusaybin (Mardin) demiryolu hudut kapılarıdır.

Şekil 7: GAP Bölgesi Hudut Kapıları (2025)

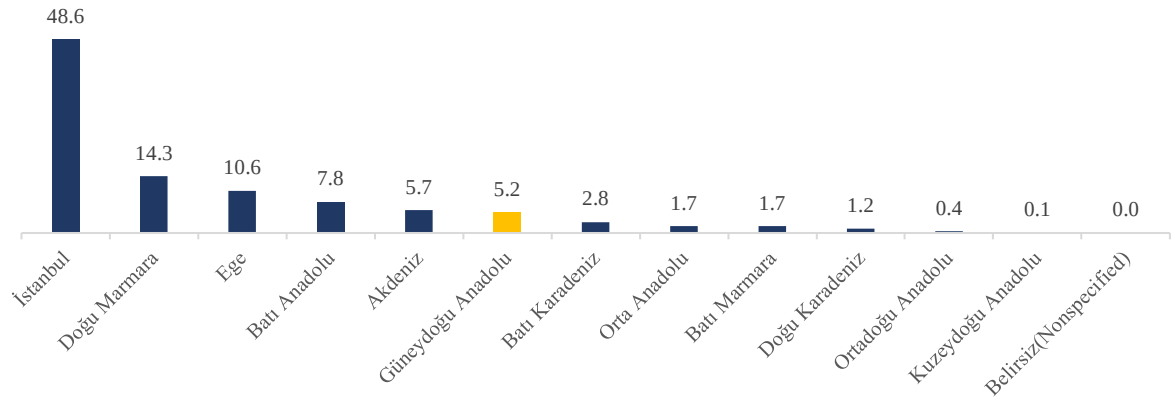

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (2025). Hudut Kapıları.

5.6.1.İHRACAT

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 2024 yılında 12,3 milyar dolar ihracat gerçekleşmiştir ve ülkenin toplam ihracatından yüzde 5,2 pay almıştır. 2024 yılı ihracat verilerine göre İBBS 1 (12 bölge) bölgeleri içinde İstanbul, Doğu Marmara, Ege, Batı Anadolu ve Akdeniz'den sonra 6. sırada yer almıştır.

Grafik 30: Bölgelerin İhracat İçindeki Payı (%) (2024)

Kaynak: TÜİK (2024). Dış Ticaret İstatistikleri (Özel Ticaret Sistemi)

Son yıllarda GAP Bölgesi'nden yapılan ihracat düzeyinde de önemli oranda artış kaydedilmiştir. 2002 yılında 689,43 milyon dolar olan ihracat, 2012 yılında 8,06 milyar dolar, 2025 yılında ise 12,91 milyar dolara ulaşmıştır.

GAP Bölgesi'nden yapılan ihracatın Türkiye toplam ihracatı içindeki payı da 2002 yılında yüzde 1,9 iken 2025 yılında yüzde 5,2'ye yükselmiştir. İhracat değerinin artmasında; mevcut ticaret ağlarının bölge ile entegre hale getirilmesi, mevcut ulaşım ağlarının iyileştirilmesi ve yenilerinin yapılması bölge ticaretini olumlu yönde etkilemiştir. 2025 yılında GAP Bölgesi'nin toplam ihracatının yaklaşık yüzde 80'i Gaziantep ilinden gerçekleştirilmiştir. Bu durum, Gaziantep'in bölge ihracatındaki belirleyici konumunu ve bölgesel ticaret faaliyetlerine sağladığı önemli katkıyı ortaya koymaktadır.

Tablo 67: GAP Bölgesi İlleri Yıllara Göre İhracat (dolar)

İller	2002	2012	2025
Adıyaman	8.097.107	104.826.308	54.099.602
Batman	599.993	83.512.771	82.023.403
Diyarbakır	6.810.669	198.959.121	360.290.702
Gaziantep	619.535.864	5.579.874.690	9.951.929.417
Kilis	2.486.415	11.670.907	118.227.819
Mardin	23.405.318	948.394.096	926.315.547
Siirt	360.191	6.226.032	25.876.377
Şanlıurfa	6.966.534	109.818.496	452.102.220
Şırnak	21.171.560	1.018.061.824	944.373.728
GAP	**689.433.651**	**8.061.344.245**	**12.915.238.815**
Türkiye	**36.059.089.029**	**152.461.736.556**	**248.610.016.006**
GAP/Türkiye (%)	**1,9**	**5,3**	**5,2**

Kaynak: TÜİK(2025). Dış Ticaret İstatistikleri (Özel Ticaret Sistemi)

Sektörlerin ihracat değeri verilerine göre 2025 yılında GAP Bölgesi'nde ihracat değeri en çok olan sektör 11,9 milyar dolar ile imalat olmuştur. Onu 772,2 milyon dolar ile tarım, ormancılık ve balıkçılık ürünleri takip etmektedir. Türkiye içindeki pay değerlendirildiğinde ise ülkeden ihraç edilen elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemlerinin yüzde 14,5'i GAP Bölgesi'nden sağlanmıştır. Onu 9,7'lik pay ile tarım, ormancılık ve balıkçılık ürünleri takip etmektedir.

Tablo 68: Sektörlere Göre İhracat (dolar) (2025)

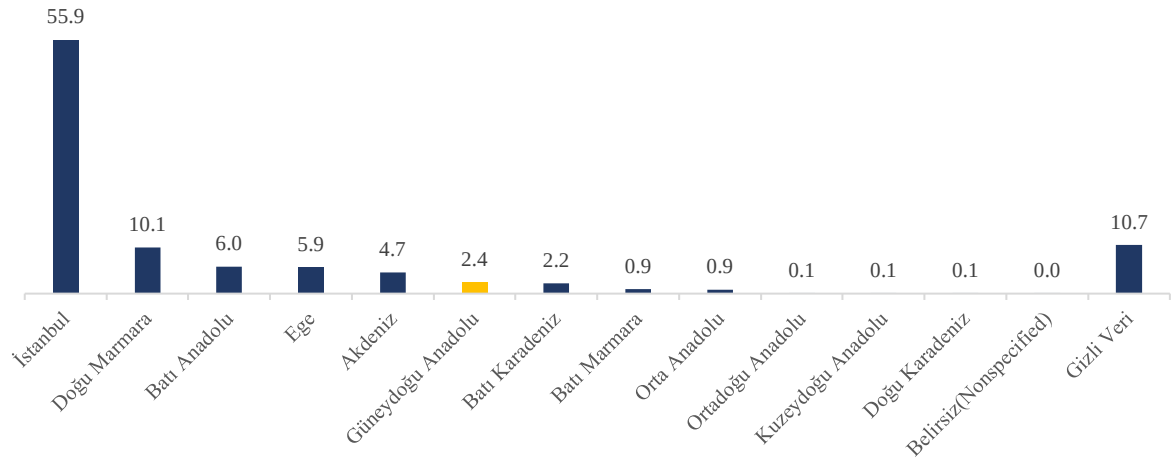
Sektörler	GAP	Türkiye	GAP/ TR(%)
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	772.286.229	7.967.101.089	**9,7**
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	110.440.118	4.428.283.813	**2,5**
İmalat	11.922.012.221	234.643.016.236	**5,1**
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	55.888.120	1.051.969.964	**5,3**
Bilgi ve İletişim	2.596.984	147.010.216	**1,8**
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	991	224.314	**0,4**
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	39.319	13.264.052	**0,3**
Elektrik, Gaz, Buhar Ve Havalandırma Sistemi Üretim ve Dağıtımı	51.974.833	359.114.887	**14,5**

Kaynak: TÜİK (2025). Dış Ticaret İstatistikleri (Özel Ticaret Sistemi)

5.6.2. İTHALAT

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 2024 yılında 7,8 milyar dolar ithalat gerçekleşmiştir ve ülkenin toplam ithalatından yüzde 2,4 pay almıştır. 2024 yılı ithalat verilerine göre İBBS 1 (12 bölge) bölgeleri içinde İstanbul, Doğu Marmara, Batı Anadolu, Ege ve Akdeniz'den sonra 6. sırada yer almıştır.

Grafik 31: Bölgelerin İthalat İçindeki Payı (%) (2024)

Kaynak: TÜİK (2024). Dış Ticaret İstatistikleri (Özel Ticaret Sistemi)

Güneydoğu Anadolu Bölgesi üzerinden gerçekleştirilen ithalat değerlerine göre; 2002 yılında 772,9 milyon dolar olan ithalat, 2012 yılında 5,6 milyar dolar, 2025 yılında ise 8,2 milyar dolardır.

GAP Bölgesi'ne yapılan ithalatın Türkiye toplam ithalatı içindeki payı da 2002 yılında yüzde 1,5 iken 2025 yılında yüzde 2,4'e yükselmiştir.

2025 yılında ithalatın önemli bir bölümü Gaziantep ilinden gerçekleşmiştir. Onu Şanlıurfa ili takip etmektedir. Bu durumun hem kara hem de hava hudut kapılarının aktifliği ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 69: GAP Bölgesi İlleri Yıllara Göre İthalat (dolar)

İller	2002	2012	2025
Adıyaman	18.275.338	35.585.231	35.414.076
Batman	7.146.433	26.771.034	67.865.514
Diyarbakır	7.333.403	69.057.038	170.977.693
Gaziantep	658.227.267	5.053.993.422	7.242.371.864
Kilis	3.979.311	16.539.135	38.527.600
Mardin	10.663.075	151.982.722	254.826.247
Siirt	1.435.618	21.419.050	44.854.281
Şanlıurfa	64.001.918	202.967.249	398.131.774
Şırnak	1.924.001	40.732.925	35.223.641
GAP	**772.986.364**	**5.619.047.806**	**8.288.192.690**
Türkiye	**51.553.797.328**	**236.545.140.909**	**344.078.185.526**
GAP/Türkiye (%)	**1,5**	**2,4**	**2,4**

Kaynak: TÜİK(2025). Dış Ticaret İstatistikleri (Özel Ticaret Sistemi)

Sektörlerin ithalat değeri verilerine göre 2025 yılında GAP Bölgesi'nde ithalat değeri en çok olan sektör 6,4 milyar dolar ile imalat olmuştur. Onu 1,7 milyar dolar ile tarım, ormancılık ve balıkçılık ürünleri takip etmektedir.

Tablo 70: Sektörlere Göre İthalat (dolar) (2025)

Sektörler	GAP	Türkiye	GAP/ TR (%)
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	1.713.648.327	12.789.852.347	**13,4**
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	32.242.758	43.737.637.888	**0,1**
İmalat	6.425.139.894	278.458.221.158	**2,3**
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	116.017.894	8.748.385.877	**1,3**
Bilgi ve İletişim	351.527	226.931.207	**0,2**
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	1.978	559.138	**0,4**
Kültür, Sanat Eğlence, Dinlence ve Spor	50.007	34.612.246	**0,1**
Elektrik, Gaz, Buhar Ve Havalandırma Sistemi Üretim ve Dağıtımı	740.305	81.953.894	**0,9**

Kaynak: TÜİK (2025). Dış Ticaret İstatistikleri (Özel Ticaret Sistemi)

5.7.TURİZM

Turizm sektörü, bölgesel kalkınma açısından büyük bir öneme sahiptir. Özellikle ekonomik olarak geri kalmış veya kırsal bölgelerde turizm faaliyetleri, yerel ekonomiyi canlandırarak kalkınmayı hızlandırır. Turizm sayesinde bölgede yeni iş alanları açılır; konaklama, yeme-içme, ulaşım ve rehberlik gibi hizmetler gelişir. Bu da yerel halkın istihdam edilmesini sağlar ve göçü azaltır. Aynı zamanda altyapı yatırımları artar; yollar, sağlık hizmetleri ve iletişim ağları iyileştirilir. Turizm, bölgenin doğal ve kültürel değerlerini ön plana çıkararak hem korunmalarını sağlar hem de tanıtımına katkıda bulunur. Böylece bölge, ulusal ve uluslararası düzeyde bilinirlik kazanır. Tüm bu etkiler, bölgesel kalkınmanın sürdürülebilir ve dengeli bir şekilde gerçekleşmesine yardımcı olur.

GAP Bölgesi, doğal güzelliklerinin yanı sıra çok sayıda kültürel varlığa da sahip olmasına rağmen turizm altyapısındaki yetersizlikler nedeniyle turizm potansiyelini yeterince kullanamamaktadır. Son yıllarda Bölge'nin gelişmesine paralel olarak turizm sektöründe de alınan tedbirler, sağlanan teşvikler ve uygulanan politikalar ile çok sayıda turistik tesis inşa edilmiş, değişen tüketici taleplerine cevap verecek turizmin altyapısı oluşturulmaya başlanmıştır.

5.7.1.KONAKLAMA HİZMETLERİ

Bölge'de hizmet veren Bakanlık Belgeli konaklama tesislerine göre; 2025 yılında tesise geliş sayısı 3.201.840 ve geceleyen sayısı ise 4.994.995'dir. Bölge'de geceleme sayısı en çok olan il Gaziantep olmuştur. Onu Diyarbakır ve Mardin illeri takip etmektedir. Türkiye'de ortalama kalış süresi 2,6 iken Bölge'de bu rakam 1,6 olarak gerçekleşmiştir ve Türkiye ortalamasına göre düşük kalmıştır. Ortalama kalış süresinde dikkat çeken ve bölgede bu sürenin en uzun olduğu il Batman olmuştur.

Tablo 71: Bakanlık Belgeli Tesis Konaklama İstatistikleri (2025)

İller	Tesise Geliş Sayısı			Geceleme			Ortalama Kalış Süresi	Doluluk Oranı(%)
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam		
Adıyaman	3.739	110.690	114.429	5.238	159.430	164.668	1,4	**26,6**
Diyarbakır	36.954	571.915	608.869	63.088	930.099	993.187	1,6	**38,5**
Gaziantep	114.297	928.547	1.042.844	193.159	1.315.136	1.508.295	1,5	**37,8**
Mardin	34.928	478.617	513.545	57.510	797.829	855.339	1,7	**36,5**
Siirt	72	44.671	44.743	126	74.719	74.845	1,7	**24,4**
Şanlıurfa	25.110	497.481	522.591	42.918	746.692	789.610	1,5	**32,5**
Batman	12.355	110.412	122.767	23.226	261.524	284.750	2,3	**32,6**
Şırnak	7.042	210.559	217.601	9.276	291.808	301.084	1,4	**60,7**
Kilis	1.786	12.665	14.451	3.048	20.169	23.217	1,6	**29,7**
GAP	**236.283**	**2.965.557**	**3.201.840**	**397.589**	**4.597.406**	**4.994.995**	**1,6**	-
TÜRKİYE	**48.817.851**	**50.163.366**	**98.981.217**	**154.799.879**	**97.523.604**	**252.323.483**	**2,6**	**49,5**
GAP/TR (%)	**0,5**	**5,9**	**3,2**	**0,3**	**4,7**	**2,0**	-	-

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2025). Yatırım İşletmeleri Genel Müdürlüğü: Turizm İstatistikleri

Bakanlık Belgeli Konaklama Tesislerinde; 2002 yılında 409.629 olan yerli ve yabancı turist sayısı, 2025 yılında yaklaşık 7,8 katına çıkarak 3.201.840 kişiye ulaşmıştır. Gecelemede de aynı dönemde yerli yabancı toplam turist sayısı 580.042 kişi iken yaklaşık 8,6 katına çıkarak 4.994.995 kişi olmuştur. Ortalama kalış süresinde de iyileşmeler gözlenmektedir. 2002 yılında 1,4 olan değer 2025 yılında 1,6 olarak gerçekleşmiştir.

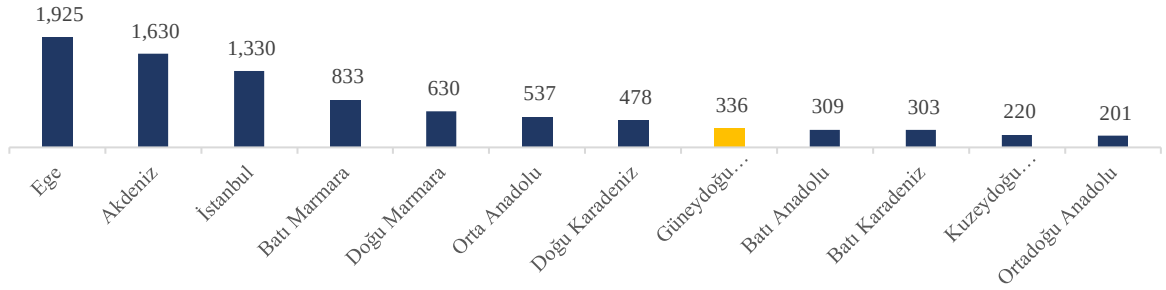
Tablo 72: GAP Bölgesi Yıllara Göre Bakanlık Belgeli Konaklama İstatistikleri

Değişkenler		2002	2012	2025
Tesise Geliş Sayısı	Yabancı	44.162	139.823	236.283
	Yerli	365.467	901.255	2.965.557
	Toplam	409.629	1.041.078	3.201.840
Geceleme Sayısı	Yabancı	76.454	224.605	397.589
	Yerli	503.588	1.289.692	4.597.406
	Toplam	580.042	1.514.297	4.994.995
Ortalama Kalış Süresi		**1,4**	**1,5**	**1,6**

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2025). Yatırım İşletmeleri Genel Müdürlüğü: Turizm İstatistikleri. Konaklama İstatistikleri

Bölgelere göre Bakanlık belgeli tesis sayılarına göre, 2024'te 287 olan GAP Bölgesi'ndeki konaklama tesisi sayısı, 2025 yılında 49 adet artarak 336'ya ulaşmıştır. Tesis sayısı bakımından 8. Sıraya yükselmiştir.

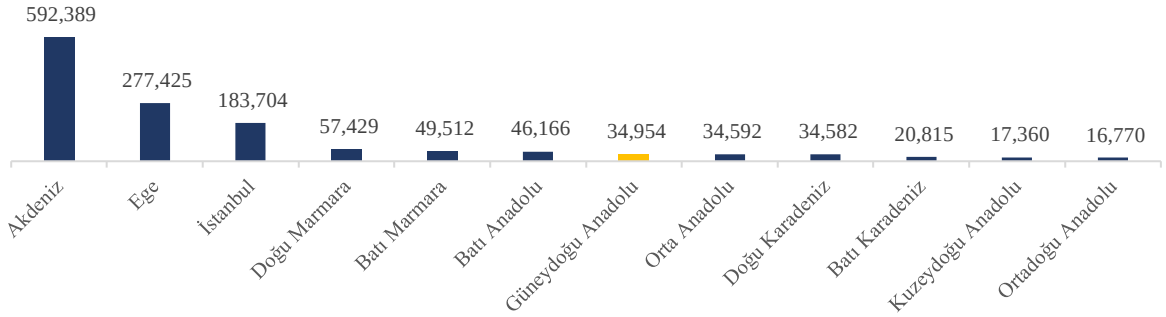
Grafik 32: Bölgelere Göre Bakanlık Belgeli Tesis Sayıları (2025)

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2025). Yatırım İşletmeleri Genel Müdürlüğü: Turizm İstatistikleri. Tesis İstatistikleri

Bölgelere göre bakanlık belgeli tesislerde yatak kapasitesine göre; 2025 yılında GAP Bölgesi'nde 39.954 yatak bulunmaktadır. Yatak kapasitesi sayılarına göre 7. sırada yer almaktadır.

Grafik 33: Bölgelere Göre Bakanlık Belgeli Tesislerin Yatak Kapasiteleri (2025)

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2025). Yatırım İşletmeleri Genel Müdürlüğü: Turizm İstatistikleri. Tesis İstatistikleri

5.7.2.YİYECEK - İÇECEK HİZMETLERİ

GAP Bölgesi'nde yeme içme kültürü, sadece yerel halkın yaşam biçimini yansıtan bir unsur değil, aynı zamanda turizm için güçlü bir çekim merkezidir. Bölge'nin zengin mutfak kültürü, gastronomi turizminin gelişmesine katkı sağlayarak yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çeker. Yöresel lezzetleri sunan restoranlar, oteller ve gastronomi tesisleri, turistlerin seyahat deneyimini zenginleştirirken bölgenin marka değerini artırır. Bu tesisler, hem kültürel mirasın korunmasına hem de ekonomik kalkınmaya önemli katkılar sağlar. Ayrıca, yeme içme hizmetleri turistik destinasyonların cazibesini artırarak konaklama sürelerini uzatır ve bölgeye olan talebi sürekli kılar.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bakanlık belgeli toplam 88 tesis bulunmaktadır. Kapasitesi ise 28.832 kişidir. Hizmet kalitesi açısından bu sayının hizmet kalitesinin artması önem arz etmektedir.

Tablo 73: GAP Bölgesi Bakanlık Belgeli Yeme-İçme Tesisleri (2025)

Türü	Sınıfı	Tesis	Kapasite(Kişi)
Lokanta	**1. Sınıf Lokanta**	22	7.555
	2. Sınıf Lokanta	1	80
Özel Tesis		12	1.932
Günübirlik Tesis		4	3.240
Mola Noktası		4	2.210
Gastronomi		45	13.815
Toplam		**88**	**28.832**

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2025). Yatırım İşletmeleri Genel Müdürlüğü: Turizm İstatistikleri. Tesis İstatistikleri

Bakanlık belgeli yeme içme tesisleri istatistiklerine göre Türkiye genelinde toplam 1.342 adet tesis bulunmaktadır. Bunun 88'i GAP Bölgesi'nde yer almaktadır. GAP Bölgesi tesis sayısı bakımından Düzey 1 bölgeleri arasında 5. sırada yer almaktadır.

Tablo 74: Bölgelere Göre Bakanlık Belgeli Yeme-İçme Tesisleri (2025

Bölge	Toplam Tesis	Toplam Kapasite
İstanbul	627	166.446
Ege	189	51.821
Batı Anadolu	130	40.032
Doğu Marmara	104	27.497
Güneydoğu Anadolu	88	28.832
Akdeniz	74	22.777
Batı Marmara	47	11.140
Doğu Karadeniz	26	8.116
Orta Anadolu	23	7.721
Batı Karadeniz	14	4.284
Ortadoğu Anadolu	16	6.639
Kuzeydoğu Anadolu	4	975
Toplam	**1.342**	**376.280**

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2025). Yatırım İşletmeleri Genel Müdürlüğü: Turizm İstatistikleri. Tesis İstatistikleri

6 ALTYAPI

6.ALTYAPI

GAP Bölgesi'nde ulaştırma; karayolu, havayolu, demiryolu olarak şekillenmektedir. Bölge'nin gelişmiş bir karayolu ağı bulunmaktadır. Şanlıurfa-Gaziantep otoyolu öne çıkmaktadır. Havayolu özellikle büyük şehirlerde gelişme göstermiş bölgenin dış dünya ile bağlantısını güçlendirmiştir. Demiryolu bölge için önemli bir yere sahiptir ancak karayolu ve havayolu kadar gelişmiş değildir.

6.1.ULAŞTIRMA

GAP Bölgesi'nin ulaşım altyapısı son yıllarda büyük gelişme göstermiştir. Karayolu, havayolu, demiryolu yatırımları, bölgenin diğer bölgelerle ilişkilerini güçlendirmiş ve ticaretin, turizmin ve sosyal gelişimin hızlanmasına katkıda bulunmuştur. Diğer yandan kırsal bölgelerde altyapı iyileştirmeleri ve demiryolu ağlarının genişletilmesi gibi gelişme potansiyeli bulunmaktadır.

6.1.1.KARAYOLLARI

Bölge karayolu ağı ile ülkenin doğusuna, batısına ve kuzeyine bağlanmıştır. Özellikle Şanlıurfa-Gaziantep otoyolu bölgenin batıya ulaşımını kolaylaştıran önemli bir güzergâhtır. Bölge içinde şehirlerarasında güçlü bir karayolu ağı bulunmaktadır. Bölünmüş yol projeleri, şehirlerarası ulaşımı hızlandırmış ve güvenli hale getirmiştir. Ancak kırsal bölgelerde yolların kalitesi iyileşme beklemektedir.

Bölge ulaştırma ağına bakıldığında Bölge'de 2024 yılında Şanlıurfa en uzun il ve devlet yolu ağına sahiptir. 2002 yılında Türkiye içindeki payı 9,2 iken 2024 yılına gelindiğinde bu rakam 9,7 olarak gerçekleşmiştir. Aynı şekilde otoyol uzunluğunun Türkiye içindeki payı 5,5 iken 2024 yılında bu rakam 7,7 olmuştur. GAP Bölgesi'nde yer alan köy yolu ağı 2024 yılı itibarıyla toplam 12.515 km olup ülke genelinin yüzde 6,6'sını oluşturmaktadır.

Tablo 75: GAP Bölgesi Karayolu Uzunlukları (km)

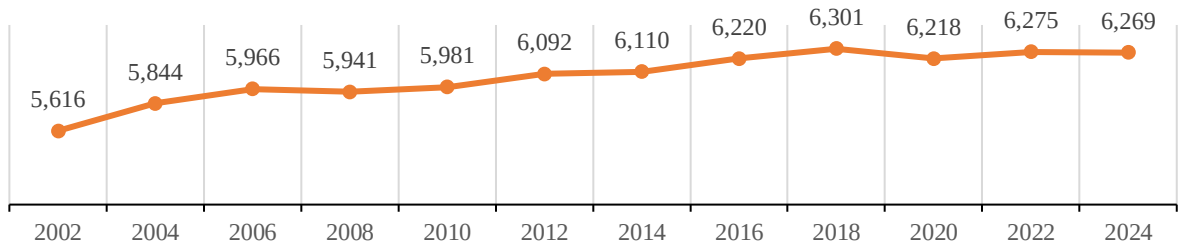
İller	2002			2024		
	İl ve Devlet Yolu	Otoyol	Köy Yolu	İl ve Devlet Yolu	Otoyol	Köy Yolu
Adıyaman	751	-	3.388	788	-	4.487
Batman	353	-	2.121	410	-	3.171
Diyarbakır	873	-	5.863	1.080	-	-
Gaziantep	574	98	2.887	514	148	-
Kilis	141	-	781	154	-	980
Mardin	716	-	3.556	811	-	-
Siirt	455	-	1.881	605	-	1.907
Şanlıurfa	1.135	-	7.264	1.196	146	-
Şırnak	618	-	1.726	711	-	1.970
GAP	**5.616**	**98**	**29.467**	**6.269**	**294**	**12.515**
Türkiye	**61.368**	**1.775**	**291.202**	**64.821**	**3.796**	**188.433**
GAP/Türkiye (%)	**9,2**	**5,5**	**10,1**	**9,7**	**7,7**	**6,6**

Kaynak: TÜİK. Bölgesel İstatistikler: Ulaştırma İstatistikleri

Not: Gaziantep, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Mardin illerinin büyükşehir statüsünden dolayı 2013 yılından itibaren köy yolu verileri verilmemektedir.

GAP Bölgesi il ve devlet yolları incelendiğinde 2002-2024 yılları arasında sabit bir eğilim görülmemektedir. 2002 yılında 5.616 km olan yol ağı 2024 yılında 6.269 km'ye ulaşmıştır.

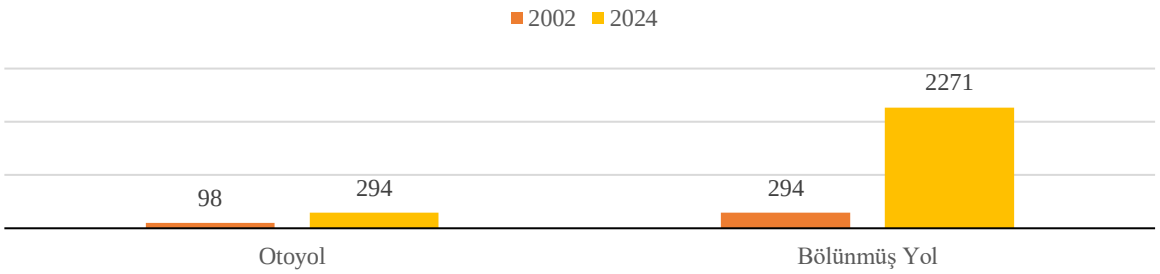
Grafik 34: GAP Bölgesi Yıllara Göre İl ve Devlet Yolu Uzunluğu (km)

Kaynak: TÜİK. Bölgesel İstatistikler: Ulaştırma İstatistikleri

Bölge'de son yıllarda karayolları yatırımı artarak devam etmektedir. Bu yatırımların sonucunda Bölge'de otoyol uzunluğu 2000 yılında 98 km iken 2024 yılında 3 katına ulaşarak 294 km uzunluğa ulaşmıştır. Aynı şekilde Bölge'de bölünmüş yol uzunluğu 2000 yılında 294 km iken 2024 yılında yaklaşık 8 katına ulaşarak 2.271 km uzunluğa ulaşmıştır.

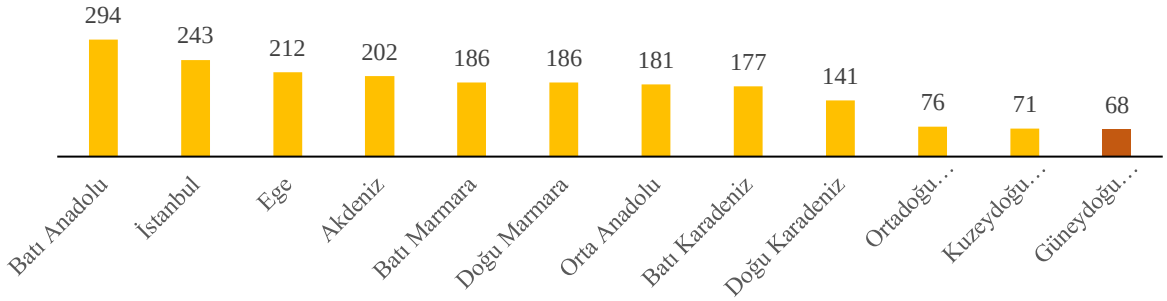
Grafik 35: GAP Bölgesi Otoyol ve Bölünmüş Yol Uzunlukları (km)

Kaynak: TÜİK. Bölgesel İstatistikler: Ulaştırma İstatistikleri
Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. Bilgi Merkezi: İstatistikler

Otomobil sahipliliği, bölge hakkında bazı çıkarımlar yapmamız için ipuçları vermektedir. Demografik özellikler, gelir düzeyi, sosyoekonomik statü ile ilişkili olarak otomobil sahipliliği oranı değişmektedir. Diğer taraftan otomobilin sunmuş olduğu hareketlilik şehrin coğrafyasını da değiştirmektedir. Günlük aktivitelere katılım, ziyaret edilen yerler, bunların sayıları ve süreleri değişmekte; zamanla konut veya işyeri yer seçim kararını da etkilemektedir. Kentin yayılması ve gelişmesinde de önemli bir etkendir. Diğer bölgelerle karşılaştırıldığında bin kişi başına düşen otomobil sayısının en az olduğu bölge GAP Bölgesi'dir.

Grafik 36: Bin Kişi Başına Düşen Otomobil Sayısı (adet) (2024)

Kaynak: TÜİK (2024). Bölgesel İstatistikler: Ulaştırma İstatistikleri

6.1.2.HAVAYOLLARI

GAP Bölgesi, özellikle büyükşehirlerde gelişmiş havalimanlarına sahiptir. Bu durum Bölge'nin diğer bölgelerle bağlantısını güçlendirmiştir. GAP Bölgesi'ni kapsayan 9 ilin 8'inde havalimanı bulunmaktadır. Kilis ilinde havalimanı bulunmamaktadır. Diyarbakır, Gaziantep, Şanlıurfa havalimanları diğerlerine göre daha büyük ölçekli olup İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlere düzenli seferler gerçekleştirilmektedir.

Diyarbakır Havalimanı bölgenin en büyük havalimanı olup iç ve dış hat uçuşlarına hizmet vermektedir. Gaziantep Havalimanı bölgenin en işlek havalimanıdır, iç ve dış hat uçuşlarına hizmet vermektedir. Şanlıurfa GAP Havalimanı İstanbul Havalimanı'ndan sonra Türkiye'nin en uzun pistine (4 km) sahip havalimanıdır, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin gelişen ekonomisi ve ihracat potansiyeli nedeniyle kargo trafiğine hizmet vermesi açısından önemlidir. Şanlıurfa GAP Havalimanı iç hatlara hizmet verirken dış hatlarda hâlihazırda hizmet vermemektedir.

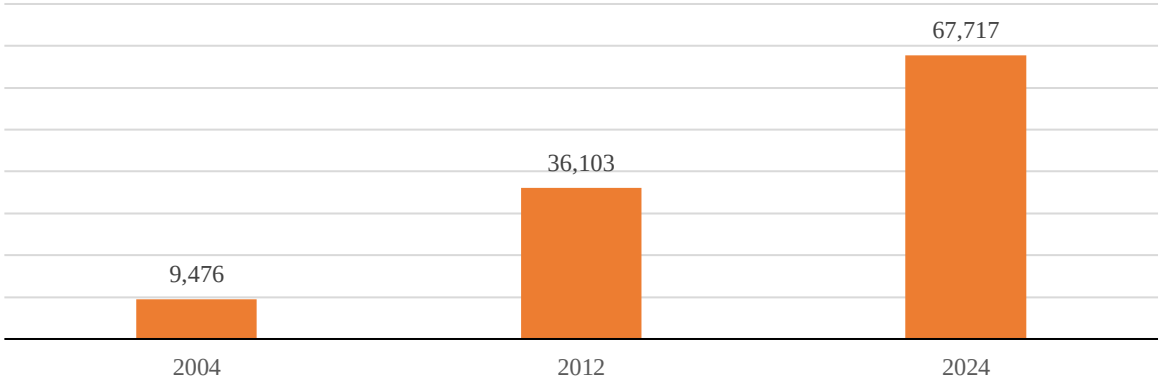
Tablo 76: GAP Bölgesi Havalimanları Özellikleri

Havalimanları	Hizmete Giriş Yılı	Trafik Tipi	Pist Uzunluğu (m)	Terminal Binası (m²)	Uçak Kapasitesi	Otopark Kapasitesi	Şehre Uzaklık (km)
Adıyaman Havalimanı	1998	İç Hat	2.500	23.011	5	307	22
Batman Havalimanı	2010	İç Hat	3.048	20.741	4	350	7
Diyarbakır Havalimanı	1952	İç / Dış Hat	3.549	95.691	10	1.038	10
Gaziantep Havalimanı	1976	İç / Dış Hat	3.000	72.593	18	2.049	20
Mardin Prof. Dr. Aziz Sancar Havalimanı	1999	İç / Dış Hat	2.500	33.150	4	701	13
Siirt Havalimanı	1994	İç Hat	2.000	11.000	1	24	14
Şanlıurfa GAP Havalimanı	2007	İç / Dış Hat	4.000	12.000	11	491	36
Şırnak Şerafettin Elçi Havalimanı	2013	İç Hat	3.000	4.000	3	87	9

Kaynak: Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü, 2025

2004-2024 yılları arasında iniş-kalkış yapan toplam uçak sayısı 7 katına çıkmıştır. 2004 yılında toplam 9.476 uçak iniş kalkış yapmışken, 2024 yılında bu sayı 67.717 olmuştur.

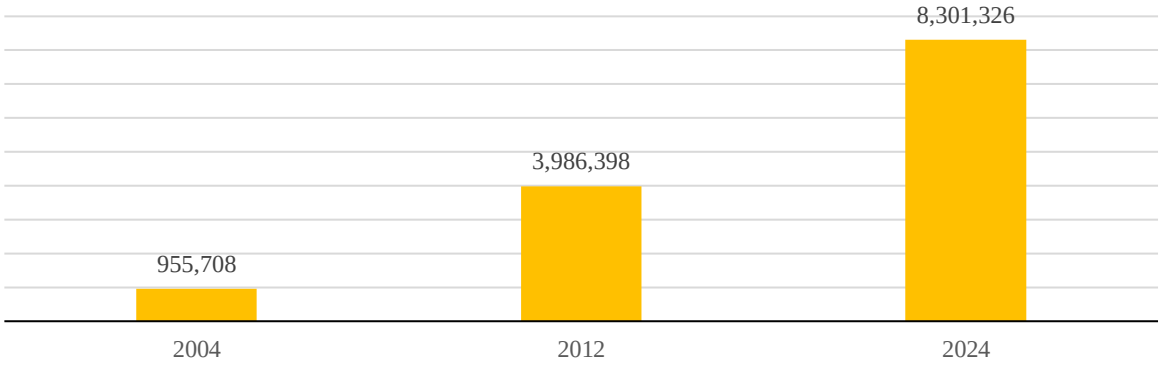
Grafik 37: GAP Bölgesi Havalimanlarına İniş-Kalkış Yapan Toplam Uçak Sayısı

Kaynak(2024). TÜİK. Bölgesel İstatistikler. Ulaştırma İstatistikleri

2004-2024 yılları arasında toplam yolcu sayısı 8,6 katına çıkmıştır. 2004 yılında toplam yolcu sayısı 955.708 iken 2024 yılında bu sayı 8.301.326 olmuştur.

Grafik 38: GAP Bölgesi Havalimanları Toplam Yolcu Sayısı

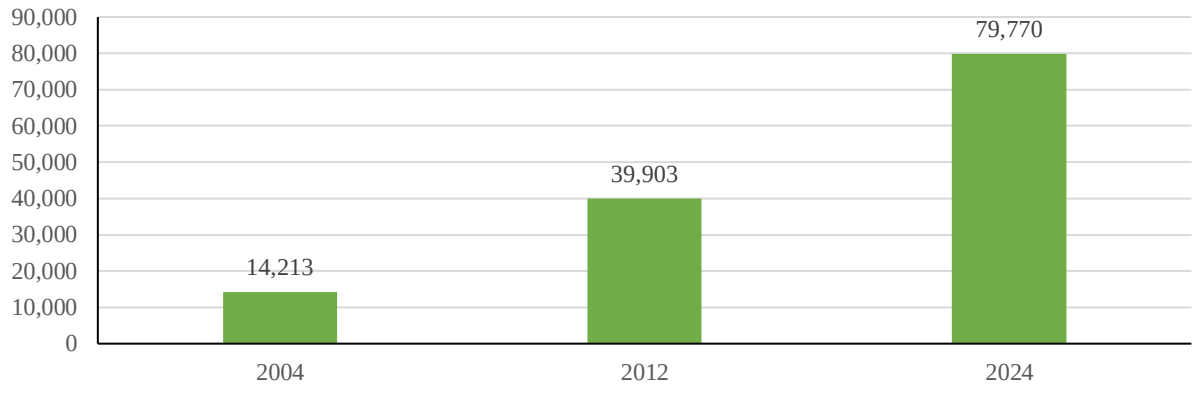

Kaynak(2024). TÜİK. Bölgesel İstatistikler. Ulaştırma İstatistikleri

2004 – 2024 yılları arasında toplam taşınan yük miktarı 5,6 katına çıkmıştır. 2004 yılında toplam 14.213 ton yük taşınmış iken 2024 yılında bu sayı 79.770 olmuştur.

Grafik 39: GAP Bölgesi Havalimanları Toplam Yük Miktarı (ton)

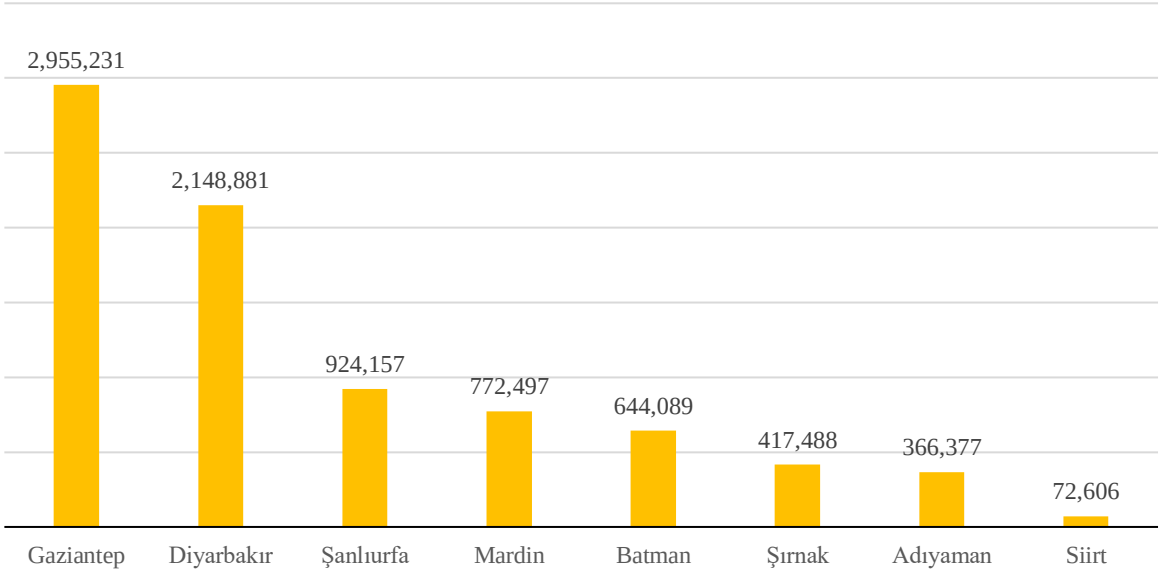
Grafik: GAP Bölgesi Havalimanları Toplam Yük Miktarı (Ton)

Kaynak: TÜİK(2024). Bölgesel İstatistikler. Ulaştırma İstatistikleri

GAP Bölgesi illerinde iç/dış hat ve gelen/giden toplam yolcu trafiği karşılaştırıldığında en büyük payı Gaziantep almaktadır, onu Diyarbakır takip etmektedir. Diğer büyük şehirlerden Şanlıurfa ve Mardin 2024 yılında Gaziantep ve Diyarbakır yolcu trafiğinin yarısına yaklaşamamıştır.

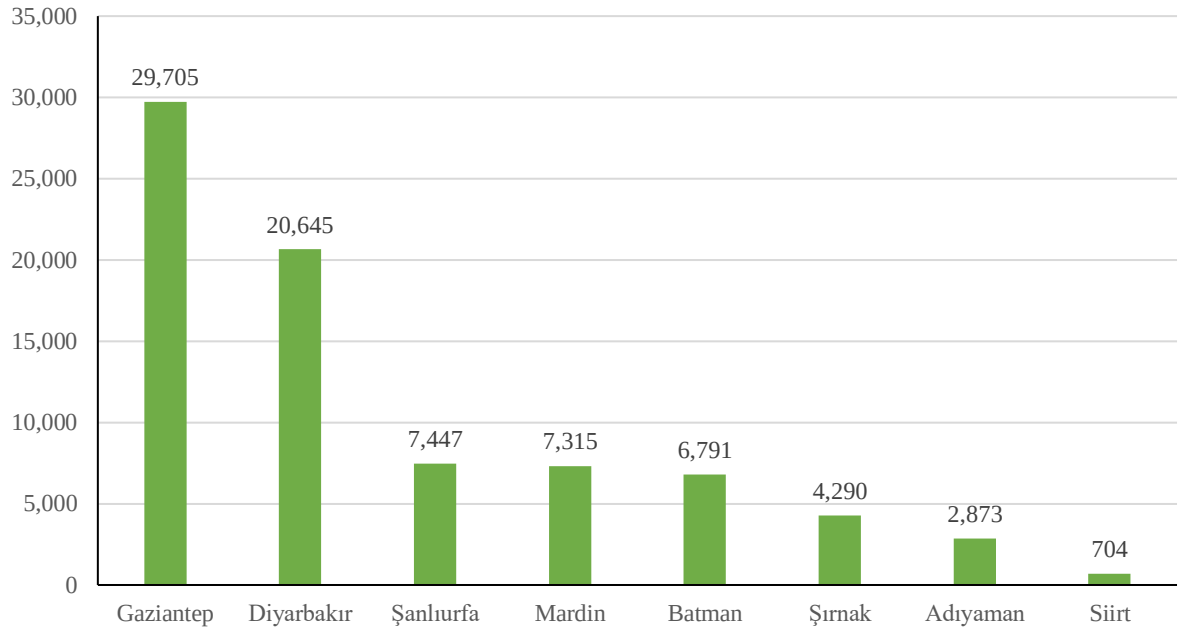
Grafik 40: GAP Bölgesi İlleri Havalimanları Toplam Yolcu Sayısı (2024)

Kaynak: TÜİK (2024). Bölgesel İstatistikler. Ulaştırma İstatistikleri

GAP Bölgesi illerinde iç/dış hat ve gelen/giden toplam yük miktarı karşılaştırıldığında yolcu trafiğinde olduğu gibi Gaziantep ve Diyarbakır illerinin öne çıktığı görülmektedir. Şanlıurfa ve Mardin illerinde ise 2024 yılı itibarıyla toplam yük miktarı Gaziantep'in yaklaşık dörtte biri düzeyindedir.

Grafik 41: GAP Bölgesi İlleri Havalimanları Toplam Yük Miktarı (ton) (2024)

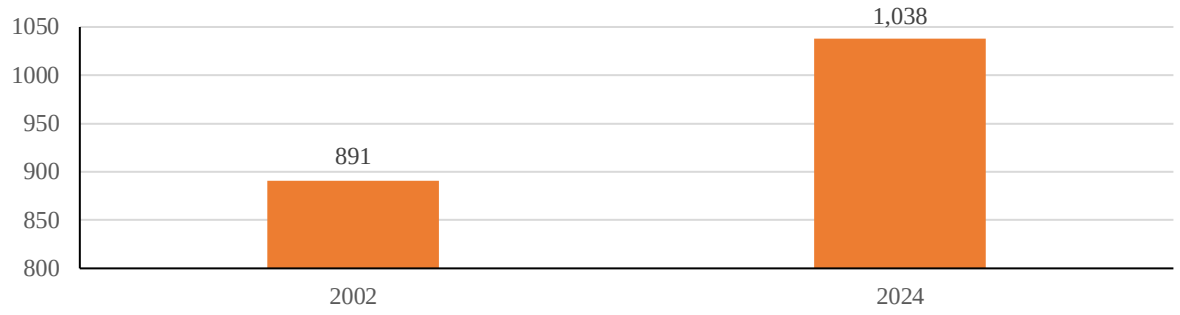
Kaynak: TÜİK (2024). Bölgesel İstatistikler. Ulaştırma İstatistikleri

6.1.3.DEMİRYOLLARI

Demiryolu ulaşımı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde önemli bir yere sahiptir, ancak karayolu ve havayolu kadar gelişmiş değildir. Yine de son yıllarda demiryoluna yapılan/yapılması planlanan yatırımlar bu altyapıyı geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bölge'de sanayi ve tarım ürünlerinin taşınmasında demiryolu aktif olarak kullanılmaktadır. Özellikle sınır ticaretinin yapıldığı Mardin ve Gaziantep şehirlerinde önemli bir yere sahiptir.

Gaziantep ve Diyarbakır'da bulunan demiryolu ağları bölgedeki ana demiryolu hatlarıdır. Bu hatlar Bölge'yi Türkiye'nin diğer demiryolu ağlarına bağlamaktadır ve özellikle yük taşımacılığında önemli bir rol oynamaktadır. Bölgede demiryolu uzunluğu 2002 yılında 891 km iken 2024 yılında 1.038 km uzunluğa ulaşmıştır. 2024 yılında demiryolu uzunluğunun TR içindeki payı yüzde 9 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 42: GAP Bölgesi Demiryolu (km)

Kaynak: TÜİK(2024). Bölgesel İstatistikler. Ulaştırma İstatistikleri

Bölge demir yolu hat uzunluğu olarak Türkiye'nin yüzde 9'una karşılık gelmektedir. Ancak yolcu taşımacılığında yüzde 0,7'sine, yük taşımacılığında ise yüzde 2,6'sına karşılık gelmektedir. Bu oranlar bölgedeki demir yolu hattının uzunluğuna kıyasla hem yolcu hem de yük taşımacılığında çok düşük oranda kullanıldığını göstermektedir.

Tablo 77: GAP Bölgesi Demiryolu ile Taşınan Yolcu Sayısı ve Yük Miktarı

İller	Yolcu Taşıma (kişi)		Yük Taşıma (ton)	
	2012	2025	2012	2025
Adıyaman	21.374	-	23.025	1.654
Batman	84.409	86.690	270.648	40.472
Diyarbakır	185.592	168.795	266.127	108.655
Gaziantep	49.288	28.622	259.671	160.639
Kilis	-	-	-	-
Mardin	665	-	2.708.973	772.826
Siirt	4.115	11.876	141.518	119.401
Şanlıurfa	9.057	-	82.614	130
Şırnak	-	-	-	-
GAP	**354.500**	**295.983**	**3.752.576**	**1.203.777**
Türkiye	**39.081.780**	**42.034.600**	**47.987.440**	**47.296.712**
GAP/Türkiye (%)	**0,9**	**0,7**	**7,8**	**2,6**

Kaynak: TCDD Taşımacılık (2025). İstatistik Yıllığı

6.2.HABERLEŞME VE İNTERNET

Haberleşme ve internet altyapısının güçlü olması; eğitim ve bilgiye erişimi, kamu hizmetlerine erişimi kolaylaştırması açısından önem arz etmektedir. Sosyal ve kültürel iletişimin gelişmesi ve teknolojinin gelişmesi için topluma büyük faydalar sağlar. Güvenlik ve acil durum yönetimi için elzemdir. İnternet, modern yaşamın temel ihtiyaçlarından biri haline gelmiş durumda ve bu nedenle güçlü bir altyapı hem bireyler hem de toplum için vazgeçilmezdir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde haberleşme ve internet altyapısı büyükşehirlerde görece iyi durumdadır ancak kırsal ve dağlık alanlarda sınırlı kalmaktadır.

GAP Bölgesi'nde 2012 yılında 16.417 km olan fiber-optik kablo uzunluğu 2025 yılında 3,1 katına çıkarak 51.671 km olmuştur. GAP Bölgesi'nde nüfus 1,5 katına çıkarken geniş bant internet abone sayısı yaklaşık 8,1 katına çıkmıştır. Bu internet kullanımının yaygınlaştığını göstermektedir. Aynı şekilde mobil telefon abone sayısı karşılaştırıldığında mobil telefon kullanım oranı da artmıştır.

Tablo 78: GAP Bölgesi Haberleşme ve İnternet Altyapısı

İller	2012			2025		
	Mobil Telefon Abone Sayısı	Genişbant İnternet Abone Sayısı	Fiber-Optik Kablo Uzunluğu (km)	Mobil Telefon Abone Sayısı	Genişbant İnternet Abone Sayısı	Fiber-Optik Kablo Uzunluğu (km)
Adıyaman	421.649	76.402	1.625	702.029	727.551	4.319
Batman	336.458	64.940	1.087	519.141	563.064	3.390
Diyarbakır	955.692	175.390	3.633	1.773.613	1.528.538	9.116
Gaziantep	1.312.928	294.022	3.165	2.107.806	1.825.487	11.065
Kilis	109.003	35.605	321	176.003	172.134	1.707
Mardin	489.982	88.353	1.631	685.485	628.979	6.595
Siirt	255.588	38.557	1.240	258.985	287.452	2.587
Şanlıurfa	948.998	92.861	2.622	1.667.177	1.750.496	8.394
Şırnak	378.409	100.036	1.092	371.305	413.484	4.498
GAP	**5.208.707**	**966.166**	**16.417**	**8.261.544**	**7.897.185**	**51.671**
TR	**67.680.547**	**20.005.204**	**210.285**	**99.691.361**	**97.442.942**	**680.524**
GAP/TR (%)	**7,7**	**4,8**	**7,8**	**8,3**	**8,1**	**7,6**

Kaynak: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (2025). Yıllık İl İstatistikleri.
Geniş Bant İnternet Abone Sayısı hem sabit hem de mobil internet abone sayısını ifade etmektedir.

6.3.SU VE KANALİZASYON

Su ve kanalizasyon altyapısının iyi olması; toplum sağlığı, çevre koruma ve ekonomik kalkınma açısından büyük önem taşır. İyi bir altyapı, temiz ve güvenli içme suyuna sürekli erişimi sağlar, böylece su kaynaklı hastalıkların önlenmesine yardımcı olur. Ayrıca atık suların etkin şekilde toplanması ve arıtılması, çevre kirliliğini azaltır ve ekosistemleri korur. Güçlü bir su ve kanalizasyon sistemi şehrin kalitesini arttırmak ve sürdürülebilirlik için önem arz etmektedir. Son yıllarda Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde su ve kanalizasyon altyapısında iyileştirmeler yapılmış olsa da bazı yerleşim yerlerinde altyapı eksiklikleri hala bulunmaktadır. Özellikle kırsal alanlarda kanalizasyon altyapısında eski ve yetersiz sistemler devam etmektedir.

GAP Bölgesi'nde hem içme suyu hem de atık su arıtma tesislerinin sayısında artış olmasına rağmen, Türkiye ortalamasıyla karşılaştırıldığında halen yetersiz kalmaktadır. Özellikle bölgedeki hızlı nüfus artışı ve sanayileşme mevcut tesislerin kapasitesini zorlamaktadır. Özellikle biyolojik arıtma tesisleri kapasiteleri açısından bölge genelinde daha fazla yatırıma ihtiyaç vardır. İçme suyu ve arıtma tesisleri hakkında kısa bir bilgilendirme aşağıda yer almaktadır.

- ***İçme ve kullanma suyu arıtma tesisleri:*** Bu tesisler, ham suyu (genellikle göl, nehir, baraj veya yeraltı sularından) alarak içilebilir ve kullanıma uygun hale getirirler. Su, zararlı mikroorganizmalar, kirleticiler ve askıda katı maddelerden arındırılır. Doğrudan insan tüketimine ve evsel kullanıma uygun temiz su haline gelir.
- ***Atık su arıtma tesisleri:*** Evsel, endüstriyel veya tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan kirli suyu temizleyerek çevreye zarar vermeyecek bir şekilde doğaya geri kazandırmayı amaçlar. Bu tesisler, atık suların içindeki zararlı maddeleri, organik kirleticileri ve kimyasal atıkları giderirler. Arıtılmış su, genellikle yeniden kullanıma veya çevreye (nehir, deniz, yeraltı suyu vb.) deşarja uygun hale gelir. İnsan tüketimine uygun olmayabilir, ancak çevreye zarar vermeyecek nitelikte olur.

6.3.1.İÇME VE KULLANMA SUYU

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, 2002 yılında mevcut belediye sayısının tamamı içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet veremezken, 2022 yılında tüm belediyeler şebeke ile hizmet sağlamaktadır. Diğer tarafta arıtma tesisi ile hizmet veren belediye sayısı 9'dan 40'a çıkmıştır. Ancak bu sayı 2002 yılına göre 4,5 katına çıkmasına rağmen günümüzde bütün belediyeler arıtma tesisi ile hizmet verememektedir. 122 belediyenin yalnızca 40'ı bu hizmeti sağlamaktadır.

Tablo 79: İçme ve Kullanma Suyu / Belediye İstatistikleri

Bölge	2002			2022		
	Toplam Belediye Sayısı	İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Sayısı	İçme ve Kullanma Suyu Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Sayısı	Toplam Belediye Sayısı	İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Sayısı	İçme ve Kullanma Suyu Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Sayısı
GAP	195	185	9	122	122	40
TR	3.227	3.140	252	1.391	1.390	493
GAP/TR (%)	**6,0**	**5,9**	**3,6**	**8,8**	**8,8**	**8,1**

Kaynak: TÜİK (2022). (MEDAS) Belediye Su İstatistikleri.

2002 yılında belediye nüfusunun yüzde 97'sine şebeke suyu ile hizmet verilirken, 2022 yılında da bu oran değişmemiş belediye nüfusunun yüze 97'sine hizmet sağlanmıştır. Diğer taraftan 2002 yılında belediye nüfusunun sadece yüzde 16'sına arıtma tesisi ile hizmet sağlanırken, 2022 yılında bu oran yüzde 60'a çıkmıştır. 2002 yılında arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfus Türkiye'nin yüzde 3,9'u iken, arıtma tesisi sayısının ve kapasitesinin artmasıyla 2022 yılında bu oran yüzde 10,4'e çıkmıştır.

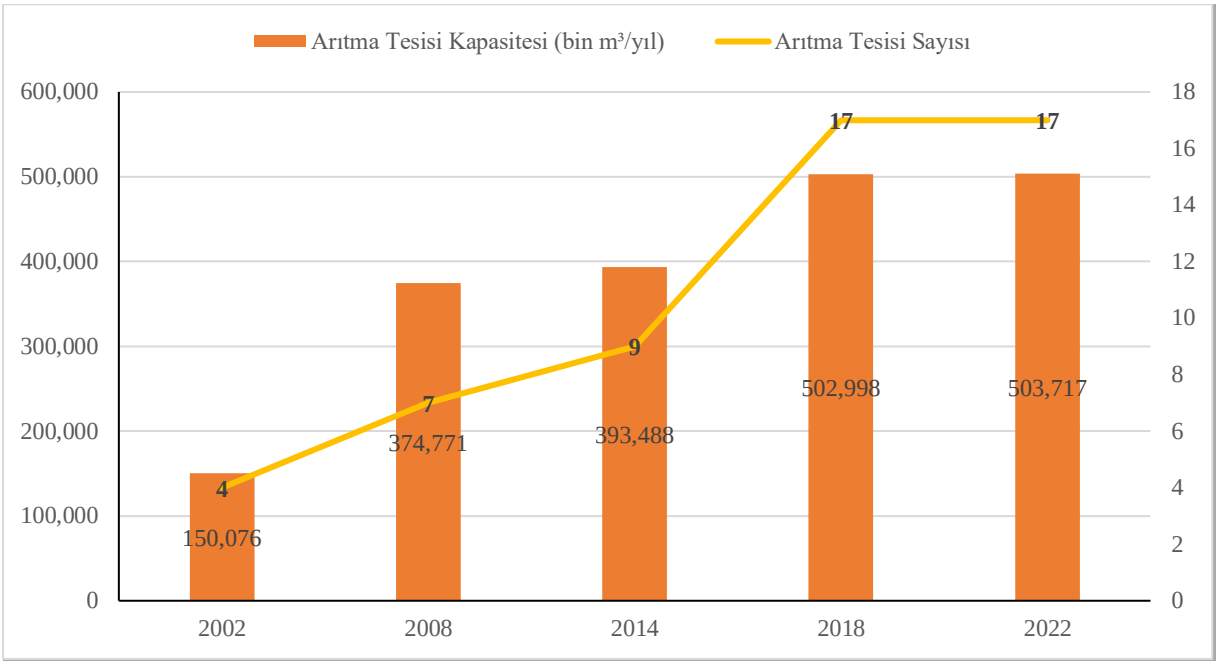
Tablo 80: İçme ve Kullanma Suyu / Belediye Nüfusu İstatistikleri

Bölge	2002				2022			
	İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusu	İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)	İçme ve Kullanma Suyu Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusu	İçme ve Kullanma Suyu Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)	İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusu	İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)	İçme ve Kullanma Suyu Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusu	İçme ve Kullanma Suyu Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)
GAP	4.545.239	97	748.467	16	8.502.831	97	5.261.402	60
TR	51.613.433	97	19.375.843	36	79.830.592	99	50.650.358	63
GAP/TR (%)	**8,8**	-	**3,9**	-	**10,7**	-	**10,4**	-

Kaynak: TÜİK (2022). (MEDAS). Belediye Su İstatistikleri.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde içme ve kullanma suyu arıtma tesisi kapasitesi yıllar içinde artış göstermiştir. Ancak arıtma tesisi sayısı 2018 yılından beri 17 tesis ile sabit kalmıştır.

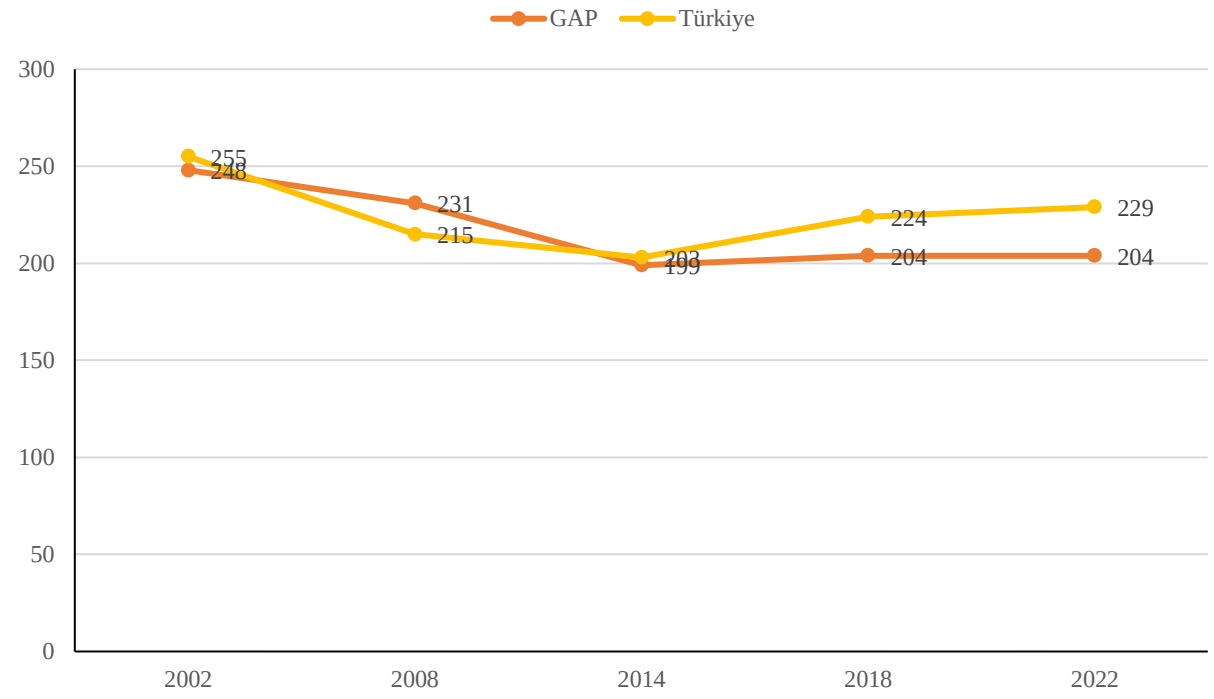
Grafik 43: İçme ve Kullanma Suyu Arıtma Tesisi Kapasitesi (bin m³/yıl) ve Sayısı

Kaynak: TÜİK (2022). (MEDAS). Belediye Su İstatistikleri.

GAP Bölgesi'nde kişi başı çekilen günlük su miktarı 2008 yılında Türkiye ortalamasının üzerinde iken, 2014, 2018,2022 yıllarında Türkiye ortalamasının altındadır. Kıt kaynak olan suyun yönetimi açısından günlük çekilen su miktarının Türkiye'nin altında olması ve bu oranın daha da azalması önem arz etmektedir.

Grafik 44: Kişi Başı Çekilen Günlük Su Miktarı (litre/kişi – gün)

Kaynak: TÜİK(2022) (MEDAS). Belediye Su İstatistikleri.

6.3.2.ATIK SU

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, 2002 yılında mevcut belediye sayısının tamamı kanalizasyon şebekesi ile hizmeti veremezken, 2022 yılında tüm belediyeler kanalizasyon şebekesi ile hizmet sağlamaktadır. Diğer tarafta atık su arıtma tesisi ile hizmet veren belediye sayısı 10'dan 35'e çıkmıştır. Ancak bu sayı 2002 yılına göre 3,5 katına çıkmasına rağmen günümüzde bütün belediyeler atık su arıtma tesisi ile hizmet verememektedir. 122 belediyenin yalnızca 35'i bu hizmeti sağlamaktadır.

Tablo 81: Atık su / Belediye İstatistikleri

Bölge	2002			2022		
	Toplam Belediye Sayısı	Kanalizasyon Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Sayısı	Atık su Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Sayısı	Toplam Belediye Sayısı	Kanalizasyon Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Sayısı	Atık su Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Sayısı
GAP	195	133	10	122	122	35
TR	3.227	2.115	248	1.391	1.366	757
GAP/TR (%)	**6,0**	**6,3**	**4,0**	**8,8**	**8,9**	**4,6**

Kaynak: TÜİK (2022). (MEDAS). Belediye Atık su İstatistikleri

2002 yılında belediye nüfusunun yüzde 83'üne kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilirken, 2022 yılında da bu oran artarak belediye nüfusunun yüzde 86'sına hizmet sağlanmıştır. Türkiye nüfusunun yüzde 93'ü bu hizmetten faydalanırken GAP Bölgesi, Türkiye ortalamasının altında kalmıştır.

Diğer taraftan GAP Bölgesi'nde 2002 yılında belediye nüfusunun sadece yüzde 29'una atık su arıtma tesisi ile hizmet sağlanırken, 2022 yılında bu oran yüzde 51'e çıkmıştır ancak yüzde 78 olan Türkiye ortalamasının çok atında kalmıştır. Özellikle çevre kirliği ve su yönetimi açısından atık su arıtma tesisi hizmetinin artması önem arz etmektedir.

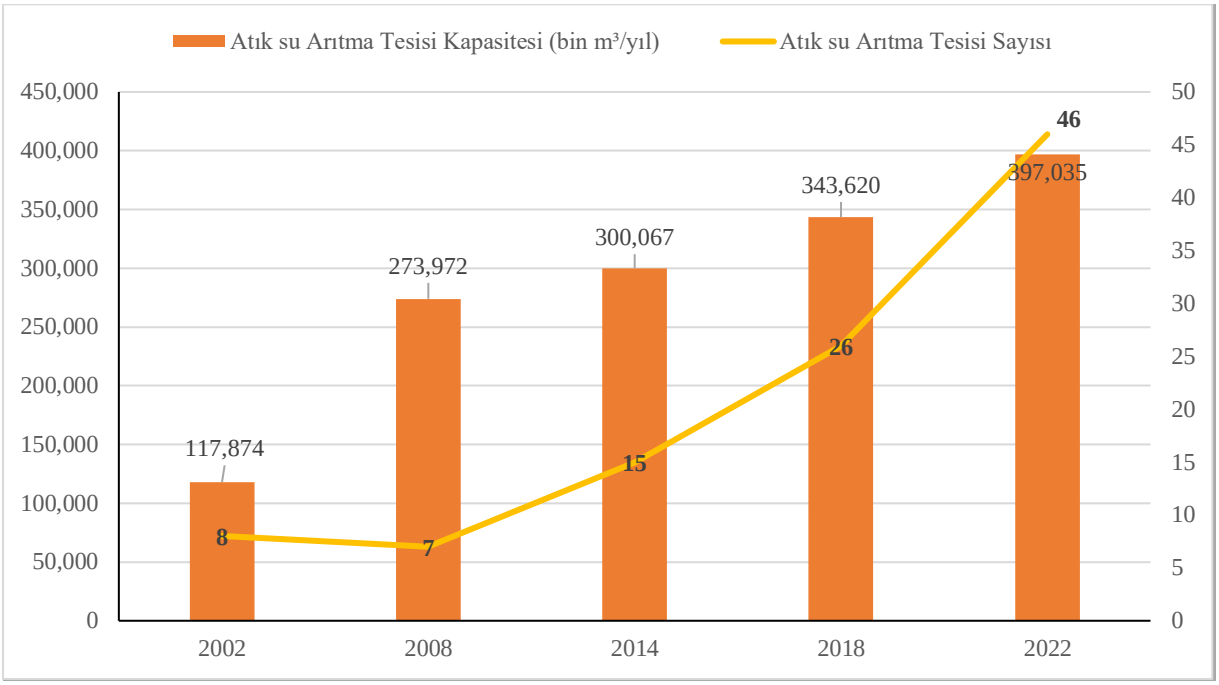
Tablo 82: Atık su / Belediye Nüfusu İstatistikleri

Bölge	2002				2022			
	Kanalizasyon Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusu	Kanalizasyon Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)	Atık su Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusu	Atık su Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı(%)	Kanalizasyon Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusu	Kanalizasyon Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)	Atık su Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusu	Atık su Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı(%)
GAP	3.910.372	83	1.377.228	29	7.496.160	86	4.520.333	51
TR	44.342.222	83	18.955.305	36	74.981.183	93	62.740.116	78
GAP/TR (%)	**9**	**-**	**7**	**-**	**10**	**-**	**7**	**-**

Kaynak: TÜİK (2022). (MEDAS) Belediye Atık su İstatistikleri

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde atık su arıtma tesisi kapasitesi yıllar içinde artış göstermiştir. Atık su arıtma tesisi sayısı 2002 yılına göre yaklaşık 6 katına çıkarak 46 olmuştur.

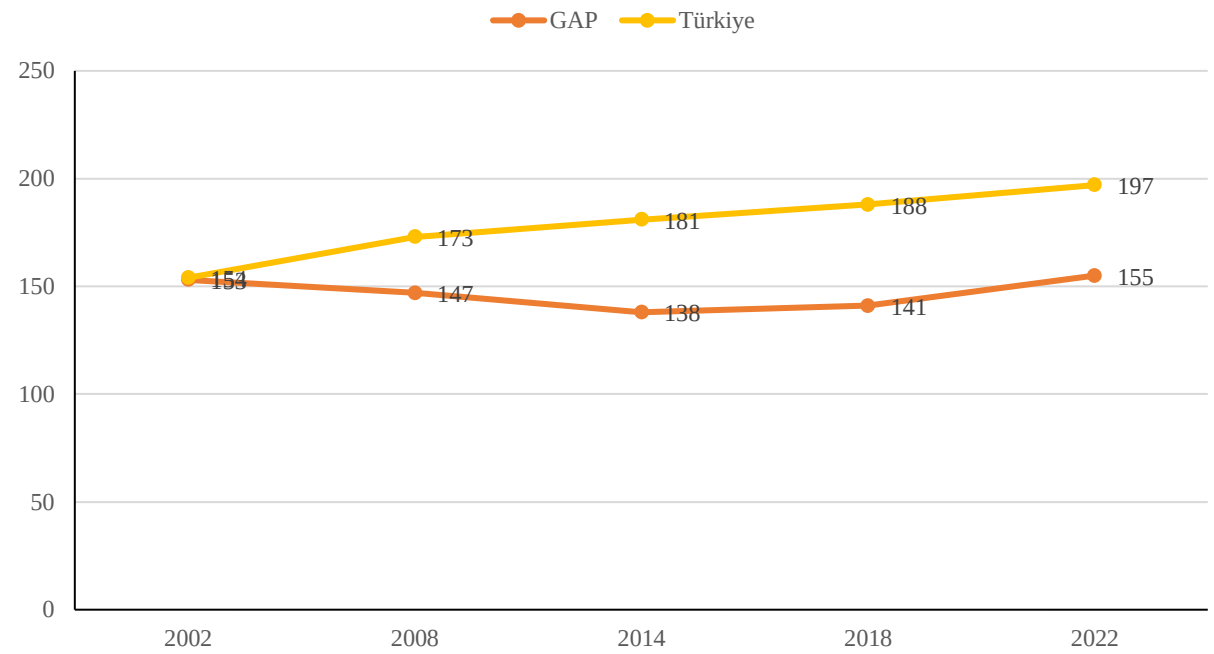
Grafik 45: Atık su Arıtma Tesisi Kapasitesi (bin m³/yıl) ve Atık su Arıtma Tesisi Sayısı

Kaynak: TÜİK (2022). (MEDAS).Belediye Atık su İstatistikleri

GAP Bölgesi'nde deşarj edilen kişi başı günlük atık su miktarı genel olarak Türkiye ortalamasının altındadır. Atık suyun deşarj edilmesi, güvenli bir şekilde arıtıldıktan sonra doğal çevreye salınması anlamına gelir ve çevreyi koruma açısından çok önemlidir. GAP Bölgesi'nde atık su arıtma tesislerinin arttırılması kıt kaynak olan suyun yönetimi için önem arz etmektedir.

Grafik 46: Belediyelerde Deşarj Edilen Kişi Başı Günlük Atık su Miktarı (litre/kişi-gün)

Kaynak: TÜİK (2022). (MEDAS). Belediye Atık su İstatistikleri

6.4.KATI ATIK YÖNETİMİ

Katı atık yönetimi, çevre kirliliğini önlemek, insan sağlığını korumak, doğal kaynakları verimli kullanmak ve iklim değişikliğiyle mücadele etmek açısından önemlidir. Atıkların geri dönüşümü ve doğru şekilde bertaraf edilmesi, çevreye zararlı etkileri azaltırken aynı zamanda ekonomik faydalar sağlar. Bu süreç, özellikle geri dönüşüm yoluyla enerji tasarrufu ve doğal kaynakların korunmasına katkıda bulunur, aynı zamanda sera gazı salınımını düşürerek iklim değişikliğiyle mücadelede kritik bir rol oynar.

GAP Bölgesi'nde bölgedeki tüm yerleşimler katı atık yönetimi konusunda aynı ilerlemeyi kaydedememişlerdir. Bölgede geri dönüşüm alanında faaliyet gösteren özel işletmeler bulunmakta olup atıkların bir bölümü geri dönüşüm ile ekonomiye kazandırılmaktadır. Ancak geri dönüşüm faaliyetleri Bölge genelinde yetersiz kalmaktadır. Bu yüzden geri dönüşüme ilişkin farkındalık toplum içinde yaygınlaştırılmalı ilgili alanda faaliyet gösteren ve gösterecek işletmeler desteklenmelidir.

GAP Bölgesi'nde 2002 yılında bütün belediyeler katı atık hizmeti veremezken, 2024 yılında 1 belediye dışında diğer bütün belediyeler bu hizmeti sağlamaktadır. Atık hizmeti verilen belediye nüfusunun Türkiye içindeki payı 2002 yılında yüzde 8,8 iken 2024 yılında bu oran yüzde 11,0'a çıkmıştır.

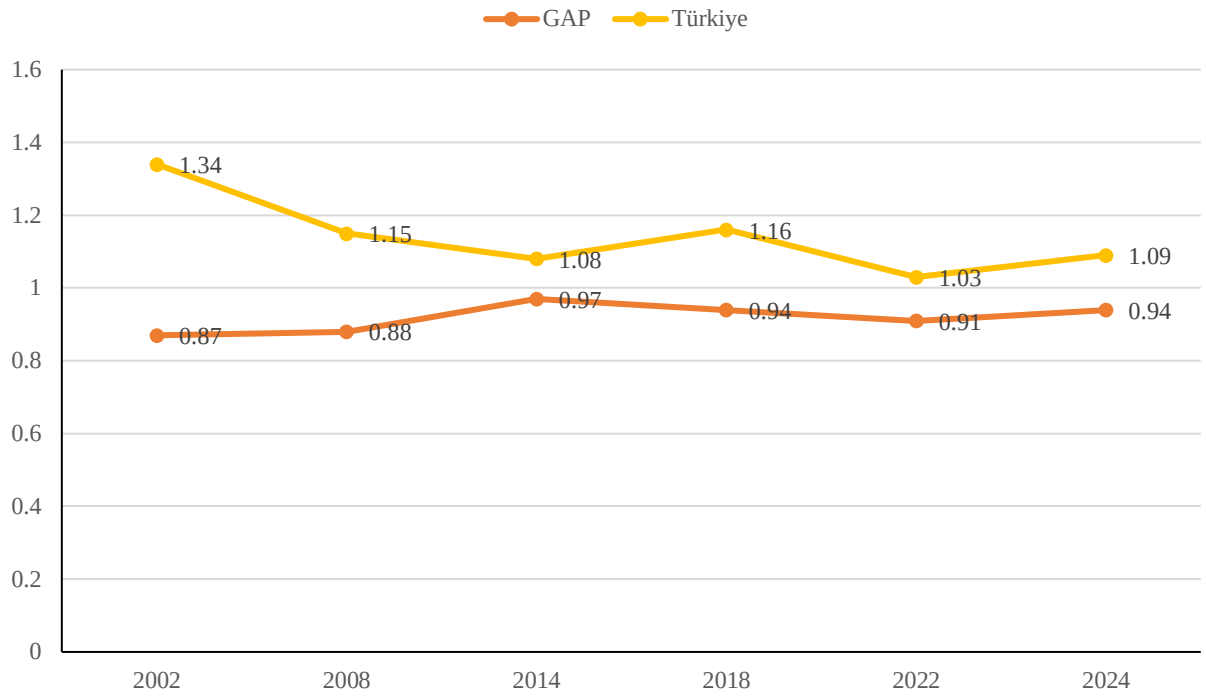
Tablo 83: Belediye Katı Atık İstatistikleri

Bölge	2002				2024			
	Toplam Belediye Sayısı	Atık Hizmeti Verilen Belediye Sayısı	Atık Hizmeti Verilen Belediye Nüfusu	Atık Hizmeti Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)	Toplam Belediye Sayısı	Atık Hizmeti Verilen Belediye Sayısı	Atık Hizmeti Verilen Belediye Nüfusu	Atık Hizmeti Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)
GAP	195	174	4.568.874	97	122	121	8.862.245	98
TR	3.227	2.984	51.763.134	97	1.401	1.392	80.793.311	99
GAP/TR (%)	**6,0**	**5,8**	**8,8**	**-**	**8,7**	**8,7**	**11,0**	**-**

Kaynak: TÜİK (2024). (MEDAS). Belediye Atık İstatistikleri

GAP Bölgesi'nde kişi başı ortalama atık miktarı genel olarak Türkiye ortalamasının altındadır.

Grafik 47: Kişi Başı Ortalama Belediye Atık Miktarı (kg/kişi-gün)

Kaynak: TÜİK (2024).(MEDAS). Belediye Atık İstatistikleri

GAP Bölgesi'nin 2002 yılında atık miktarının Türkiye içindeki payı yüzde 5,8 iken 2024 yılında yüzde 9,4 olarak gerçekleşmiştir. 2002 yılında açıktan yakma, nehir ve dereye dökme, gömme gibi yöntemler kullanılırken 2024 yılında lisanslı firmalara gönderilerek çevreye daha duyarlı bertaraf etme yöntemlerinde gelişme sağlamıştır.

Tablo 84: Katı Atık Bertaraf Yöntemine Göre Atık Miktarı

2002		2024	
Bertaraf Yöntemi	**Atık Miktarı (Ton/Yıl)**	**Bertaraf Yöntemi**	**Atık Miktarı (Ton/Yıl)**
Belediye Çöplüğünde Depolama	883.359	Belediye Çöplüğünde Depolama	1.450.736
Diğer Bertaraf İşlemleri	58.372	Diğer Bertaraf İşlemleri	700
Lisanslı Firmalara Gönderilen	-	Lisanslı Firmalara Gönderilen	1.573.555
Büyükşehir Belediye Çöplüğünde Depolama	218.016		-
Başka Belediye Çöplüğünde Depolama	3.742		-
Düzenli Depolama	236.110		-
Gömme	8.950		-
Nehir, Dere ve Göle Dökme	29.411		-
Açıkta Yakma	6.540		-
Toplam	**1.444.500**	Toplam	**3.024.991**
GAP / TR (%)	**5,8**	**GAP / TR (%)**	**9,4**

Kaynak: TÜİK (2024). (MEDAS). Belediye Atık İstatistikleri

6.5.ENERJİ

Elektrik altyapısının sağlam, güvenilir ve kesintisiz olması; günlük hayatın, iş dünyasının ve toplumun genel işleyişi için temel gereksinimdir. Son yıllarda GAP Bölgesi'nde enerji altyapısına yönelik ciddi yatırımlar yapılmıştır. GAP kapsamında barajlar ve hidroelektrik santraller inşa edilmiştir. Atatürk Barajı ve Keban Barajı gibi projeler bölgenin elektrik üretim kapasitesini artırmıştır. Ancak yine de bölgenin enerji altyapısı diğer bölgelere göre farklılık göstermektedir.

Bölgedeki bazı illerde elektrik altyapısı gelişmekle birlikte kaçak elektrik kullanımı ciddi sorunlar yaratmaktadır. Elektrik dağıtım şirketleri kaçak kullanım oranlarının yüksek olması nedeniyle elektrik arzında zaman zaman kesintiler yaşanmaktadır. Bu durum elektrik hizmetinin kesintisiz sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Diğer taraftan kırsal alanlarda ve bazı illerde elektrik altyapısı eksiklikleri yaşanmaktadır. Bölgede bazı illerde elektrik kesintileri sıkça yaşanmakta ve bu alanlarda altyapı modernizasyonuna ihtiyaç duyulmaktadır.

GAP Bölgesi'nde EPDK 2025 raporuna göre, Bölge'nin lisanslı elektrik üretimi Türkiye'nin yüzde 5,0'ını oluşturmaktadır. Diğer taraftan, lisanslı kurulu gücün Türkiye içindeki payı yüzde 9,4 iken, lisanssız kurulu güç payı yüzde 14,3'dır. Faturalanan tüketimin Türkiye içindeki payı ise yüzde 8,7'dir. Lisanslı elektrik üretiminin en çok yapıldığı il Şanlıurfa ve Diyarbakır illeridir. En çok tüketim yapılan il ise Gaziantep olmuştur, onu Şanlıurfa ili takip etmektedir.

Tablo 85: GAP Bölgesi Elektrik Üretimi, Kurulu Güç, Faturalanan Tüketim İstatistikleri (2025)

İller	Lisanslı Elektrik Üretiminin İl Bazında Dağılımı	Lisanslı Kurulu Gücün İl Bazında Dağılımı	Lisanssız Kurulu Gücün İllere Göre Dağılımı	Faturalanan Tüketimin İllere Göre Dağılımı
	Üretim (GWh)	Kurulu Güç (MW)	Kurulu Güç (MWe)	(GWh)
Adıyaman	353,3	258,6	189,3	1.495,30
Batman	99,8	63,3	83,3	1.220,8
Diyarbakır	5.002,7	2.278,6	269,5	3.588,0
Gaziantep	687,1	384,6	1.248,7	9.200,8
Kilis			125,9	618,2
Mardin	1.660,7	1.423,1	121,3	1.915,2
Siirt	1.009,7	793,9	84,1	541,5
Şanlıurfa	5.760,4	3.658,5	1.273,3	5.533,9
Şırnak	1.791,1	447,5	33,0	900,0
GAP	**16.364,7**	**9.308,1**	**3.428,1**	**25.013,6**
Türkiye	**325.706,9**	**99.135,3**	**24.032,7**	**288.480,0**
GAP/TR (%)	**5,0**	**9,4**	**14,3**	**8,7**

Kaynak: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, 2025 Yılı Elektrik Piyasası Gelişim Raporu

GAP Bölgesi'nde faturalanan elektrik tüketimi istatistiklerine göre bölgedeki tüketim Türkiye'nin yüzde 8,7'sini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, tarımsal faaliyetlerde kullanılan enerji oranı dikkat çekicidir. Türkiye genelinde tarımsal faaliyetler için tüketilen elektriğin yüzde 24,9'sı GAP Bölgesi'nden kaynaklanmaktadır.

Tablo 86: GAP Bölgesi Faturalanan Tüketimin Tüketici Türüne Göre Dağılımı (2025)

Kullanım Türleri	GAP Miktar (MWh)	Türkiye Miktar (MWh)	GAP/TR (%)
Aydınlatma	404.021,30	5.770.755,14	**7,0**
Kamu ve Özel Hizmetler Sektörü ile Diğer	4.983.555,72	74.638.602,84	**6,7**
Mesken	7.799.216,05	78.197.394,74	**10,0**
Sanayi	8.376.157,59	116.006.224,76	**7,2**
Tarımsal Faaliyetler	3.450.640,26	13.866.986,41	**24,9**
İl Toplam	**25.013.590,93**	**288.479.963,88**	**8,7**

Kaynak: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, 2025 Yılı Elektrik Piyasası Gelişim Raporu

Sanayinin en çok geliştiği il olan Gaziantep, Bölge içinde sanayi için tüketilen enerjinin yüzde 64,3'ünü oluşturmaktadır. Bölge'de tarımsal faaliyetler için tüketilen enerjinin yüzde 63'ü ise Şanlıurfa ilinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 87: GAP Bölgesi İlleri Faturalanan Tüketimin Tüketici Türüne Göre Dağılımı (2025)

İl Adı	Tüketici Türü	Miktar (MWh)	İl / GAP (%)
Gaziantep	Aydınlatma	102.410,95	25,3
	Kamu ve Özel Hizmetler Sektörü ile Diğer	1.497.194,73	30,0
	Mesken	2.032.777,28	26,1
	Sanayi	5.385.782,32	64,3
	Tarımsal Faaliyetler	182.655,16	5,3
	İl Toplam	**9.200.820,45**	**36,8**
Şanlıurfa	Aydınlatma	65.743,19	16,3
	Kamu ve Özel Hizmetler Sektörü ile Diğer	875.703,61	17,6
	Mesken	1.767.067,90	22,7
	Sanayi	651.568,20	7,8
	Tarımsal Faaliyetler	2.173.783,35	63,0
	İl Toplam	**5.533.866,23**	**22,1**
Diyarbakır	Aydınlatma	67.784,93	16,8
	Kamu ve Özel Hizmetler Sektörü ile Diğer	887.988,11	17,8
	Mesken	1.378.471,59	17,7
	Sanayi	685.647,80	8,2
	Tarımsal Faaliyetler	568.142,39	16,5
	İl Toplam	**3.588.034,81**	**14,3**

Mardin	Aydınlatma	46.532,85	11,5
	Kamu ve Özel Hizmetler Sektörü ile Diğer	402.594,76	8,1
	Mesken	758.962,17	9,7
	Sanayi	405.720,96	4,8
	Tarımsal Faaliyetler	301.338,22	8,7
	İl Toplam	**1.915.148,97**	**7,7**
Adıyaman	Aydınlatma	35.215,77	8,7
	Kamu ve Özel Hizmetler Sektörü ile Diğer	344.152,55	6,9
	Mesken	553.248,44	7,1
	Sanayi	465.488,45	5,6
	Tarımsal Faaliyetler	97.192,51	2,8
	İl Toplam	**1.495.297,73**	**6,0**
Batman	Aydınlatma	31.704,07	7,8
	Kamu ve Özel Hizmetler Sektörü ile Diğer	373.187,87	7,5
	Mesken	515.896,62	6,6
	Sanayi	278.502,29	3,3
	Tarımsal Faaliyetler	21.450,81	0,6
	İl Toplam	**1.220.741,66**	**4,9**
Şırnak	Aydınlatma	20.686,10	5,1
	Kamu ve Özel Hizmetler Sektörü ile Diğer	284.509,94	5,7
	Mesken	443.686,98	5,7
	Sanayi	76.388,03	0,9
	Tarımsal Faaliyetler	74.752,86	2,2
	İl Toplam	**900.023,90**	**3,6**
Kilis	Aydınlatma	13.661,59	3,4
	Kamu ve Özel Hizmetler Sektörü ile Diğer	173.096,54	3,5
	Mesken	147.586,70	1,9
	Sanayi	256.922,37	3,1
	Tarımsal Faaliyetler	26.927,37	0,8
	İl Toplam	**618.194,57**	**2,5**
Siirt	Aydınlatma	20.281,85	5,0
	Kamu ve Özel Hizmetler Sektörü ile Diğer	145.127,61	2,9
	Mesken	201.518,38	2,6
	Sanayi	170.137,18	2,0
	Tarımsal Faaliyetler	4.397,59	0,1
	İl Toplam	**541.462,61**	**2,2**

Kaynak: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, 2025 Yılı Elektrik Piyasası Gelişim Raporu

GAP Bölgesi'nin dağıtım hat uzunluğu Türkiye'nin yüzde 8,2'sini oluşturmaktadır. Trafo sayısı Türkiye'nin yüzde 16,5'ini oluştururken trafo kapasitesi yüzde 10,8'ini oluşturmaktadır.

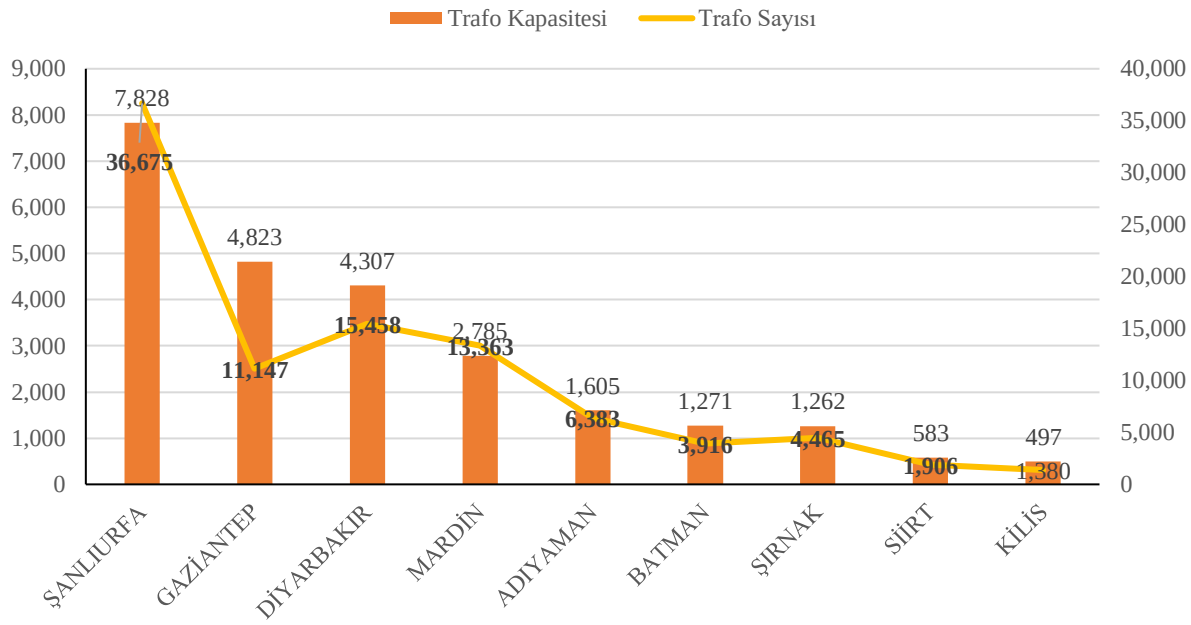
Tablo 88: Dağıtım Gerilim Seviyesindeki Hat Uzunlukları, Trafo Kapasiteleri ve Trafo Sayıları (2025)

İller	Hat uzunluğu (Km)	Trafo Kapasitesi (MVA)	Trafo Sayısı (Adet)
Adıyaman	10.536	1.605	6.383
Batman	7.271	1.271	3.916
Diyarbakır	22.479	4.307	15.458
Gaziantep	26.990	4.823	11.147
Kilis	4.063	497	1.380
Mardin	13.141	2.785	13.363
Siirt	4.742	583	1.906
Şanlıurfa	37.714	7.828	36.675
Şırnak	6.379	1.262	4.465
GAP	**133.315**	**24.961**	**94.693**
Türkiye	**1.624.534**	**230.587**	**573.256**
GAP/TR (%)	**8,2**	**10,8**	**16,5**

Kaynak: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, 2025 Yılı Elektrik Piyasası Gelişim Raporu

GAP Bölgesi'nde dağıtım hatlarında trafo kapasitesi en yüksek olan il Şanlıurfa'dır. Onu diğer büyük şehirler takip etmektedir. İllerin dağıtım sistemindeki trafo sayılarına göre trafo sayısı bakımından ilk beş il; Konya, **Şanlıurfa,** İstanbul, İzmir ve Ankara'dır. Şanlıurfa'da trafo sayısının yüksek olmasının nedenleri arasında geniş coğrafya, tarımsal elektrik talebi, kaçak kullanım sebebiyle dağıtım hatlarına aşırı yükün engellenmesi olarak gösterilebilir.

Grafik 48: İllere Göre Dağıtım Gerilim Seviyesindeki Trafo Kapasiteleri ve Trafo Sayıları (2025)

Kaynak: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, 2025 Yılı Elektrik Piyasası Gelişim Raporu

7 ÖNEMLİ GELİŞMELER

7.ÖNEMLİ GELİŞMELER

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 2000'li yıllardan itibaren önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelere aşağıda maddeler halinde yer verilmektedir.

- 2000 yılında nüfusun yüzde 9,7'sini oluşturan bölgenin ülke içindeki payı 23 yılda hiç azalmamış günümüzde yüzde 11,1'e ulaşmıştır. 2025 yılı nüfusu 9.587.992 olup bu nüfusun yüzde 49'unu 0-24 yaş grubu olan çocuklar ve gençler oluşturmaktadır.
- Nüfus yoğunluğu (kilometrekareye düşen kişi sayısı), bir bölgedeki insan dağılımını ve mekânsal kullanım düzeyini gösteren temel bir göstergedir. 2000 yılında 88 olan nüfus yoğunluğu, 2025 yılında 126'ya ulaşmıştır.
- 2002 yılında -209.890 olan net göç değeri günümüzde -31.993'e düşmüştür. Bölge'nin göç verme eğilimi azalmaktadır.
- 2000 yılında 4,6 olan doğurganlık hızı 2025 yılında 2,3'e düşse de 1,4 olan ülke ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir.
- Yapılan yatırımlar genel olarak sağlık koşullarını iyileştirmiş 2000 yılında binde 42 olan bebek ölüm hızı 2025 yılına gelindiğinde binde 11,4'e düşmüştür.
- Eğitim seviyesinde artış yaşanmış, 2008 yılında 83,5 olan okuma yazma oranı 2025 yılında 95,7'ye yükselmiştir. Diğer taraftan yüksekokul veya fakülte mezunu oranı da 2008 yılında 3,5 iken 2025 yılında 14,2'ye yükselmiştir.
- Okul öncesi okullaşma oranı net rakamlarla 2002-2003 döneminde yüzde 3,0 iken 2025-2026 dönemine gelindiğinde bu oran yüzde 40,9'a çıkmıştır. Aynı şekilde ilköğretimde okullaşma oranı yüzde 94,1'den yüzde 97,6'ya; ortaöğretimde okullaşma oranı ise yüzde 27,3'ten yüzde 72,8'e çıkmıştır.
- İlköğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı 2012-2013 döneminde 38 kişi iken bu sayı 2025-2026 döneminde 12 birim iyileşerek 26 kişiye düşmüştür. Ortaöğretimde ise derslik başına düşen öğrenci sayısı 38'den 22'e düşmüştür.
- Derslik sayılarında artış olmuş, 2012-2013 döneminde okul öncesi eğitimde 1.359 olan derslik sayısı, 2025-2026 döneminde 5.525'e yükselmiştir. Aynı şekilde, ilköğretimde 45.437'den 69.757'ye, ortaöğretimde ise 11.156'dan 28.253'e yükselmiştir.
- Bölge'de 7 yeni devlet ve 2 vakıf üniversitesi kurulmuş ve 2002 yılında 3 olan üniversite sayısı 12'ye çıkarılmıştır. Bölge'de üniversite okuyan öğrenci sayısında gelişmeler olmuş, 2002-2003 döneminde 34.850 olan sayı 2025-2026 döneminde 207.093 kişiye yükselmiştir. Aynı şekilde Bölge'de akademisyen sayısı da 2.571 kişiden 8.970'e yükselmiştir.
- Küresel ölçekte yaşanan gelişmeler doğrultusunda, üniversitelerin temel faaliyetlerinde de bazı değişimler gözlenmiş, yeni yapılanmalarda üniversitelerin girişimcilik özelliği taşımaları ve özellikle Ar-Ge faaliyetlerinde toplumsal sorumluluk ölçeğiyle yerele öncelik vermeleri öngörülmüştür. Bu amaçla Gaziantep ilinde 2, Şanlıurfa, Adıyaman, Diyarbakır, Batman illerinde 1er adet olmak üzere 6 adet teknopark faaliyetlerini sürdürmektedir.
- Sağlık alanında önemli gelişmeler olmuş, 2002 yılında 66 olan hastane sayısı 2024 yılına gelindiğinde 133'e yükselmiştir. 2002 yılında GAP Bölgesi toplam hastane sayısının Türkiye geneli toplam hastane sayısına oranı yüzde 5,7 iken 2024 yılında yüzde 8,5'e yükselmiştir. Aynı şekilde, hastanelerdeki toplam hekim sayısı 4.430'dan 15.678'e

yükselmiştir. Yine 2002 yılında GAP Bölgesi hekim sayısının Türkiye toplam hekim sayısına oranı yüzde 4,8 iken 2024 yılında yüzde 7,1'e yükselmiştir.

- Hastanelerin yatak kapasiteleri artmış, 2002 yılında 8.923 olan yatak kapasitesi, 2024 yılında 2,7 katına çıkarak 24.488 olmuştur. Yüz bin kişi başına düşen yatak sayısı ise 149'dan 258'e yükselmiştir.
- Bölge'de kültürel faaliyetler artmış, 2014 yılında 24 olan müze sayısı 2024 yılında 35'e yükselmiştir. Aynı şekilde müze ziyaretçi sayısı ise 1,1 milyon kişiden yaklaşık 3,3 milyon kişiye yükselmiştir.
- Bölge'de 2002 yılında 77 olan halk kütüphane sayısı 2025'te 101'e, sinema salonu sayısı 20'den 145'e, tiyatro salonu sayısı ise 1'den 54'e yükselmiştir.
- Ekonomik gelişmelerin bir sonucu olarak 2004 yılında bölgenin GSKD değeri 25 Milyar 158 Milyon TL olarak gerçekleşirken, 2024 yılında 2 Trilyon 376 Milyar TL'ye ulaşmıştır. Diğer taraftan yaşam standardının iyileştiğinin bir göstergesi olan kişi başı GSYH değeri ise 2004 yılında 2.986 dolar iken 2024 yılında 2,6 katına çıkarak 7.877 dolara ulaşmıştır.
- İşgücüne katılma oranı 2004 yılında yüzde 39,1 olarak gerçekleşirken, 2025 yılına gelindiğinde bu oran yüzde 46,9'a yükselmiştir. Toplumsal kalkınma ve refah seviyesinin artmasında önemli bir etkisi olan kadının, işgücüne katılma oranı artmış 2004 yılında yüzde 11,4 olan bu oran 2025 yılında yüzde 26,0'a yükselmiştir.
- İstihdam oranı 2004 yılında yüzde 34,5 iken 2025 yılında yüzde 42,4 olarak gerçekleşmiştir. Bölgede, 2004 yılında istihdam edilen kişi sayısı 1 milyon 299 bin iken bu sayı 2025 sonu itibarıyla 2 milyon 652 bine yükselerek yaklaşık 2 katına çıkmıştır.
- Bölge'de 2012 yılında yüzde 20,1 olan yoksulluk oranı, 2025'te 13,4'e düşmüştür. Bölgedeki yoksulluk oranı Türkiye ortalamasına göre düşüktür.
- 2002 yılında 155 adet olan teşvik belgesi sayısı 2024 yılında 1.693'e ulaşmıştır. Yine, 2002 yılında 872 milyon TL olan teşvik değeri, 2024 yılında 90.346 milyon TL'ye ulaşmıştır. Aynı şekilde, 2002 yılında 8.753 kişi istihdam edilirken 2024 yılında bu rakam 60.307'ye ulaşmıştır.
- Bölge'de hayvancılık yıllar içinde gelişmiş, 2004 yılında 636 bin olan büyükbaş hayvan sayısı günümüzde 1 milyon 554 bine ulaşmıştır. Aynı şekilde küçükbaş hayvan sayısı da 4 milyon 857 binden 11 milyon 246 bine ulaşmıştır. Yumurta tavuğu sayısı 2004 yılında 2 milyon 643 bin iken 2025 yılında 12 milyon 412 bine yükselmiştir. Bal üretiminde de önemli gelişmeler olmuş 2004 yılında 1.838 ton bal üretilirken 2025 yılında 9.380 ton bal üretilmiştir.
- Yıllar içinde 13 OSB bölgemize kazandırılmış, 2002 yılında 7 OSB varken bu sayı 2025 yılında 20'ye ulaşmıştır. Bölgede 2002 yılında 22 olan KSS sayısı 2025 yılında 40'a ulaşmıştır.
- 2002 yılında bölgeden yapılan ihracat 689,43 milyon dolar iken 2025 yılı sonu itibarıyla 12,91 milyar dolara yükselmiştir. Bölgeden yapılan ihracatın Türkiye ihracatı içindeki payı 2002 yılında yüzde 1,9 iken 2025 yılında bu oran yüzde 5,2'ye yükselmiştir.
- Bölge turizmi gelişmiş bakanlık belgeli tesislerde 2002 yılında 580.042 olan geceleme sayısı, 2025 yılında 4.994.995'e, ortalama kalış süresi ise 1,4'ten 1,6'ya yükselmiştir.

- Altyapı yatırımlarının bir sonucu olarak, 2002 yılında 5.616 km olan il ve devlet yolu ağı 2024 yılı itibarıyla 6.269 km'ye yükselmiştir. 2002 yılında 98 km olan otoyol uzunluğu 2024 yılında 294 km'ye ulaşmıştır.
- 2000 yılından sonra hizmete giren havalimanları ile bölgedeki havalimanı sayısı 5'ten 8'e yükselmiştir. 2004 yılında bölgeye iniş-kalkış yapan uçak sayısı 9.476 iken yaklaşık 7,1 katına çıkarak 2024 yılında 67.717'ye ulaşmıştır. Havayolu ile seyahat eden yolcu sayısı 955.708 kişiden 8.301.326 kişiye ulaşarak 8,6 katına çıkmıştır.
- Yük taşımacılığında önemli bir rol oynayan demiryolu ağı uzunluğu ise 2002 yılında 891 km iken, 2024 yılına gelindiğinde 1.038 km'ye ulaşmıştır.
- İnternet kullanımının yaygınlaşması ile birlikte önemli hale gelen altyapı yatımlarının sonucu olarak Bölge'de 2012 yılında 16.417 km olan fiberoptik kablo uzunluğu, 2025 yılında 51.671'e ulaşmıştır.
- 2002 yılı sonunda sulamaya açılan alan 198.854 hektar iken, bugün 2025 yılında 678.322 hektara ulaşmıştır.
- 2014 yılında 970.984 m olan ana kanal uzunluğu, 2025 yılında 1.496.265 m'ye ulaşmıştır.
- GAP kapsamında bugüne kadar tamamlanan baraj sayısı 18'e, hidroelektrik santrali sayısı ise 14'e ulaşmıştır.
- GAP kapsamında tamamlanan HES'lerin işletmeye alınışından 2025 yılı sonuna kadar 560 milyar kilovat-saat elektrik enerjisi üretilmiş olup, üretilen bu enerjinin parasal değeri 33,6 milyar ABD Doları olmuştur (1kWh = 6 cent)

Tablo 89: GAP Bölgesi'nde Önemli Gelişmeler

Göstergeler	2002		2012		2025	
	GAP	Türkiye	GAP	Türkiye	GAP	Türkiye
Nüfus (milyon)	6,6 (1)	67,8 (1)	7,9	75,6	9,6	86,1
Nüfus Artış Hızı (binde)	24,8 (1)	18,2(1)	18	12	10,2	5,0
Nüfus Yoğunluğu (kişi/km^2)	88 (1)	88 (1)	106	98	126	112
Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü (kişi)	6.5 (1)	4,5	5,9	3,7	4,1	3,1
Net Göç	-209.890	-	-60.343	-	-31.993	-
Net Göç Hızı (binde)	-	-	-7,6	-	**-3,3**	-
Doğurganlık Hızı (çocuk sayısı)	4,6 (1)	2,5 (1)	3,5	2,1	2,3	1,4
Bebek Ölüm Hızı (binde)	42 (1)	43(1)	15,6	11,6	11,4	7,8
Okuma Yazma Bilen Oranı (%)	-	-	91,6	95,8	95,7	97,9
Yüksekokul veya Fakülte Mezunu Oranı (%)	-	-	6,6	10,8	14,2	20,0
Okul Öncesi Eğitimde Okullaşma Oranı (%) (net)	3	11,1	26,6	30,9	40,9	50,3
Okul Öncesi Eğitimde Okul Sayısı (adet)	-	-	354	5.018	1.858	18.636
Okul Öncesi Eğitimde Derslik Sayısı (adet)	-	-	1.359	18.207	5.525	69.754
İlköğretimde Okullaşma Oranı (%) (net)	94,1	98,0	98,5	98,8	97,6	96,9
İlköğretimde Okul Sayısı (adet)	-	-	7.509	46.156	7.925	43.977
İlköğretimde Derslik Sayısı (adet)	-	-	45.437	359.504	69.757	483.872
İlköğretimde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı (kişi)	-	-	38	30	26	22
Ortaöğretimde Okullaşma Oranı (%) (net)	27,3	36,9	51,3	70,1	72,8	87,6
Ortaöğretimde Okul Sayısı (adet)	-	-	839	10.418	1.431	12.399
Ortaöğretimde Derslik Sayısı (adet)	-	-	11.156	129.566	28.253	216.307
Ortaöğretimde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı (kişi)	-	-	38	31	22	21
Üniversite Sayısı (adet)	3	75	11	175	12	201
Üniversitede Okuyan Öğrenci Sayısı (kişi)	34.850	1.882.630	120.580	4.916.791	207.093	3.736.855
Akademisyen Sayısı (kişi)	2.571	74.134	5.045	127.020	8.970	189.575
Hastane Sayısı (adet)	66	1.156	120	1.483	133(5)	1.562(5)
Hastane Yatak Sayısı (adet)	8.923	164.471	15.682	200.072	24.488(5)	268.359(5)
Yüz Bin Kişi Başına Düşen Yatak Sayısı (adet)	149	252	197	265	258(5)	313(5)
Toplam Hekim Sayısı (adet)	4.430	91.949	9.644	129.772	15.678(5)	221.133(5)
Bin Kişi Başına Düşen Hekim Sayısı	0,7	1,4	1,2	1,7	1,7(5)	2,6(5)
Müze Sayısı (adet)	-	-	24 (3)	392 (3)	35(5)	618(5)
Müze Ziyaretçi Sayısı (milyon kişi)	-	-	1.1 (3)	37.9 (3)	3.3(5)	51.7(5)
Halk Kütüphane Sayısı (adet)	77	1.275	77	1.112	101	1.302
Sinema Salonu Sayısı (adet)	20	532	83	1.998	145	2.161
Tiyatro Salonu Sayısı (adet)	1	102	23	606	54	1.101
Kişi Başı Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla (ABD Doları)	2.986 (2)	6.021 (2)	5.812	11.675	7.877(5)	15.325(5)

İşgücüne Katılma Oranı (%)	39,1 (2)	46,3(2)	35,2	50	46,9	53,5
İşsizlik Oranı (%)	11,7 (2)	10,8 (2)	12,4	9,2	9,5	8,3
İstihdam Oranı (%)	34,5 (2)	41,3 (2)	30,8	45,4	42,4	49,0
Yoksulluk Oranı (%)	-	-	20,06	22,74	13,4	20,6
Teşvik Belgesi Sayısı (adet)	155	2.654	378	3.355	1.693(5)	10.487(5)
Teşvik Değeri (milyon TL)	872	364.937	43.178	636.722	90.346(5)	977.604(5)
Büyükbaş Hayvan Sayısı (adet)	636.2795 (2)	10.173.2465 (2)	948.132	14.022.347	1.554.510	17.708.985
Küçükbaş Hayvan Sayısı (adet)	4.857.8775 (2)	31.811.0925 (2)	6.186.498	35.782.519	11.246.415	57.874.318
Yumurta Tavuğu Sayısı (adet)	2.643.7305 (2)	58.774.1725 (2)	2.844.959	84.677.290	12.412.555	122.589.270
Doğal Bal Üretimi (ton)	1.8385 (2)	73.9295 (2)	5.476	89.162	9.380	97.253
OSB Sayısı (adet)	7	65	16	249	20	416
KSS Sayısı (adet)	22	403	35	469	40	511
İhracat (dolar)	689.433.651	36.059.089.029	8.061.344.245	152.461.736.556	12.915.238.815	248.610.016.006
İthalat (dolar)	772.986.364	51.553.797.328	5.619.047.806	236.545.140.909	8.288.192.690	344.078.185.526
Bakanlık Belgeli Konaklama Tesislerinde Geceleme Sayısı	580.042	58.514.943	1.514.297	121.154.177	4.994.995	252.323.483
Bakanlık Belgeli Konaklama Tesislerinde Ortalama Kalış Süresi	1,4	3,3	1,5	3,4	1,6	2,6
İl ve Devlet Yolları (km)	5.616	61.368	6.115	63.822	6.269(5)	64.821(5)
Otoyol (km)	98	1.775	291	2.127	294(5)	3.796(5)
İniş Kalkış Yapan Toplam Uçak Sayısı (adet)	9.476 (2)	440.238 (2)	36.103	1.093.047	67.717(5)	1.772.610(5)
Havalimanı Toplam Yolcu Sayısı (kişi)	955.708 (2)	44.789.140 (2)	3.986.398	130.351.620	8.301.326(5)	230.291.231(5)
Havayolu Taşınan Yük Miktarı (ton)	14.213 (2)	1.126.107 (2)	39.903	2.249.133	79.770(5)	5.156.701(5)
Demiryolu (km)	891	8.671	895	9.642	1.038(5)	11.417(5)
Fiberoptik Kablo Uzunluğu (km)	-	-	16.417	210.285	51.671	680.524
Sulamaya Açılan Alan (ha)	198.854	-	377.672	-	678.322	-
Ana Kanal (m)	-	-	970.984 (3)	-	1.496.265	-

(1) 2000 (2) 2004 (3) 2014 (4) 2023 (5) 2024

8 SONUÇ

8.SONUÇ

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin sahip olduğu su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesine dayalı bir program olarak planlanan, daha sonra entegre bir bölgesel kalkınma projesine dönüşen GAP, bugün çok sektörlü, sürdürülebilir insani gelişmeye dayalı, Bölge'nin rekabet gücünü artırmayı, ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi güçlendirmeyi hedefleyen, entegre bir bölgesel kalkınma projesi olarak uygulanmaktadır. GAP, hazırlandığı dönem dikkate alındığında, bugün ağırlıklı olarak vurgulanan yenilikçi yaklaşımları da içeren vizyoner bir bakış açısıyla planlanmıştır.

Bugüne kadar yapılan yatırımlarla özellikle de 2008-2012 dönemini içeren GAP Eylem Planı ile GAP'ın kilit yatırımları bir bir tamamlanmış; eğitimde, kültür ve turizmde, sağlıkta, şehirleşmede, ulaştırmada, tarımda, toplu konutta, kanalizasyon ve içme suyu altyapısında, sosyal destek projelerinde ve diğer tüm alanlarda büyük yollar kat edilmiş, Bölge'nin çehresi değişmiştir. Anne ve bebek ölümlerinde anlamlı düşüşler yaşanmış, okullaşma oranında kayda değer bir yükseliş olmuş, bütün illerde üniversite açılmış, neredeyse her ilimiz bir havaalanına kavuşmuş, üretimden ihracata, istihdamdan sosyal göstergelere kadar her alanda önemli aşamalar kaydedilmiştir.

Ülkemizin en temel ihtiyaçlarından biri olan enerji GAP'ın kilit unsurlarındandır. Bölge'nin enerji üretim değeri tüketim değerinden büyüktür. Bunu devam ettirmek için stratejik öneme sahip birçok proje uygulanarak enerji kapasitesi sürekli geliştirilmektedir.

Bölge'deki iller birer cazibe merkezine dönüşmeye başlamıştır. Tarımsal desteklerden kırsal kalkınmaya bitkisel üretimden hayvancılığa kadar tarımın her alanında değişim ve dönüşüm gerçekleşmiştir. Oluşturulan sinerji özel sektör yatırımlarına da olumlu yansımıştır. Hem ülkemizin rekabet gücünü geliştirmeye hem de bölgesel kalkınmayı hızlandırmaya yönelik olarak uygulamaya konulan yeni yatırım teşvik programımız revize edilmiş ve bölgesel kalkınma hedefi daha güçlü hale getirilmiştir.

2008-2012 dönemi için planlanan eylemler önemli ölçüde tamamlanmış olup, büyük ölçekli yatırımların hızlandırıcı etkisini yenilikçi uygulamalarla daha da artırmak amacıyla 2014-2018 dönemini içeren ikinci GAP Eylem Planı hazırlanmış, 30 Aralık 2014 tarihli ve 2014/1 sayılı karar ile Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu'nca onaylanarak uygulamaya konmuştur.

GAP Eylem Planı (2014-2018) kapsamında 5 ana eksen, 115 eylem ve bu eylemlerin altında 494 proje yer almıştır. Bu projelerin uygulanmasından 50'nin üzerinde kamu kurum ve kuruluşu sorumlu kılınmıştır. GAP BKİ 2014 yılında uygulamaya konulan ve 2014-2018 dönemini kapsayan GAP Eylem Planı ile izleme ve koordinasyon görevini yerine getirmiştir. 2014-2018 yıllarını kapsayan GAP Eylem Planı uygulama süresi 2018 yılı sonu itibarıyla sona ermiştir.

Kaynakların etkin ve verimli değerlendirilmesi amacıyla, tek yıllık veya münferit projelerin uygulanması yerine; belirlenen bir sektör/temada istikrarlı ve sürekli projelerin uygulanmasının daha yerinde ve faydalı olacağı değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, stratejik amaç ve hedeflerle

sınırları çizilen çerçevede, sektörel operasyonel programlar (SOP) demetinden oluşan 2021-2023 yıllarını kapsayan GAP Bölge Kalkınma Programı tamamlanmıştır.

Hâlihazırda yürürlükte olan 2024-2028 GAP Eylem Planı, 198 projeye toplam 496,2 milyar TL ödenek tahsis öngörüsüyle bölgenin kalkınma vizyonunu üç eksende somutlaştırmaktadır. A ekseninde "Sulama Programı"na 214,17 milyar TL, "Tarımda Hassas Dönüşüm Programı"na 63,76 milyar TL, "GAP Entegre 2.0"a 4,57 milyar TL, "Turizm Odaklı Ekonomik Büyüme Programı"na 19,32 milyar TL ve "Emek Yoğun Sanayi Sektörlerinde Dönüşüm Programı"na 16,10 milyar TL ayrılmış; B ekseninde takibi önemli görülen büyük altyapılar için 158,33 milyar TL, C ekseninde tamamlayıcı yatırımlar için 19,92 milyar TL planlanmıştır. Bu dağılım, suyun verimli kullanımını ve tarımsal üretimin katma değerli zincirlere taşınmasını, turizmin çeşitlendirilmesini ve istihdam artışını aynı anda hedefleyen dengeli bir mimariye işaret etmektedir.